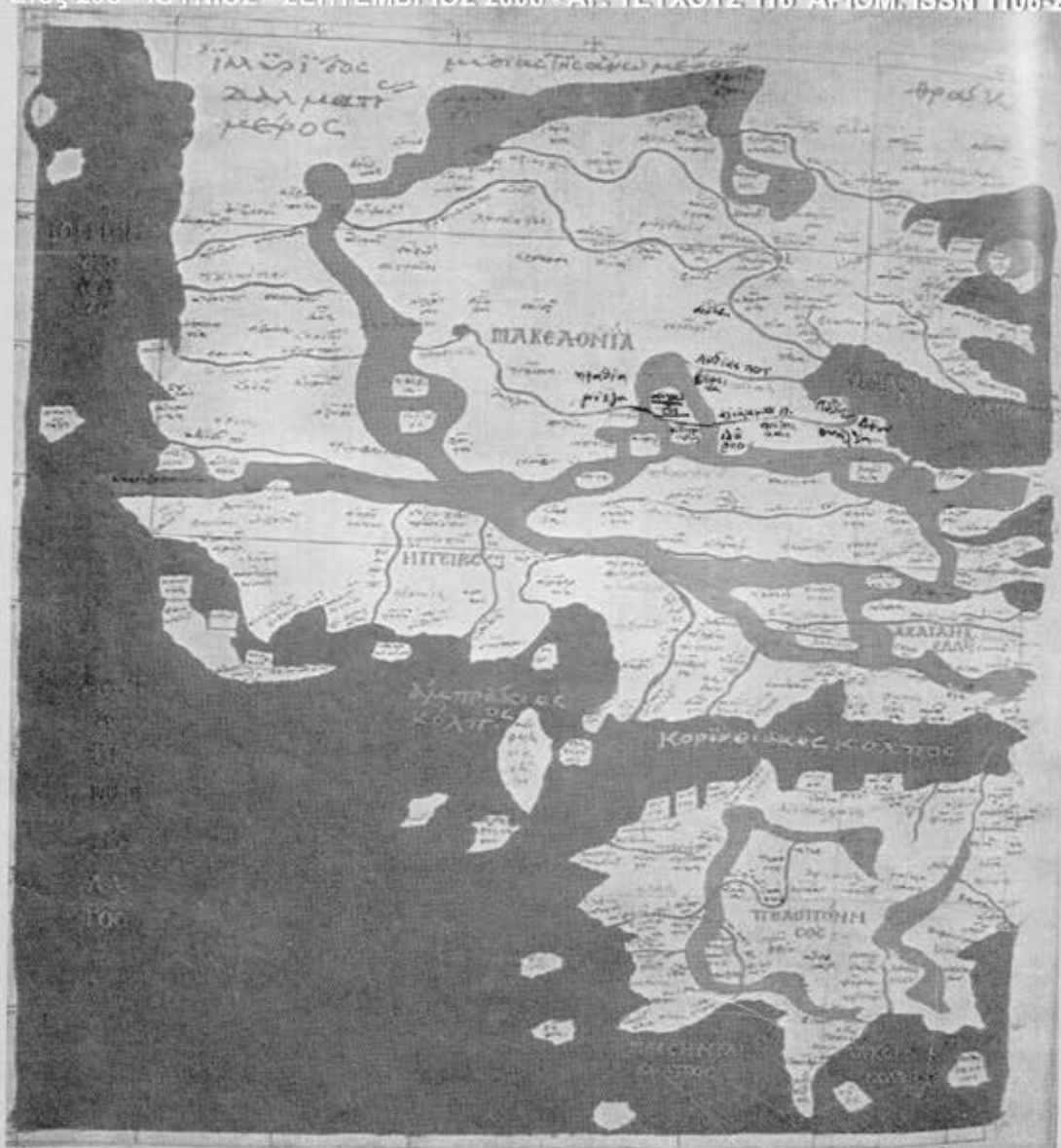

Νιάουστα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
Έτος 29ο - ΙΟΥΝΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2006 - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 116 ΑΡΙΘΜ. ISSN 1106-2118

- Η θέση των Αιγών ως επιστημονικό πρόβλημα
- Ανεμος, βαρομετρικά συστήματα, beaufort
- "Το παλιό μας σπίτι"

Περιεχόμενα:

Στα χρόνια του '50 και μετά.....	5
Γιάννη Καρατσιώλη: Η θέση των Αιγών ως Επιστημονικό πρόβλημα.....	7
Νίκου Σπάρτη: Κάρολος Λιναίος επιστημονικός σουπερ σταρ.....	16
Σταύρου Σαμαρά: Άνεμος, Βαρομετρικά Συστήματα, Beaufort (μποφόρ).....	19
Θωμά Γαβριηλίδη: Τα παιδικά μας τραγουδάκια.....	24
Κατερίνα Λυσιμάχου: Ο Νεκροζώντανος.....	28
Λευκής Σαμαρά: Απ' το Κιόσκι για τον Αι Γιώργη και τον Αγία Μηνά της Λευκής Σαμαρά.....	33
Ευθυμίας Μπαμπάτη - Τζερεφού: Το παλιό μας σπίτι.....	48
Αλεξάνδρου Λέτσα: Διόνυσος.....	51
Το ιονάφι των τεκτόνων στη Νάουσα.....	55
Ποιός ήταν ο Νικόλαος Κών. Κωστόπουλος.....	57

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

ΙΟΥΝΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2006

Έτος 29ο - Τεύχος 116

Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΑΡΥΤΕΣ:

Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, (+)Οδυσσεύς Ντινάπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Λευκή Σαμαρά, Γιάννης Καρατσιώλης, Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Αλέξανδρος Οικονόμου.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

-Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Διον. Σολωμού 3 Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ

Τηλ. 2332024102

-Γκαρνέτα 17 τηλ.2332022575 & 232026996

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 2331060331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χάρτης της Μακεδονίας από τη "Γεωγραφική αφήγηση" του Πτολεμαίου στον κώδικα αριθμ. 388 της Μαρκιανής βιβλιοθήκης της Βενετίας

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Χρήστος Δ. Πρασίδης τηλ. 2353024287

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Αλτιντζής Δημήτριος ΣΙΝΔΟΣ

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο

Σημείωμα της Σύνταξης

Αγαπητοί φίλοι για σας. Καλό φθινόπωρο

Πλούσιο σε ύλη το διπλό τεύχος της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ που εκδίδεται με την χορηγία της Καλομοίρας Κωστοπούλου στην μνήμη του πατέρα της Νίκου Κωστοπούλου δασάρχη της Νάουσας μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Γερμανούς για 14 ολόκληρα χρόνια. Ποιος ήταν ο Νίκος Κωστόπουλος θα το διαβάσετε μέσα στις σελίδες του περιοδικού. Επίσης θα βρείτε τον μαχαλά του Αγίου Μηνά (κατόπιν αιτήσεως αναγνωστών μας) ένα πολύ ενδιαφέρον κείμενο για τις Αιγές, μια αληθινή ιστορία με τίτλο ο "νεκροζώντανος" που θα την θυμηθείτε διαβάζοντας το κείμενο,

και πάρα πολλά άλλα θέματα επιστημονικά, σύγχρονα και λαογραφικά, όπως πάντα.

Καλή ανάγνωση

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές:

Λευκή Σαμαρά

Γκαρνέτα 17-τηλ. 2332022.575 -2332026996

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας

Σολωμού 2 τηλ. 2332024102

Ετήσια συνδρομή ιδιωτών	15
Δήμοι - Κοινότητες - Συν/μοί	30
Εξωτερικού δολλάρια	50

Με την ευγενική χορηγία της
Καλομοίρας Κωστοπούλου
στην μνήμη του πατέρα της
Νίκου Κωστόπουλου
δασάρχη της Νάουσας

Στα χρόνια του '50 και μετά...

Φιλινάδης απού κουρίτσια η Λισαβούδα, η Βαγγιλή κι η Κατερίνη πήγαν ιπρουχτέ να κεραστούν στην άλλη τη φιλινάδα τους τη Λιφτιρία που πάντριψαν τη Λιφτιρίτσα τους στη Σαλουνίκη. Τις καταχάρηκι, τις έβγαλι πιτό κράνο μι πατιρίτσις κι ένα σύκου ιφτάκι μα τι !

-Αϊ να ζήσουν τα νιόγαμπρα κι γυρίσματα στη Βαγγιλούδα ευχήθηκαν.

-Η Βαγγιλή μουν κουνούσι του κιφάλι, νε ιφχαριστώ νε καν τίπουτας

-Τι μαρή μπουσκώνησι, ταμάμ για παντρεία είνι του κουρίτσι σας.

-Τι να σας πω μαρή, σαν ταυτήν είχαμι μικρό αμα αυτή άμπα-μπα, δεν είνι για παντρεία, δα μας αντρουπιάσει η σαμουβίλα.

-Μπα μαρή γιατί ουμιλάς έτσι;

- Πάρα όξου να μη βγούν αμά ια, γύρισα την Κυριακή απ' την εκκλησιά κι τι να δω ! Η μάνα της κι ου πατέρας της στου μπαξέ, αυτή λούστηκι την ώρα που διάβαζι η εκκλησιά, λατούργια πρσκαλισμένα παντού, του πισκίρι πουλημημένου λούτσα, τα στρωσίδια αλαμανισμένα κι τα ρούχα, φωλιές, καταγή, μια κάμαρη να τη βαρέζ να κινήσει. Κουτζιάμιτι γυναίκα σειρά καμιά, απου καν τίπουτα δεν ξέρει του αφουρισμένου κι ντιπ δεν στήνεται να μάθει, μπιζέριασα να του ουρμινεύου κι αυτό μουν πιργιλάει. Για παντρεία είνι;

-Αϊ μαρή μη σιγιέσι, σι ξένη δουλειά πιλαλάει του έρμου, σιγά-σιγά δα μάθει.

-πως κι δεν ! Αν ήθελι να μάθει, άφθαστη δα ήταν ως τα τώρα, αμά κι η μάνα της καν δεν την μπουντάει. (για όλα η νύφη φταίγει !) Ιμένα που όλη την ιβδουμάδα δούλευα στο εργουστάσιου, την Κυριακή του ταχύ μι τραβούσι η μάνα μου τα στρωσίδια "αϊντι βάρισι η καμπάνα σήκω να μάσεις τις βουνιές απ' του δρόμου, δα αχιρίσουν να περνούν οι γυναίκις για την εκκλησιά κι αντρουπή, της Λέγκους τα κουρίτσια γυαλί την έφκιασαν τη μεριά τους."

- Τα Σαββάτα πάλι, λέλε πως ξεπατωνομάστουν να ξετινάξουμι όλου του σπίτι, να πάρουμι τις παϊντζίδις μι του πιξαρίτικου του ξικαπνιστήρι κι να τρύπουμι τα καστανίτικα τα πατώματα, φουσκάλιδις έβγαζάμι. Η αδαρφή μου σαν τρανύτερι σιδέρωνε νάναι έτοιμα για την Κυριακή, τα πανταλόνια απ' όλα τα αδέρφια. Τα πρσκαλνούσι με νερό κι τάφκιανι τσάκιση μι του πανί για να μην τσιρώσουν, τα μάτια της δεκατέσσερα, δεν υπήρχαν άλλα ! Ιγώ έβαφα οχτώ ζευγάρια παπαούτσια, μπιρκιάτ όλα μαύρα. (το καλοκαίρι τα γυναικεία άσπρα μι στουμπέτσι).

- Ιγώ θυμούμι του καλοκαίρι που δεν είχαμι σκολειό, η μάνα μου έβαζι ντουγκ του ράδιου ταχύ-ταχύ. "Αϊντι, αυτοινοί που παν μιργιάτικου, τόβγαλαν το μισό". Να σηκωθούμι μι την αδαρφή μου, να συνιάξουμι του σπίτι, να καταβρέξουμι κι να φουκαλίσουμι του δρόμου κι να στρωθούμι στου κέντημα, καρέ-μαξιλάρια για προίκα γκούνα τα συρτάρια, αφόρετα κι αχρείαστα.

Τα κουρίτσια που πήγαιναν στη μοδίστρα ακόμα χειρότερα, πέντε-έξη χρόνια έφκιαναν να μάθουν ράψιμο, του πανεπιστήμιο αρχίτερα δα τό-

βγαζαν. Δυο χρόνια μόνο σορφυιλέ τις έβαζε η μοδίστρα να φκιάνουν κι να σφουγκαρνούν το σπίτι της ή μι ένα τζουρτζούλι στου χέρι να πιλαλούν για ένα μασουράκι στουν Θανασάκη. Μπιζερισμός, πως τα' άντεχαν αυτές ξέρουν αμά που να νταλντίσουν να πουν τίποτα "μούλωξι κι τήρα να πάρεις το βραχιόλι" τις έλεγαν οι μάνες. Ποια κουρίτσια τα δέχονται τώρα αυτά;

-Κι καλά φκιάνουν, όλα δουλεύουν μαυράδα τους, έχουν τ' αφεντικό τοιόκανου στου κεφάλι κι χίλιες άλλες έννοιες, τα ραψίματα τις μάραναν;

-Ναι αμά έχει κουρίτσια που αν τα ξεκρεμαστεί ου πουδόγυρους δεν ξέρουν να βελονιάσουν να τουν σκαλώσουν, δεν είναι αντρουπή;

-Αϊ μουλώξητι να σας πω τώρα κι τα δικά μας τα ισάπια αμά μούτες, ουδε δω να απομένουν. Τοπαθάμι του νισιάνι κι δεν είμισι για δείξιμου. Μας ακάλισαν απουλέτι η Λιφτιρίτσα, σαν νιό-γαμπρα ντε, να μας φιλέσουν, ιμένα τη μάνα της κι τουν πατέρα της. Η δικιά μας στολισμένη τζίτζι! "Σας άρισι του ψητό; Ου Μανώλης τώφ-κιασι". Του πιλιάφι ου Μανώλης, οι πιπεργιές έτοιμες απ' του βάζου, το ριβανί αγουραστό.

-Ισύ μαρή γουμάρα τι έφκιασις; Την τσίμπησα αποκρυφά στου γκόφου.

-Ιγώ έκοψα την σαλάτα κι στόλισα του τραπέζι, τήρα πως του φάνταξα.

- Πως κι αμπόρισις, θιάμα να σι γένει! Μι έπισαν τα μούτρα, μι ήρθι να του στουμπίζου, τέτοια επαθάμι κι αντρέπουμι που τα λέγου.

"Λέλε κουρίτσια για παντριές" συλλουγίστηκι η Κατερίνη "αν μας κουβαλήσει καμμιά τέτοια νύφη ου Θωμούλης μας αλί σ' ιμάς" δαγκώθηκι!

-Ια σταθήτι μαρή πιτάχτηκι η Λισαβούδα κι ιμείς που εμαθάμι απ' όλα σάματι τι κερδισάμι; Χορτασάμι δουλειά. Μι φαίνητι αυτές έχουν πλειότερου μυαλό, καν δεν αποχερνιούνται, δεν ξέρουν, δε φκιάνουν, κι περνούν μια χαρά, τζιά-μπα ιμείς πλαντάζουμι. Που να ήμασταν ξανά νέες να γένουμι κι ιμείς, λέλε τι καλά-ίδιες σαν τα' αυτές!

Μια χαρά τις άρεσε όλις, αχίρησαν να καρκαλιούνται, τουν τόπου σήκωσαν, ως την πλατέα ακούγονταν!

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

Αρχαία
Μακεδονικού
Λόγωνα
περιοχής Βερμίου

"...Η βαριά παρακαταθήκη που μας κληροδότησαν όλοι εκείνοι που αγωνίστηκαν για την εκπλήρωση των μεγάλων ιδανικών της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας επιτάσσει τη διεκδίκηση από μέρους μας της δικαίωσης της ιστορικής μνήμης του έθνους μας. Και αυτή την ανάγκη έρχεται να καλύψει το συγκεκριμένο βιβλίο..."

Κώστας Φωτιάδης
Καθηγητής της Ιστορίας
του Νεώτερου Ελληνισμού

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ:

-Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας (Δημοτική βιβλιοθήκη) τηλ. 2332024102
-Σαμαρά Λευκή τηλ. 2332022575

Η θέση των Αιγών ως Επιστημονικό πρόβλημα

Του Γιάννη Καρατσιώλη

Η ανεύρεση των αρχαίων μακεδονικών τάφων στην Βεργίνα από τον καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο, μερικοί από τους οποίους ήταν ασύλητοι, καθώς και η πολυτελής διακόσμησή τους, οδήγησε στην υπόθεση ότι εκεί βρίσκονταν η πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων οι Αιγές, όπου και το βασιλικό νεκροταφείο. Βέβαια ουδέποτε ανευρέθη κάποια σχετική επιγραφή, ότι εκεί είναι οι Αιγές, παρά τις πολυάριθμες και συστηματικές ανασκαφικές έρευνες που έγιναν τόσο από τον Ανδρόνικο όσο και από τους συνεργάτες του και τότε μαθητές του. Ούτε, όμως, και στην Έδεσσα, που μέχρι τότε τοποθετούσαν οι αρχαιολόγοι τις Αιγές, βρέθηκε τέτοια επιγραφή.

Χάρτης της Μακεδονίας και Θεσσαλίας P. CLUVERIUS 1624
(Διακρίνεται η Μιέζα υπογραμμισμένη) και οι Αιγές στον Αλιάκμονα υπογραμμισμένη και εκτός Πιερίας στην Ημαθία.

Βεργίνα) που εντάχθηκε (η Πιερία) στο βασίλειο της Μακεδονίας αργότερα και δεν αποτέλεσε την αρχική κοιτίδα.

Οι περίεργες απόψεις του Ν. Χάμοντ

Ο κυριότερος υποστηρικτής της ταύτισης της Βεργίνας με τις Αιγές ήταν ο Άγγλος ιστορικός Ν. Χάμοντ, στον οποίο στηρίχτηκε ακόμα και ο Ανδρόνικος.

Στο βιβλίο τους "Ιστορία της Μακεδονίας" τόμος Α (1995 εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία Θεσσαλονίκη (Ιστορική γεωγραφία και προϊστορία) Γενική επιμέλεια Θ. Γεωργιάδης και στις σελίδες 178-179 γράφει (και είναι σωστό) ότι οι Αιγές (σύμφωνα με τον Πτολεμαίο) ανήκαν στην Ημαθία και όχι βέβαια στην αρχαία Πιερία (όπως η

Προσπαθώντας να αποκλείσει την Έδεσσα γράφει πιο κάτω, ότι η πόλη έβλεπε προς την κεντρική πεδιάδα. Τούτο όμως, γίνεται περισσότερο από τις χαμηλές παρυφές της Νάουσας παρά από την Βεργίνα, όταν μάλιστα στην πρώτη μπορούν να τοποθετηθούν οι κατάφυτοι κήποι του Μήδα με τα συνεχή μέχρι και σήμερα ρέοντα νερά (Κουτίχα, Αράπιτσα, Μαρινιώτικος κ.λ.π.) έναντι των κατάξερων περιοχών Βεργίνας, Παλατισίων με τα χειμαρρικά ρέματα (Γαλακτού, Κρασσπουλίου κ.λ.π.) των βορείων Πιερίων, που ούτε καν φτάνουν το καλοκαίρι στον Αλιάκμονα.

Η περιοχή άρχισε να πρασινίζει κατά την δεκαετία του 1970 (μαζί με την ανακάλυψη του αποκαλούμενου τάφου του Φιλίππου) λόγω των διανοιγμένων εκεί γεωτρήσεων.

Αναφέρεται επίσης ο Ν. Χάμμοντ στο έωλο σήμερα επιχείρημα περί αναστροφής των ανέμων στο σχετικό χωριό του Θεόφραστου, όταν το πρώτο ταύτισε τη Βεργίνα με τις Αιγές (το 1968), αφού βέβαια ο καθηγητής της αρχαίας ιστορίας Ι. Τουλουμάκος απέδειξε ότι η λέξη "Αιγείας" είναι μεταγενέστερη διόρθωση (1818 ? 1819) των φιλολόγων της λέξης "Λυγγίας" στο έργο "περί ανέμων" του Θεόφραστου. Εν πάση δε περιπτώσει ο καθηγητής της Μετεωρολογίας του Α.Π.Θ. Μπαλαφούτης, στον μετεωρολογικό σταθμό Τρικάλων Ημαθίας δεν παρατήρησε το φαινόμενο αυτό (τουλάχιστον στις μέρες μας), ενώ κατ' άλλους παρατηρήθηκε στην Έδεσσα και κατ' άλλους στην Νάουσα Περιοχή "Αέριδες" στο Βέριμο).

Ο Χάμμοντ έγραψε και για τον τάφο που ανέσκαψε το 1938 ο καθηγητής Ρωμαίος στη Βεργίαν (με τον μαρμαρίνο θρόνο), ότι μπορεί να είναι ο τάφος του Φιλίππου. Φυσικά όταν βρήκε τον ασύλητο τάφο ο Ανδρόνικος, ο Χάμμοντ αναγνώρισε αυτόν ως τάφο του Φιλίππου. Φαίνεται η ιδέα ταύτισης της Βεργίνας με τις Αιγές ήταν θρονιασμένη στο μυαλό του Χάμμοντ από παλιά.

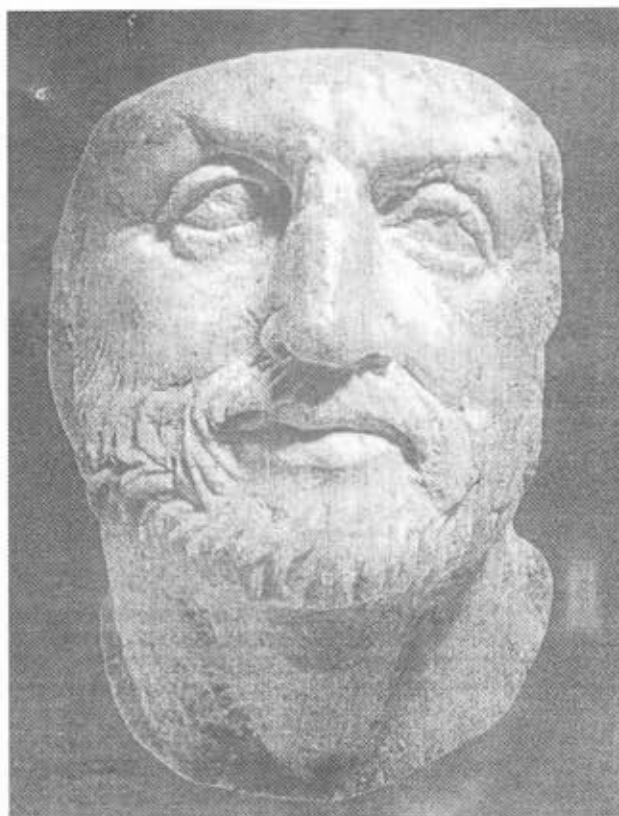
Μετά την κατάρρευση του επιχειρήματος αυτού ο Χάμμοντ το 1970 έφερε το επιχείρημα της εκστρατείας του Αργαίου (κατά Διόδωρου Σικελιώτη, Ιστορία XVI, 5-6), ότι δηλαδή τούτος (ο Αργαίος), αφού κατέπλευσε στη Μεθώνη κατανικήθηκε από τον Φίλιππο. Από εδώ συμπεράνε το άγγλος ιστορικός το μικρό της απόστασης Μεθώνης - Αιγών, άρα οι Αιγές είναι η Βεργίνα. Πουθενά όμως το κείμενο δεν γράφει για εκστρατεία μιας μέρας, ούτε που έγινε η μάχη αυτή, ούτε πότε έγινε.

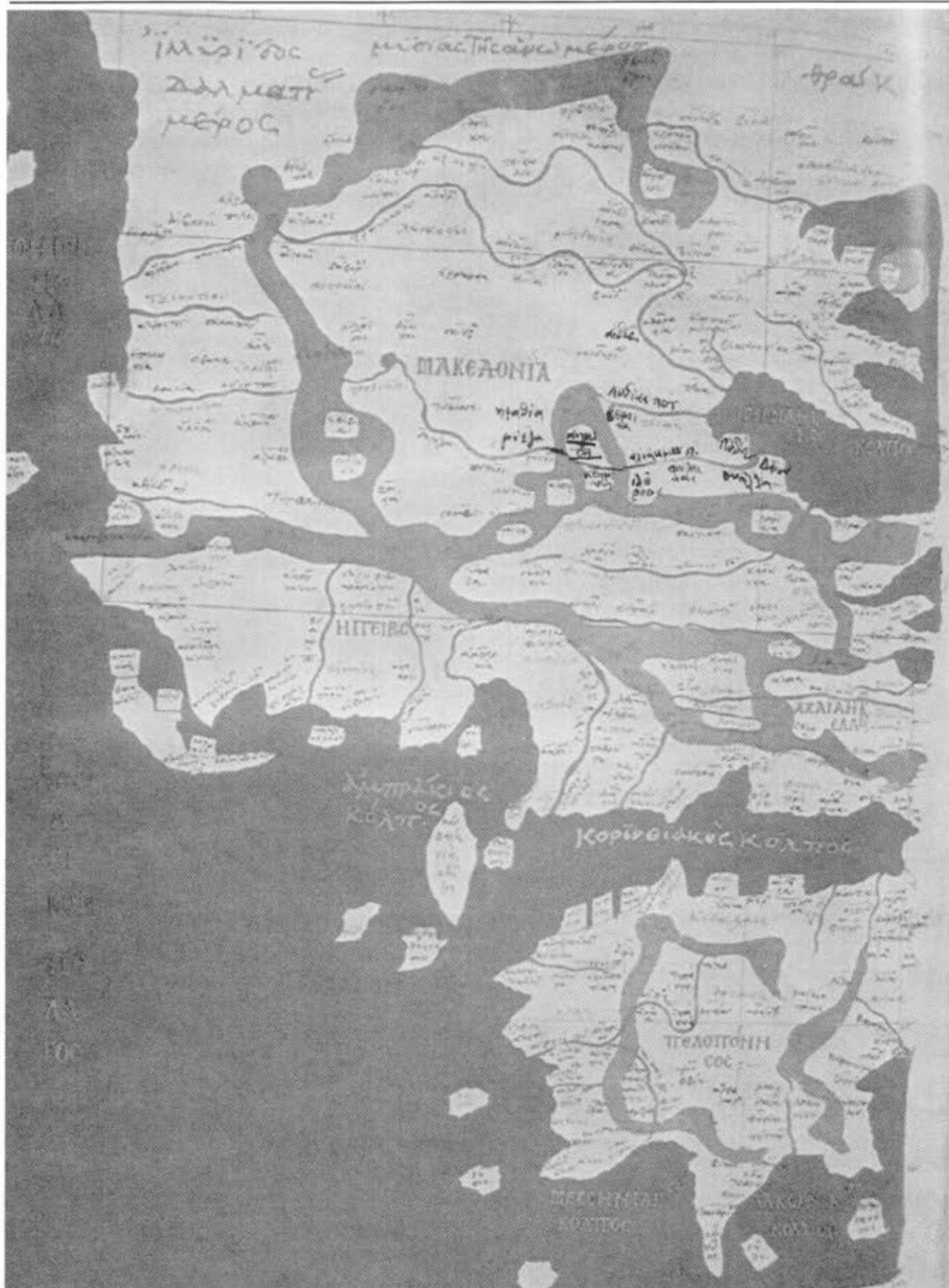
Προσπαθώντας να αποδείξει ότι Έδεσσα και Αιγές δεν ταυτίζονται, διερωτάται πως δεν αντελήφθηκε ο Φίλιππος τον Αργαίο, αφού για να πάει στις Αιγές έπρεπε να περάσει από την

Πέλλα. Αν όμως ου Αιγές ήταν στην περιοχή της Νάουσας, θα μπορούσε η όχι ο Αργαίος να μην περάσει από την Πέλλα; Ασφαλώς θα μπορούσε, δεδομένης της γεωγραφικής της θέσης και της ύπαρξης πολλών φυσικών εμποδίων (τέως λίμνη Γιαννιτσών κ.λ.π.) μεταξύ Πέλλας και Νάουσας.

Οι διάφορες χαρτογραφήσεις της περιοχής

Μετά από αυτά ο Ν. Χάμμοντ κατασκεύασε χάρτες του 4ου π.Χ. αιώνας με τις Αιγές κοντά στη θάλασσα, όμως επιστήμονες Γεωλόγοι, Γεωπόνοι, και Γεωγράφοι (Casson, Ευμορφόπουλος, Κωνσταντινίδης κ.α.), ποτέ δεν εμφάνισαν τη λίμνη των Γιαννιτσών εκτεινόμενη προς Βεργίνα, ο Αλιάκμονας ήταν εκτός της λιμνοθάλασσας αυτής κατά τους χρόνους εκείνους και εν πάση περιπτώσει ποτέ δεν έγινε σχετική γεωλογική έρευνα για την απόδειξη αυτή. Εξάλλου και λογικά δεν θα έκτιζαν οι Μακεδόνες, λαός κατ' εξοχήν γεωργών και κτηνοτρόφων, παραθαλάσσια πόλη, ως πρώτη τους πρωτεύουσα. Στην πραγματικότητα ήταν σχεδιαγράμματα και όχι χάρτες και τα κατασκεύασε με βάση διάφορους βρετανικούς και ελληνικούς επιτελικούς χάρτες,

Χάρτης της Μακεδονίας από τη "Γεωγραφική αφήγηση" του Πτολεμαίου στον κώδικα αριθμ. 388 της Μαργιανής βιβλιοθήκης της Βενετίας

όπως ομολογεί και ο ίδιος στις σελίδες 2,3 και 84 του βιβλίου του "Το μακεδονικό κράτος (Γέννηση, θεσμοί, ιστορία)" των εκδόσεων Παπαζήση, Αθήνα, 1999, σε μετάφραση Διον. Γκούσκου και Ευκλ. Σακελάρη πολιτικών επιστημόνων (!).

Στο οδοιπορικό του Αντωνίου (που συντάχθηκε μεταξύ 211-217 μ.Χ) περιγράφεται ο δρόμος προς Λάρισα μέσω Δίου - Βέροιας προς Θεσσαλονίκη, τον οποίο ο Ν. Χάμμοντ φέρει διερχόμενο από τα Παλατίτσια (Αιγές), όπως το γράφει στο χάρτη της σελ. 146 στο αναφερθέν σύγγραμμά του, χωρίς φυσικά να αναγράφει αυτό ο Αντωνίνος, ο οποίος αναφέρει Λάρισα, Δίον, Πουδαία, Βέροια, Θεσσαλία και αποστάσεις σε Ρωμαϊκά μίλια. Ο δρόμος αυτός μάλιστα διασταυρούμενος από τον δρόμο Βέροιας - Αλώρου κοντά στα Παλατίτσια και διασχίζοντας το κέντρο της Βέροιας κατευθυνόμενος προς την Άνω Μακεδονία είναι πιθανότητα ο καταχωθείς από την ανιστόρητη δημοτική αρχή της Βέροιας με την άδεια του ΚΑΣ (!) αρχαίος δρόμος της Μητροπόλεως.

Όμως και στους 4 καταλόγους σταθμών, που οριοθετούν την οδό από Θεσσαλονίκη προς Λάρισα, δεν αναφέρονται οι Αιγές. Έτσι στον Γεωγράφο της Ραβέννας 194.14, στον Γεωγράφο της Ραβέννας 373.6, στην γεωγραφία του Γουίδωνος (Guidonis γεωγρ. 536.2) και στον Πετιγκεριανό πίνακα πουθενά δεν υπάρχουν οι Αιγές αλλά παντού η Βέροια, η Πέλλα, Άλωρος, Δίο, Όλυμπος κ.λ.π. ενώ υπάρχει και το τοπωνύμιο Άκερδος, ή Άρχελος ή Άσκορδος που ο Ν. Χάμμοντ ταυτίζει με ένα ποταμό (μάλλον ξηροπόταμο), που διέρχεται από τα Παλατίτσια, όπου ισχυρίζεται, ότι είναι οι Αιγές! Δηλαδή τόσοι γεωγράφοι δεν θα ανέφεραν την πρώτη πρωτεύουσα της Μακεδονίας, αν ήταν πάνω στο δρόμο αυτό (όπως αποδέχεται ο Ν. Χάμμοντ), εκτός και αν δεν ήταν (που είναι και το πιθανότερο) και βρισκόνταν στην περιοχή της Νάουσας, όπως θα αποδείξουμε παρακάτω.

Αλλά στους χαρτογράφους συγκαταλέγεται και ο υποστράτηγος ε.α. Τρ. Παπαζώης, που διετέλεσε και καθηγητής σε στρατιωτικές σχολές που στηριζόμενος στον Πτολεμαίο και τις χαρτο-

γραφίες των C. Mercator, Gliverius κ.λ.π. του 17ου αιώνα που βρίθουν λαθών, ταυτίζει την θέση των Αιγών με την Βεργίνα και ισχυρίζεται ότι ο τάφος που βρέθηκε δεν ήταν του Φιλίππου Β' αλλά του Μεγ. Αλεξάνδρου! Σε διάλεξή του μάλιστα τον Οκτώβριο του 2001 στη Βέροια με οργάνωση της τοπικής εφημερίδας "Ημερσία" παρουσία και του ιστορικού Γ. Χιονίδη, όταν του παρατήρησα, ότι οι συντεταγμένες 48ο 40' - 39ο 40' που ισχυρίζεται ότι δίνει ο Πτολεμαίος για τις Αιγές (στα ελληνικά αντίγραφα του Πτολεμαίου, που έχω στα χέρια μου, δεν είναι αυτές) παραπέμπουν στο Ροστόβ της Ουκρανίας (!) εμφανώς εκνευρισμένος που απάντησε, ότι πρόκειται για πολικές συντεταγμένες. Πλην όμως αυτές (πολικές) χρησιμοποιούνται στην αστρονομία και αναφέρονται στον χώρο, ο Πτολεμαίος χρησιμοποίησε δικές τους συντεταγμένες που δεν αντιστοιχούν με τις σημερινές και εν πάση περιπτώσει η πολική προβολή (polar projection) της σφαιρικής γήινης επιφάνειας δεν έγινε από τον Πτολεμαίο.

Στο αξιόλογο άρθρο της Ελ. Μήτσιαλα -Ζεγκίνη "Η Ημαθία σε χάρτες του 15ου θ 19ου αιώνα" (ΝΙΑΟΥΣΤΑ τεύχος 64, 1993) αναφέρονται ξένες εκδόσεις πτολεμαϊκών χαρτών (όχι σε ελληνική γλώσσα) και αρκετά μεταγενέστερες αυτών που θα χρησιμοποιήσω καθώς και πολλές λανθασμένες θέσεις των Αιγών, Μίεζας, Έδεσσας, Βέροιας που διαφέρουν κατά πολύ από χάρτη σε χάρτη, όπως π.χ. στους χάρτες των C. Mercator, A. Ortelius, P. Cluverius, N. Sanson, I. Speed, B. Rome, αντιγραφές πτολεμαϊκών του 16ου κ.λ.π. και χαλκογραφίες.

Οι διαφωνούντες με την επικρατήσασα άποψη επιστήμονες

Οι κύριοι υποστηρικτές της ταύτισης της Βεργίνας με τις Αιγές είναι φυσικά οι πρώην συνεργάτες του Ανδρόνικου και σήμερα καθηγητές της Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. Δρούγου, Παληαδέλη και Κοτταρίδου, ενώ ο επίσης καθηγητής και παλιός συνεργάτης του Π. Φάκλαρης στην πάροδο του χρόνου πείσθηκε για το αντίθετο. Και όχι μόνο αυτό αλλά σε άρθρο του στο διεθνούς κύρους αμερικανικό αρχαιολογικό περιο-

Μέρος (απόσπασμα) του πρωτότυπου χάρτη του Πτολεμαίου όπως βρίσκεται στη μονή Βατοπεδίου του Αγ. Ορους στον κώδικα 655.

δικό American Journal of Archaeology (Οκτώβριος 1994) τοποθετούσε τις Αιγές σε περιοχή μεταξύ Βέροιας και Έδεσσας και ειδικά στο τρίγωνο Κοπανού - Λευκαδίων και παρυφών της Νάουσας, που ανακαλύφθηκαν συλημένοι βέβαια αλλά μεγαλύτεροι από της Βεργίνας Μακεδονικοί Τάφοι από τον Φ. Πέτσα. Το άρθρο σε επιμέλεια - μετάφραση του Αλ Οικονόμου δημοσιεύτηκε στη "ΝΙΑΟΥΣΤΑ" (τεύχος 71, έτος 1995).

Η πρώτη όμως που τοποθετούσε στην περιοχή αυτή τις Αιγές ήταν το 1957 η Φανούλα Παπάζογλου καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Βελιγραδίου. Την θεωρία περί του τάφου του Φιλίππου Β' αμφισβήτησαν και διαπρεπείς ξένοι επιστήμονες (P. Lehmann, A.M. Prestiani Gialobardo, B. Tripodi, E.N. Borza, N.L. Adams κ.ά.). Οι προαναφερθείς καθηγητές του ΑΠΘ Ι. Τουλουμάκος, οι παλιότεροι καθηγητές Φ. Πέτσας και Δ. Κανατσούλης, η αρχαιολόγος Αλίκη Στουγιαννάκη, οι ανθρωπολόγοι καθηγητές Ν. Ξηροτήρης και Δ/ντής Αναξιμάνδρειου Ινστιτούτου Ανθρώπινης Εξέλιξης Αντ. Μπαρτσιώκας (όσον αφορά τα οστά του δήθεν τάφου του Φιλίππου Β' κ.ά..

Ως προς την χρονολόγηση του τάφου τις αντιρρήσεις τους εξέθεσαν με βιβλία και άρθρα τους οι: καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Π. Θέμελης και αρχαιολόγος Ιωαν. Τουράτογλου διευθυντής Νομισματικού Μουσείου Αθηνών, καθηγήτρια Αρχαιολογίας Όλγα Παλαγγιάτου ιδίου Πανεπιστημίου, ενώ ο επίσης καθηγητής και συνεργάτης του Ανδρόνικου Μιχ. Τιβέριος σε άρθρο του στο "Βήμα" της 29/3/98 δέχεται ότι η χρονολόγηση των τάφων του Δερβενίου στα χρόνια του Κασσάνδρου συμπαράσύρει και τους τάφους της Βεργίνας, του οποίους όμως παραδόξως αποδέχεται ως βασιλικούς και τη Βεργίνα φυσικά ως Αιγές.

Ωσαύτως ο διδάκτωρ συγκριτικής φιλοσοφικής της Σορβόνης Ε. Ζάχος δεν αποδέχεται τον τάφο ότι είναι του Φιλίππου Β', αλλά του Φιλίππου Γ' του Αριδαίου και ο υποστράτηγος Τ. Παπαγώνης ότι είναι του Μ. Αλεξάνδρου, όπως αναφέραμε.

Τι είπαν στο φετινό Αρχαιολογικό συνέδριο στο Α.Π.Θ.

Ερχόμαστε λοιπόν τώρα στη φετινή αρχαιολογική συνάντηση - συνέδριο που γίνεται στην αίθουσα τελετών του παλιού κτιρίου της Φιλοσοφικής του Α.Π.Θ. από 16 Φεβρουαρίου 2006. Την τελευταία ημέρα του συνεδρίου αυτού (Σάββατο 18 Φεβρουαρίου) και στην πρωινή συνεδρία παρευρίσκομαι λόγω του ημαθιώτικου ενδιαφέροντος των θεμάτων. Θα μιλούσαν κατά σειρά οι αρχαιολόγοι Μ. Λιλιμπάκη - Ακαμάτη (για την ανάδειξη του Μακεδονικού τάφου της Κρίσεως στα Λευκάδια), Στ. Δρούγου, Μ. Μανωλεδάκης και Αγγ. Κοτταρίδη.

Η τελευταία όχι μόνο δεν εμφανίσθηκε αλλά ούτε έδωσε την ομιλία της σε κάποιον άλλο σύνεδρο να την παρουσιάσει, ενώ δεν ανακοινώθηκε και ο λόγος της απουσίας της, όπως μας γνωστοποίησε ο προεδρεύων Γ. Βελένης. Θα αναφέρονταν στην νεκρόπολη των Αιγών. Οι εισηγήσεις των άλλων δύο είχαν προαναγγεληθεί σε μεγάλα Μ.Μ.Ε. Αθηνών και Θεσσαλονίκης ως φέρουσες νέα στοιχεία, που αποδεικνύουν την ταύτιση Βεργίνας - Αιγών. Όμως η μεν Δρούγου αναπτύσσοντας το θέμα "Βεργίνα 2005. Νέο φως σε παλιές ανασκαφές" αναφέρθηκε σε έρευνές της σε ένα τάφο κοντά στο Δημαρχείο της Βεργίνας και όχι στην χρονολόγηση των αγγείων του τάφου του Φιλίππου, όπως έγραψαν οι εφημερίδες, καθώς και στην ανάγκη πιστώσεων για συνέχιση των ανασκαφών, ο δε Μανωλεδάκης (διδάκτωρ αρχαιολογίας και υποθέτω μαθητής της) σε ένα μάλλον αμφισβητούμενο τρόπο προσδιορισμού των Αιγών με βάση τις συντεταγμένες του Πτολεμαίου.

Έτσι αυτός με βάση τις σχετικές αποστάσεις και συντεταγμένες των γειτονικών πόλεων Βέροιας, Έδεσσας και Πέλλας και με χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή αποδείκνυε ότι οι Αιγές ήταν στην Λευκόπετρα του Βερμίου (!) μέσα στα όρια του στατικού λάθους σε σχέση με τη Βεργίνα, όπως συμφώνησε βέβαια στην επακολουθήσασα συζήτηση και η Δρούγου και ο καθηγητής της γαιοδαισίας με την οποία συνεργάστηκε. Δηλαδή οι Αιγές άρχισαν να μετακομίζουν

στην βόρεια όχθη του Αλιάκμονα. Σε ερώτηση όμως του Δ. Παντερμαλή αν μπορεί με βάση τις συντεταγμένες αυτές να προσδιορίσει την ακριβή θέση του Δίου (όπου εκεί δραστηριοποιείται ο ίδιος), ο Μανωλεδάκης είπε, ότι εκεί δεν ισχύουν τα ίδια (!). Δηλαδή αλλού ο Πτολεμαίος είναι σωστός και αλλού όχι κατά τον εισηγητή.

Επίσης σε παρατήρηση άλλης συνέδρου αρχαιολόγου, αν γνωρίζει για μετακίνηση Αιγαιωτών προς την Λευκόπετρα σε κάποια χρονική περίοδο, απάντησε, ότι δεν γνώριζε κάτι σχετικό. Στην δε ερώτησή μου αν έλαβε υπόψη τους παλαιότερους σωζόμενους χάρτες του Πτολεμαίου, που τοποθετούν τις Αιγές στις Παρυφές του Βερμίου κοντά στη Νάουσα, απάντησε ότι τούτο είναι λάθος των... Αντιγραφών. Δηλαδή δεν έκαναν λάθος οι αντιγραφείς στις εκατοντάδες των συντεταγμένων των αρχαίων πόλεων του Πτολεμαίου και έκαναν λάθος στην τοποθέτηση των Αιγών βορείως του μεγαλύτερου ποταμού της Ελλάδας του Αλιάκμονα και τις τοποθέτησαν στις παρυφές του Βερμίου (τότε Τιταρίου ή Κιταρίου) όρους.

Για όλα τα παραπάνω επικαλούμαι και τη μαρτυρία των μόνων Ημαθιωτών, που για κάποιες ώρες παρευρίσκονταν, στο συνέδριο εκπροσώπων του συλλόγου "Αριστοτέλης" της Νάουσας Γιαν. Ευθυμιάδη και Γρ. Αντιφάκου.

Ποιος ήταν ο Πτολεμαίος και ποιες οι πηγές των πληροφοριών του

Ο Έλληνας γεωγράφος, αστρονόμος και μαθηματικός Κλαύδιος Πτολεμαίος έζησε και εργάστηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου τον 2ο μ. Χ. αιώνα. Έγραψε την "Μεγάλη Γεωγραφική Υφήγηση", στο οποίο κατά τον Dilke παρουσίασε το σύνολο της προγενέστερης ελληνικής γεωγραφικής γνώσης. Γνώριζε τα έργα των μεγάλων αστρονόμων και γεωγράφων Ερατοσθένη, Ίππαρχου, Ποσειδώνιου και Μαρίνου του Τύριου στους οποίους και στηρίχθηκε. Υπήρξε μεγάλος χαρτογράφος, θεωρούσε βέβαιη τη σφαιρικότητα της γης και εφάρμοσε το πλέγμα παράλληλων και μεσημβρινών γραμμών (γεωγραφικό πλάτος και μήκος).

Η αρχαιότερη πηγή του Πτολεμαίου ήταν ο Ερατοσθένης (276 - 194 π.Χ.) επίσης από την Αλεξάνδρεια και διευθυντής της περίφημης Βιβλιοθήκης της. Το έργο του "Γεωγραφικά" ναι μεν δεν σώζεται σήμερα, όμως υπήρχε την εποχή του Πτολεμαίου. Οι πηγές του Ερατοσθένη φθάνουν μέχρι την εποχή των Μακεδόνων βασιλέων καθώς στα έργα του (λίγα αποσπάσματα των οποίων σώζονται σήμερα) στηρίζεται στους αρχαίους γεωγράφους Άνωνα, Φίωνα, Πυθέα και Νιάρχο σύγχρονο του Μ. Αλεξάνδρου. Επομένως την τοποθέτηση της πρώτης πρωτεύουσας των Μακεδόνων στο Βέρμιο δεν την κάνει τυχαία ο Πτολεμαίος, αφού στηρίζεται σε αξιόπιστες πηγές.

Ο αμέσως επόμενος Ίππαρχος (190 - 120 π.Χ.) από την Νίκαια της Βιθυνίας έγραψε 25 τουλάχιστον βιβλία γεωγραφικού και αστρονομικού περιεχομένου με κυριότερο το "Προς Ερατοσθένη και τα εν τη Γεωγραφία αυτού λεχθέντα", που βέβαια δεν σώθηκε, αλλά επί Πτολεμαίου υπήρχε. Του Ίππαρχου σώθηκαν μόνο 2 βιβλία και ο ίδιος πέθανε στη Ρόδο.

Ο Μαθηματικός και γεωγράφος Ποσειδώνιος (135-50 π.Χ.) από την Απαμεία της Συρίας ταξίδεψε σε Ευρώπη και Β. Αφρική και εγκαταστάθηκε και αυτός στη Ρόδο, όπου μελέτησε τον Ίππαρχο. Εξάίρετος και αυτός αστρονόμος έγραψε 24 βιβλία, που δεν διασώθηκαν παρά αποσπάσματα κειμένων και σχεδίασε υδρόγειο χάρτη. Κυριότερο έργο του "Περί Ωκεανού και τον κατ' αυτόν".

Τέλος ο Μαρίνος ο Τύριος έζησε τον 2ο μ.Χ. αιώνα. Ως χαρτογράφος είχε αφετηρία μέτρησης των μηκών τον μεσημβρινό των Μακάρων και αποτέλεσε την σημαντικότερη πηγή για τον Πτολεμαίο στη συγγραφή της "Γεωγραφικής Υφήγησης".

Οι παλαιότεροι σωζόμενοι κώδικες του Πτολεμαίου και η θέση των Αιγών

Επισκεφθείς το Άγιο Όρος και συγκεκριμένα τη μονή Βατοπεδίου, στη βιβλιοθήκη της βρήκα το παλιότερο σωζόμενο αντίγραφο της "Γεωγραφικής Υφήγησης" του Πτολεμαίου. Πρόκει-

Ο Κλαύδιος Πτολεμαίος

για τον χειρόγραφο κώδικα 655 που χρονολογείται στον 11ο αιώνα και κατά τον παλαιογράφο Σωκράτη Κουγέα προέρχεται από αντιγραφή δια χειρός του μοναχού Μαξίμου Πλανούδη και αποτελεί το δεσμό μεταξύ της αρχαίας χαρτογραφίας και της βυζαντινής αναγέννησης του Πτολεμαίου.

Ανατρέχοντας στα φύλλα 18r και 19r και στο κεφάλαιο "Μακεδονίας θέσις" του Βατοπεδίου κώδικα περιλαμβάνει στην παράγραφο της Ημαθίας τα τοπωνύμια: Μύεζα, αίδεσα, βέρροια, αιγαίαις, πέλλα κ.λ.π. (κράτησα την ορθογραφία του κώδικα). Ενώ στην Πιερία (Πιεριέων) τις Φυλακές, Βάλλα κ.λ.π. και σε παρένθεση με κόκκινη μελάνη οι συντεταγμένες κάθε μιας με σύμβολα (όχι αριθμούς). Επομένως τοποθετεί το

Αιγές ανάμεσα στις πόλεις της Ημαθίας με την σειρά που προανέφερα.

Το καταπληκτικό όμως της υπόθεσης είναι ότι ο συνοδεύον των κώδικα χάρτης του Πτολεμαίου (χωρίς αρίθμηση σελίδας) τοποθετεί στις σημερινές θέσεις τις Βέροια, Έδεσσα και Πέλλα και μεταξύ Βέροιας και Έδεσσας στο Κυτάριον όρος (Βέρμιο) τις Αιγές και βέβαια βορείως του Αλιάκμονα την δε Μίεζα δυτικά των Αιγών. Νότια δε του Αλιάκμονα από δυτικά προς τα ανατολικά τις πόλεις της Πιερίας Κτημένη, Ιλέριον, Φυλακές και Βάλλα. Είναι δε εκπληκτική η τοποθέτηση των ποταμών ως προς τις πόλεις αφού η Βέροια είναι μεταξύ του Αλιάκμονα και του Λυδίου (Λουδία), η Έδεσσα και Πέλλα μεταξύ Λουδία και Αξιού, η Λητή μεταξύ Αξιού και Εχεδώρου (Γαλλικού) κ.ο.κ. Οι ποταμοί σχεδιάζονται με πρασινογάλαζο χρώμα, οι δε πόλεις αναγράφονται μέσα σε τετράπλευρα πάντοτε στην Ελληνική γλώσσα.

Παλαιογραφική μεταγραφή αποσπασμάτων του κώδικα αυτού έγινε από τον Αγαμέμνονα Τσελίκα και σχόλια από τους Σωτήριο Καδά και Ελεονόρα Ναβάρι.

Είναι δυνατόν να μην γνώριζαν τον κώδικα αυτό ο Ανδρόνικος και ο πολυγραφότατος Χάμοντ; Ίσως αν λάβουμε υπόψη τη βιασύνη τους να ταυτοποιήσουν τη Βεργίνα με τις Αιγές. Πρόπει να τον γνωρίζουν οι ξένοι επιστήμονες και ο Φάκλαρης και σίγουρα οι Μανωλεδάκης, Δρούγου, Τιβέριος κ.λ.π. που σε σχετική μου παρατήρηση απάντησαν ότι πρόκειται για λάθος των αντιγραφών. Δηλαδή δεν υπήρχε αντιγραφικό λάθος στις συντεταγμένες που χρησιμοποίησε ο Μανωλεδάκης στο αρχαιολογικό συνέδριο για να φέρει τις Αιγές στη Λευκόπετρα και υπήρχε λάθος στους πτολεμαϊκούς χάρτες!

Ο κωδικός 388 της Μαρκιανής βιβλιοθήκης

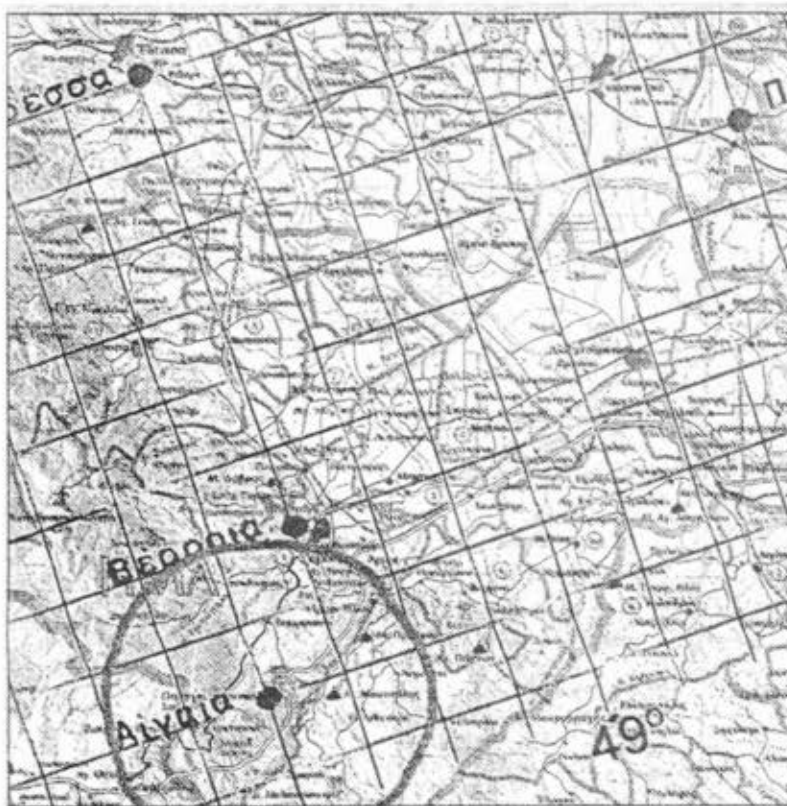
Στην Μαρκιανή βιβλιοθήκη της Βενετίας υπάρχει και ο δεύτερο σωζόμενος ελληνικός κώδικας με τη "Γεωγραφική Υφήγηση" του Πτολεμαίου με αριθμό 388 που αντέγραψε ο Έλληνας κωδικογράφος Ιωάννης ο Ρώσος το 1453 με την

προτροπή του καρδινάλιου Βησσαρίωνα μαθητή στο Μυστρά του Γεωργίου Πλήθωνα Γεμιστού και ιδρυτή της βιβλιοθήκης του Αγίου Μάρκου. Ο Βησσαρίων (λάτρης της αστρονομίας) το 1561 στη Βιέννη έδωσε στους Γερμανούς αστρονόμους Γκερκ Άουνπεκ και Πένρεμπαχ και Ι. Μίλερ του Κένιγκσπεργκ το πρωτότυπο κείμενο του Πτολεμαίου το οποίο κατείχε, για να μελετήσουν την μεταρρύθμιση του ημερολογίου.

Εκεί μου επετράπη η είσοδος και όχι η φωτογράφιση των χαρτών. Όμως τον κώδικα αυτόν μελέτησαν ο Marino Zorzi (Διευθυντής της Βιβλιοθήκης (Suzy Marcon και Ελεονώρα Ναβάρι και δημοσιεύθηκαν από τις εκδόσεις Μίλητος παλαιογραφικά αποσπάσματα σε μεταγραφή του Αγ. Τσεκίκα και στο φύλλο 21 (Μακεδονίας θέσις) αναγράφονται με τη σειρά στην Ημαθία οι Εύρωπος, Σκύδρα, Μίεζα, Κύρος, Έδεσσα, Βέροια, Αιγές και Πέλλα. Στη δε Πιερία, οι Πιερίας Φυλακαί, Βάλλα, Ιλέριον, Κτημένη. Δηλαδή πάντοτε οι Αιγές μεταξύ Βέροιας και Πέλλας και φυσικά μεταξύ Αλιάμονα και Λουδία, όπως απεικονίζονται στο χάρτη του φύλλου 70 του κώδικα.

Τα τοπωνύμια στο χάρτη αυτόν δεν είναι σε τετράπλευρα αλλά κανονικά, τα ποτάμια και η θάλασσα έχουν βαθύ κυανό χρώμα και τα βουνά πράσινα. Και εδώ οι Αιγές τοποθετούνται στο Βέρμιο. Μήπως και στον κώδικα αυτόν υπάρχει λάθος των αντιγραφών; Πως γίνεται όλα τα λάθη να γίνονται στις Αιγές, ενώ Βέροια, Έδεσσα, Πέλλα κ.λ.π. να είναι στη σωστή τους θέση; Μάλλον πρέπει να αναθεωρήσουν αρκετοί τις απόψεις τους.

Επειδή προφανώς και τον κώδικα αυτόν αγνοούσαν οι Ανδρόνικος, Χάμμοντ κ.λ.π. οι δε διάδοχοί τους θα επικαλεσθούν αντιγραφής (λέτε και ο μεγαλύτερος ποταμός της Ελλάδας, που

Ο πτολεμαϊκός κάρναβος στο σύγχρονο χάρτη. Φαίνεται εντυπωσιακά ακριβής εντοπισμός από τον Πτολεμαίο της Έδεσσας, της Πέλλας και της Βέροιας, ο προσδιορισμός της θέσης των Αιγών, καθώς και ο κύκλος αβεβαιότητας 10 κιλ. γύρω από αυτήν

οριοθετεί τις Αιγές, έχει σχεδιαστεί λανθασμένα στη διάρκεια των αιώνων) ως πληροφορηθούν ότι από αυτούς ο γεωγράφος-αστρονόμος Α. Ν. Dilke σε ηλεκτρονικό υπολογιστή χρησιμοποιώντας τις παρατηρήσεις του Πτολεμαίου ταυτοποίησε περιοχές της Ελλάδας.

Και αν παρ' όλα αυτά οι φίλοι αρχαιολόγοι δεν πείθονται, ας μελετήσουν εκτός από το Βατοπεδινό και τον Μαρκιανό κώδικα που αναφέραμε και τους ελληνικούς κώδικες, Ουρμινάτο 82 της Βατικανής βιβλιοθήκης και τον Βατικανό Ελληνικό 177, που πιθανώς είναι παλαιότεροι του 655 του Βατοπεδίου, και όχι μόνο της μεταγενέστερους αναγεννησιακούς δήθεν πτολεμαϊκούς χάρτες με τις λαθεμένες αντιγραφές.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΛΙΝΑΙΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΟΥΠΕΡ ΣΤΑΡ

Του Νίκου Σπάρτη

Ο Κάρολος Λιναίος ήταν ένας πρωτοπόρος σκαπανέας και μια μεγαλοφυΐα σε διάφορα πεδία. Πολλές από τις ιδέες του και τις ανακαλύψεις του έχουν εμπνεύσει και συνεχίζουν να εμπνέουν πρωτοπόρους ερευνητές, σωστά μέχρι σήμερα.

Έδειξε στο σύστημα κατάταξης ένα σύστημα φυσικό, πως διαιρείται η φύση σε τρία Βασίλεια: Φυτά, ζώα και μέταλλα. Το σύστημά του δίδοντας λατινικά ονόματα τον επέτρεψε να δημιουργήσει κανόνες ονομασίας των ειδών στη φύση. Οι άνθρωποι για παράδειγμα ονομάστηκαν Homo Sapiens για πρώτη φορά στο σύστημα του Λιναίου, και περιλαμβάνονται με τους πιθήκους στην κλάση Mammalia (μαστοφόρα θηλαστικά).

Ο Λιναίος ήταν ασυγκράτητα περίεργος και κατόρθωσε να βάλει τα φυσικά όντα σε κατηγορίες να οργανώσει και ονομάσει σαν νονός τη φύση επιβάλλοντας μια περίοδο επιστημονικής ιστορίας - την εποχή Λιναίου. Αλλά ο Λιναίος δεν ήταν μόνο ένας επιστήμονας, Βοτανολόγος, ζωολόγος και γεωλόγος. Ήταν επίσης και ένας έμπειρος καθηγητής, ειδικός στην υγεία και φιλόσοφος.

Σε περίληψη ο Λιναίος ήταν ένας από τους λίγους Σουηδούς σούπερ σταρ φημισμένος σε όλο τον κόσμο.

Το Λιναίο τον αποκαλούσαν “Βασιλιά των Λουλουδιών” και έχουν γίνει αγάλματα γι’ αυτόν. Η φωτογραφία του βρίσκεται σε Σουηδικό νόμισμα των 100 κορόνων, και πολλές θέσεις, πλατείες, οδοί έχουν ονομαστεί μετά το Λιναίο και μία από αυτές στο φεγγάρι.

ΠΕΡΙΕΡΓΟ

Ο Κάρολος Λιναίος γεννήθηκε στις 23 Μαΐου 1707 στο Rashult της Σουηδικής Smaland

Ο νεαρός φοιτητής Κάρολος φοίτησε στο Vaxjo και Lund πριν πάει στην Ουψάλα να σπουδάσει φαρμακευτική. Δεν ήταν πολύς καιρός που αιφνιδίασε τους ανθρώπους στο περίγυρο του με τις νέες ιδέες του για τη βοτανική και το σεξουαλικό σύστημα των φυτών. Είχε γεννηθεί ένας επιστήμονας σούπερ σταρ! Η Σουηδική Ακαδημία των επιστημών έθεσε τις πηγές της και την υποστήριξη της στο Λιναίο όταν αυτός ήταν 25 χρονών για να τον ενθαρρύνει να αναλάβει ένα εκτεταμένο επιστημονικό ταξίδι στην ενδοχώρα. Αυτό ήταν μια επιστημονική επένδυση από την κοινωνία που έλειπε από την σχετική ιστορία της Σουηδίας τον καιρό εκείνο. Το ταξίδι οργανώθηκε το 1732 και είχε διάφορους σκοπούς : Να γνωριστεί η φύση και να βρεθούν “πηγές” που θα συνέβαλλαν στην ευημερία της πατρίδας.

Αυτός χρησιμοποίησε τα επόμενα χρόνια το ταξίδι του για να ερευνήσει το μονοπάτι διαμέσου κυρίως όλης της Σουηδίας. Dalarna, Gotland, Oland, Vastergotland, Bohuslan, Dalsland και Skane. Ήταν στην Dalarna όπου συνάντησε την όμορφη Sara Elisabeth Morea που τελικά την παντρεύτηκε και είχε επτά παιδιά, δύο από τα οποία πέθαναν νέα.

Ο Λιναίος πέτυχε σε ότι έκανε και έγινε καθηγητής φαρμακευτικής το 1741. πριν είχε πάρει διδακτορικό δίπλωμα στην Ολλανδία, πα-

ρουσιάζοντας μια εργασία που αφορούσε την ελonoσία, έγραψε και έναν αριθμό βιβλίων που θα άλλαζαν τον τρόπο που βλέπαμε τον κόσμο, βιώνοντας μια πετυχημένη πρακτική διδασκτορα στη Στοκχόλμη και όντας ένας από τους θεμελιωτές της Βασιλικής Σουηδικής Ακαδημίας των Επιστημών.

Ο Λιναίος δεν ήταν ένας σεμνός άνθρωπος. Εν αντιθέσει είχε διακαή πόθο να παρουσιάσει την άποψη του και να επισημάνει την σημασία του.

Ο Λιναίος ήταν αυτός ο οποίος επινόησε την έκφραση “Ο θεός δημιούργησε και ο Λιναίος παρήγγειλε.”

Είχε μια αίσθηση του χιούμορ και ήταν χαρισματικός δάσκαλος. Είχε οδηγηθεί από την ανάγκη να παρατηρεί και να καταλαβαίνει και συχνά έπαιρνε φοιτητές στο ύπαιθρο για δοκιμή θεωρίας και πρακτικής. Οι φοιτητές τον αγαπούσαν.

Προσήλκυε διάφορους μαθητές ή “αποστόλους” όπως τους αποκαλούσε και αυτοί στέλνονταν έξω σε περιπέτειες σ’ όλο τον κόσμο. Ένας μαθητής τον που του συνόδευε ο James Cook ήταν μαζί του στο ταξίδι του στο γύρο του κόσμου. Οι μαθητές του Λιναίου είχαν επίσης μια μεγάλη επίδραση στην προαγωγή της επιστήμης όλου του κόσμου,

Ο Λιναίος ήταν 70 ετών όταν πέθανε. Άφησε πίσω σύνολο 70 βιβλίων, εκατοντάδες μελέτες και ανταποκρίσεις με διάφορους αξιολόγους αν-

θρώπους σ’ όλο τον κόσμο,

Ήταν ένας άνδρας πριν την εποχή του. Μια μεγάλη έμπνευση γι’ αυτούς που ήρθαν μετά.

Ξέρατε ότι;

1.Ο Λιναίος έφυγε μακριά από τη Σχολή κάποιες φορές και βρέθηκε έξω στην εξοχή της χώρας. Ο πατέρας του Nils ένας ιερέας και από χόμπι κηπουρός, προσπάθησε πάρα πολύ να κρατήσει το νεαρό γιο του στο σχολείο, έτσι ώστε να μπορέσει να σπουδάσει για να γίνει παπάς ; ενώ οι καθηγητές του νόμισαν ότι ο Κάρολος θα γίνονταν ένας τεχνίτης. Ήταν ο επιστήμων καθηγητής του που βρήκε μια λύση. Ο Κάρολος πρέπει να μελετήσει για να γίνει διδάκτωρ.

2.Ο Λιναίος ήταν μόνο 1,54 εκατοστών ύψους (λίγο πάνω από 5 πόδια). Αλλά απέκτησε μια εντυπωσιακή φιγούρα όταν έβαλε το ωραίο κουστούμι του, όπως έκανε όταν έκανε πρόταση γάμου στη Sara Lisa. Αλλά επίσης είχε και ωραία μάτια.

3.Ο Λιναίος ήταν ο πρώτος Ευρωπαίος που καλλιέργησε μπανάνες με επιτυχία. Το κατάφερε ενώ ζούσε στην Ολλανδία. Ο Λιναίος δήλωσε ότι ο απαγορευμένος καρπός που η Εύα πρόσφερε στον Αδάμ στον Κήπο της Εδέμ ήταν μια μπανάνα και όχι ένα μήλο.

4.Ο Λιναίος ήταν βαθιά θεοσεβής και έβλεπε μεγάλες ιδέες σε μικρά, πράγματα, πίστευε ότι ο θεός έκανε τα πάντα στο φυσικό κόσμο για ένα σκοπό και ήταν το καθήκον των επιστημόνων να αποκαλύψουν το σκοπό του θεού.

5.Ο Λιναίος ήταν ο πρώτος οικολόγος στον κόσμο πολύ καιρό πριν ανακαλυφθεί το αντικείμενο αυτό χρησιμοποιούσε όρους όπως “σάκος (εμβρυόσακκος)” και “οι οικονομίες της φύσης”. Περιέγραψε τη σημασία του κύκλου τον πόρων (της φύσης) και πως γίνεται η κομπόστα (σαπισμένα φύλλα), και περιέγραψε πως όλοι οι οργανισμοί έχουν μια θέση στο φυσικό κόσμο - το κάθε τι συγκατατάσσονταν σε μία τέλεια μηχανή.

6.Οι ιδέες του Λιναίου ενέπνευσαν τον Κάρολο Δαρβίνο όταν ανέπτυξε τη θεωρία της εξέλιξης των όντων. Ο Λιναίος περιέγραψε την σειρά και ιεραρχία των ειδών στο βιβλίο του. Όταν χρησι-

μοποίησε τη φράση “πόλεμος για επιβίωση” στο βιβλίο του “*Politia Naturae*”. Ο Δαρβίνος πήρε την ευρύτερη ιδέα και έγραψε περί “Φυσιικής επιλογής” και πως επιβιώνουν οι περισσότεροι οργανισμοί στη φύση.

7.Ο Λιναίος έγραψε μελέτες βάση των οποίων ήταν εύκολο να καταλάβει κανείς και έγραφε συχνά στα Σουηδικά και όχι μόνο στα Λατινικά. Αυτό ήταν το κλειδί στο πόσο η πρωτοποριακή έρευνα του κατάφερε μια τόσο μεγάλη σύγκρουση. Ο Αύγουστος Στρίμπεργκ έγραψε ότι “ο Λιναίος ήταν πράγματι ένας ποιητής που έτυχε να είναι ένας επιστήμων”

8.Η θεωρία του Λιναίου έγινε τολμηρότερη καθώς τα χρόνια περνούσαν πιθανώς να βιαζόταν εξηγώντας τα πάντα.

Γιορτές στο πνεύμα του Λιναίου.

Στη Σουηδία θα γιορτάσουν τα γενέθλια του Λιναίου το 2007. 300 χρόνια μετά, θα προετοιμαστούν πολλές εντυπωσιακές εκδηλώσεις για το Λιναίο επιστημονικές, ετοιμασίες κήπων, το ταξίδι των αποστόλων θα γιορτάσουν και οι τόποι στη Σουηδία που συνδέονται με το Λιναίο. Αλλά όλως ιδιαιτέρως, θα δοθεί στα σχολεία της Σουηδίας η ευκαιρία να ανακαλύψουν νέες φυσικές πηγές και τον αυριανό Λιναίο.

Αλλά όλως ιδιαιτέρως. Θα δοθεί στα σχολεία της Σουηδίας η ευκαιρία να ανακαλύψουν νέες φυσικές πηγές και τον αυριανό Λιναίο.

Υπήρξε ο νονός όλων των όντων του φυτικού και ζωικού βασιλείου που μας έδωσε τα επιστημονικά τους ονόματα στα Λατινικά έτσι ώστε σε όλες τις χώρες του κόσμου να λέμε PYRUS COMMUNIS και να καταλαβαίνουμε την ΑΧΛΑΔΙΑ

Άνεμος, Βαρομετρικά Συστήματα, Beaufort (μποφόρ)

του Σταύρου Σαμαρά
Φυσικού - Μαθηματικού

1. Μυθολογία

Οι άνεμοι στην Αρχαία Ελληνική μυθολογία ήσαν δύο ειδών, τερατόμορφες ή ανθρωπόμορφες προσωποποιήσεις μετεωρολογικών φαινομένων.

Οι πρώτες ήσαν οι βίαιες και αχαλίνωτες δυνάμεις της φύσης που τρόμαζαν και εξέπλητταν τον άνθρωπο, οι δεύτερες ήσαν ήρεμες θεότητες ευεργετικές στους ανθρώπους.

Στην κατηγορία των πρώτων π.χ. περιλαμβανόταν ο Τυφώνας που κατά την μυθολογία γέννησε μόνη της η Ηρα χωρίς τον Δία σε μια στιγμή οργής εναντίον του.

Κατανοώντας οι Αρχαίοι Έλληνες την επίδραση που ασκούσαν οι άνεμοι της δεύτερης κατηγορίας στο κλίμα και στην θαλασσοπλοΐα τους θεοποίησαν και για να αποφύγουν την οργή τους ή να αποκτήσουν την εύνοια τους έστησαν βωμούς και πρόσφεραν θυσίες. Έτσι π.χ. ο Βορέας είχε στην Αθήνα και στη Μεγαλόπολη βωμούς.

Τους τέσσερις κυριότερους ανέμους αναφέρει ο Όμηρος. Αργότερα η ονοματολογία των ανέμων πλουτίστηκε από τους μυθογράφους και επιστήμονες και άρχισαν οι επιστημονικές μελέτες ιδίως από τον Αριστοτέλη και τον Θεόφραστο. Ο Ησίοδος στην Θεογονία του (στ.378) τους ονομάζει γιους του Αστραίου (αστερόεντος ουρανού) και της Ηούς (αυγής)

2. Οι άνεμοι στην καλλιτεχνία.

Οι αρχαίοι Έλληνες κατενόησαν την επίδρα-

ση που ασκούσαν, οι άνεμοι στο κλίμα, στο έδαφος της χώρας τους και στην θαλασσοπλοΐα και απέδωσαν σ' αυτούς θεία ύπαρξη. Επεδίωκαν να αποκτήσουν την εύνοιά τους ή να αποτρέψουν την οργή τους (ιδίως οι ναυτικοί).

Από τους μύθους περί ανέμων, ως θεότητες, εμπνεύστηκαν καλλιτέχνες και τους απεικόνισαν σε διάφορα αρχαία μνημεία. Η Αττική ιδίως τέχνη είχε απεικονίσει τον Βορέα με χαρακτηριστικά εύρωστου άνδρα με πυκνό γένι και μακρά άτακτο κόμη. Στους ώμους του είχε προσκολλήσει μεγάλες πτέρυγες, σύμβολο της ορμής του και το κεφάλι του στεφανώνονταν με ακτίνες.

Από τους μύθους για τους ανέμους εμπνεύστηκαν οι καλλιτέχνες και τους απεικόνισαν σε διάφορα μνημεία. Έτσι οι ανοιξιάτικες αύρες απεικονίζονταν στα αρχαία μνημεία σαν γυναίκες με ευκίνητο ελαφρό σώμα καθισμένες πάνω σε κύκλους. Από τους αρχαίους ποιητές, πληροφορούμαστε πως σύμβολο των ανέμων ήταν κυρίως τα άλογα.

3. Ορισμός του ανέμου στη Μετεωρολογία.

Σαν άνεμο ορίζουμε την μετακίνηση μαζών του ατμοσφαιρικού αέρα με κάποια ταχύτητα και σε κάποια διεύθυνση. Γενικά ο αέρας που μετακινείται παράλληλα με την επιφάνεια της γης είναι άνεμος ενώ αυτός που μετακινείται κατακόρυφα είναι ρεύμα (ανοδικό ή καθοδικό).

Ο άνεμος πνέει είτε συνεχώς, είτε κατά διαστήματα, ή βίαιος. Αιτία των διαλείψεων αυτών είναι είτε τα εμπόδια που συναντά κατά την πορεία του, αλλά και η συνάντηση πολλών ανέμων με διαφορε-

ΜΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ BEAUFORT (ΜΠΙΟΦΩΡ)

Βαθμός	Ονομασία Ανέμου	Ταχύτητα σε μίλια την ώρα	Ταχύτητα σε χιλιόμετρα την ώρα	Χαρακτηριστικά γνωρίσματα ανέμου
0	Νηνεμία	0	0	Άπνοια
I	Υποπνέων	1-3	3	Ο καπνός υψώνεται σχεδόν κατακόρυφα
2	Ασθενής	4-7	8	Μόλις αισθητός
3	Λεπτός	8-12	16	Κουνάει λίγο τα φύλλα των δέντρων
4	Μέτριος	13-18	24	Κυματίζει σημαία και κουνάει τα μικρά κλαδιά των δέντρων
5	Λαμπρός	19-24	34	Κουνάει τα μεγάλα κλαδιά των δέντρων και είναι λίγο δυσάρεστος
6	Ισχυρός	23-31	44	Προσβάλλει τα σπία και ταράζει χοντρά κλαδιά δέντρων
7	Σφοδρός	32-38	56	Κουνάει λεπτούς κορμούς δέντρων και προκαλεί ζοηρό κυματισμό στη θάλασσα
8	Ορμητικός	39-46	63	Ταράζει όλα τα δέντρα και άνθρωπος δύσκολα προχωρεί στη διεύθυνσή του
9	Θύελλα	47-54	81	Αρπάζει αντικείμενα π. χ. κεραμίδια κ. λ. π.
10	Ισχυρή θύελλα	55-63	96	Ρίχνει δέντρα
II	Σφοδρή θύελλα	64-75	110	Προκαλεί σοβαρές καταστροφές
12	Λαίλαψ ή Τυφώνας	75 και πάνω	120 και πάνω	Καταστροφές εξαιρετικά σοβαρές

τική κατεύθυνση, αποτέλεσμα της οποίας είναι ο σχηματισμός κυματώσεων όμοιων με αυτούς της θάλασσας. Η ταχύτητα του ανέμου μετρείται σε ναυτικά μίλια την ώρα, σε μίλια ξηράς την ώρα ή και σε χιλιόμετρα την ώρα (1 ναυτικό μίλι = 1812 μέτρα, 1 μίλι ξηράς = 1600 μέτρα). Το ναυτικό μίλι ονομάζεται και κόμβος. Η μέτρηση της ταχύτητας του ανέμου στην επιφάνεια του εδάφους γίνεται με ανεμόμετρα και μέσα στην ατμόσφαιρα με αερόστατα που παρακολουθούνται

νται από ραντάρ που βρίσκονται στο έδαφος ή από ειδικούς μετεωρολογικούς δορυφόρους.

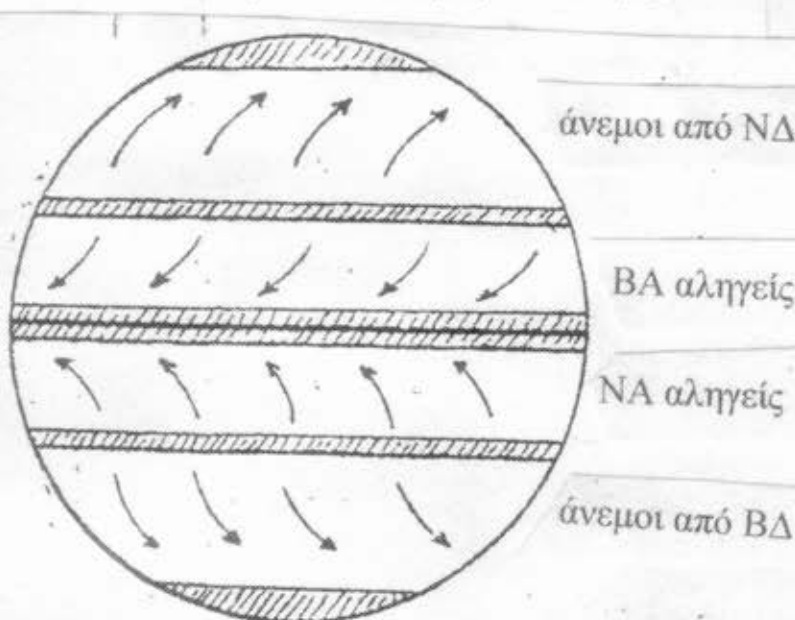
4. Προέλευση του ανέμου

Ο άνεμος δημιουργείται από την διαφορά ατμοσφαιρικής πίεσης που προκαλείται τις περισσότερες φορές από την άνιση θέρμανση της επιφάνειας της γης από τον ήλιο. Ο αέρας μετακινείται από περιοχή μεγαλύτερης πίεσης σε μια άλλη χαμηλότερης πίεσης και η κίνηση αυτή είναι ο

άνεμος. Ἡ διεύθυνση πού ακολουθεῖ ὁ άνέμος επηρεάζεται και από την περιστροφική κίνηση της γης. Αν ἡ γη ἦταν ακίνητη ὁ άνέμος θα ακολουθοῦσε μια ευθύγραμμη πορεία με ορισμένη κατεύθυνση. Ἡ πορεία αυτή, επειδή ἡ γη περιστρέφεται γύρω από τον άξονά της αποκλίνει στο Βόρειο ημισφαίριο της γης δεξιά και στο Νότιο αριστερά. Οι τοπικοί άνεμοι αυτοί δηλαδή πού επικρατοῦν σε σχετικά μικρή έκταση της γης προκαλοῦνται συνήθως από θερμότητα αγωγής.

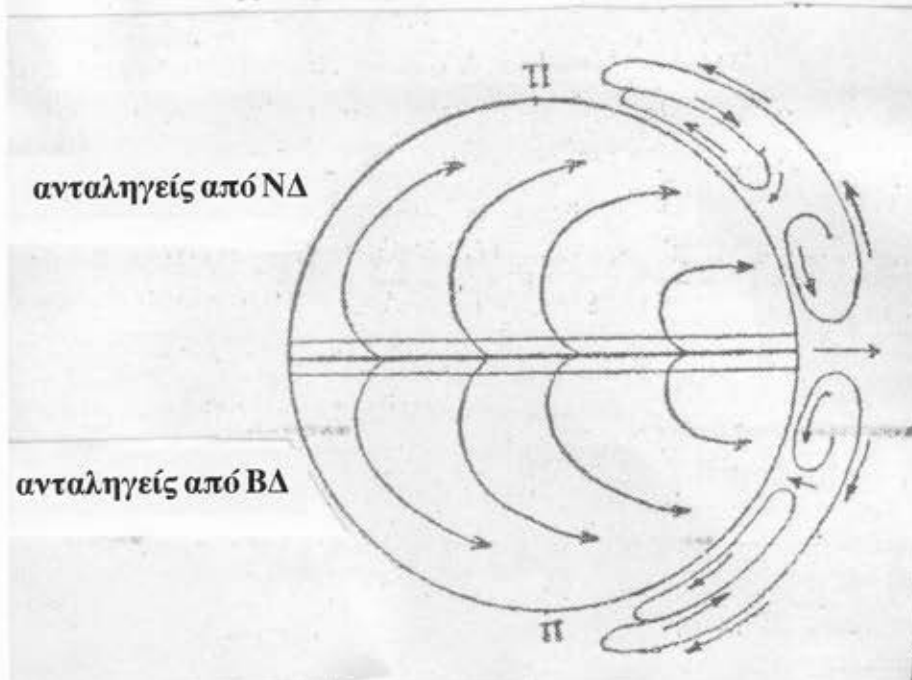
Ἡ ακτινοβολία του ἡλιου δεν επιδρά πολύ στη θέρμανση του αέρα. Ο αέρας θερμαίνεται κυρίως από την άμεση επαφή του με τα στρώματα της γης. Ἐντονη θέρμανση της γης έχει σαν αποτέλεσμα την θέρμανση των στρωμάτων του αέρα πού βρίσκονται σε άμεση επαφή και κατά: συνέπεια την διαστολή τους ὁπότε μερικές

Στα στρώματα της ατμόσφαιρας τα γειτονικά προς το έδαφος.

μάζες αέρα πού θερμάνθηκε μετακινούνται αλλοιώνοντας έτσι την ατμοσφαιρική πίεση και αυξάνοντας, την στις γειτονικές μάζες. Τότε ὁ ψυχρότερος αέρας μετακινείται για να πάρει την θέση του θερμού.

Στα υψηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας

5 Αληγεῖς, ανταληγεῖς άνεμοι, μουσώνες, ετησίαι, θαλάσσια και απόγεια αύρα

Από κλιματολογική άποψη ὁ άνέμος θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους παράγοντες του κλίματος. Από τον άνεμο και την ηλιακή θερμότητα ἡ του γεωγραφικού πλάτους εξαρτάται κυρίως το ποιόν και ὁ χαρακτήρας του κλίματος κάθε τόπου.

Οι αληγεῖς άνεμοι είναι σταθεροί άνεμοι και συνεχεῖς, πνέοντες καθ' ὅλον το έτος με μικρές διακοπές στις ζώνες που περιλαμ-

βάνονται μεταξὺ του ισημερινού και των παραλλήλων των 30ο βορείου και νοτίου πλάτους. Η διεύθυνσή τους είναι περίπου από ΒΔ στο βόρειο ημισφαίριο και από ΝΑ στο νότιο. Η έντασή τους χαρακτηρίζεται από 1 έως 5 της κλίμακας Beaufort, ταχύτητα περίπου 6-10 μέτρα στο δευτερόλεπτο.

Σύμβολα ταχύτητας ανέμων Τα σύμβολα αυτά χρησιμοποιούνται από τους χάρτες μετεωρολογικών γραφείων των U.S.A. και από τον παγκόσμιο Μετεωρολογικό Οργανισμό

	μίλια ανά ώρα	κόμβοι		μίλια ανά ώρα	κόμβοι
	άπνοια	άπνοια		44-49	38-42
	1-4	1-2		50-54	43-47
	5-8	3-7		55-60	48-52
	9-14	8-12		61-66	53-57
	15-20	13-17		67-71	58-62
	21-25	18-22		72-77	63-67

Οι ανταληγείς άνεμοι.

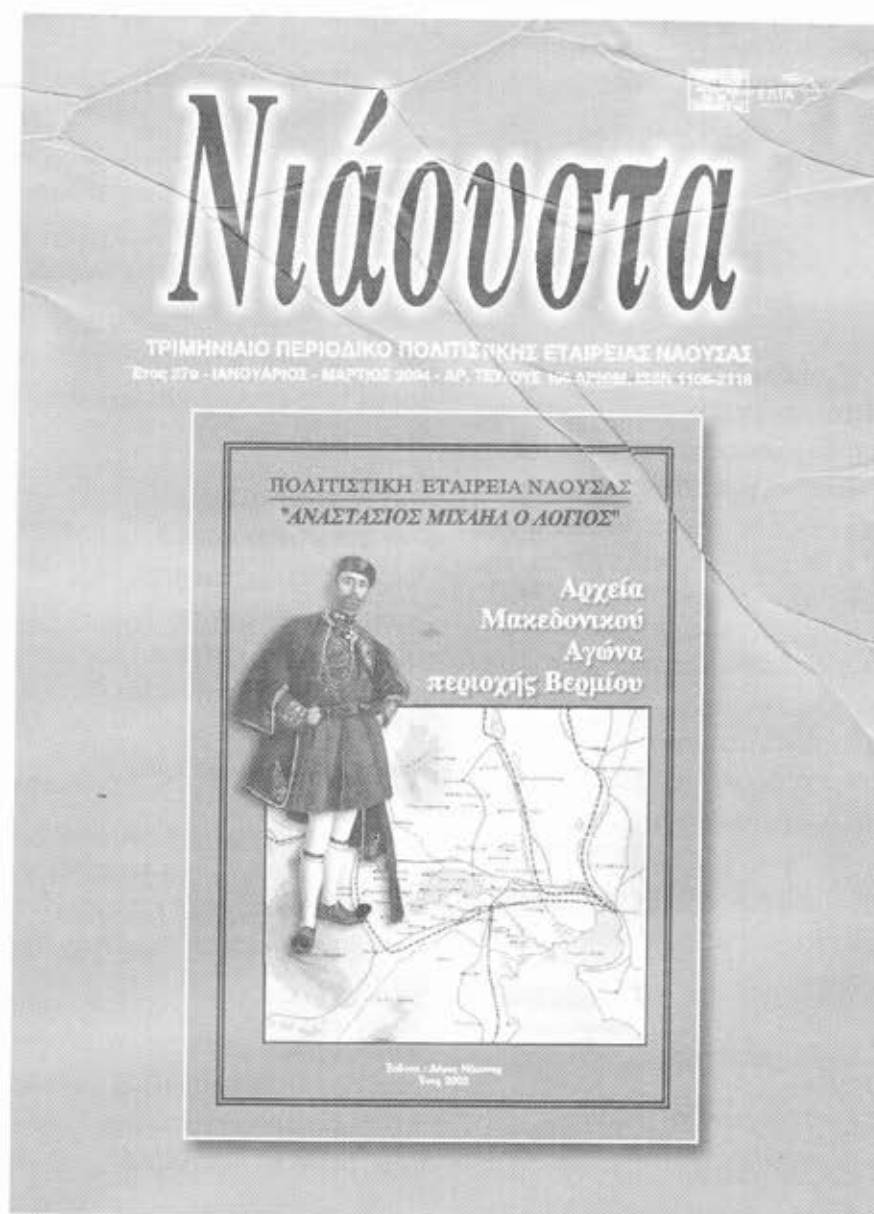
Λογικό συμπέρασμα είναι ότι τα ρεύματα της επιφάνειας της γης πρέπει να επιστρέφουν για να ανεφοδιάσουν τους αληγείς. Πρέπει δηλαδή να υφίσταται σταθερό και συνεχές ρεύμα επιστροφής που να κινείται κατ' αντίθετη κατεύθυνση και να βρίσκεται σε ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας. Στο ρεύμα αυτό της επιστροφής δόθηκε η ονομασία ανταληγείς.

6. Βασικές ζώνες ανέμων

Ο αέρας δεν μετακινείται μόνο σαν τοπικός άνεμος αλλά και σαν γενικό κυκλικό σύστημα σε ύψος μέσα στην ατμόσφαιρα. Οι άνεμοι πάνω στην ατμόσφαιρα κινούνται γενικά από τον Ισημερινό στους πόλους. Οι άνεμοι στην επιφάνεια της γης έχουν διαφορετικές διευθύνσεις στα διάφορα γεωγραφικά, πλάτη. Έτσι η επιφάνεια της γης διαιρείται σε ζώνες. Η πρώτη ζώνη που φτάνει μέχρι 5° πάνω και κάτω από τον ισημερινό είναι η ζώνη που δέχεται την μεγαλύτερη ποσότητα θερμότητας από τον ήλιο. Η ατμοσφαιρική πίεση στη ζώνη αυτή είναι γενικά χα-

μηλή και ο αέρας σ' αυτή μετακινείται κατακόρυφα. Σε αρκετά μεγάλο ύψος ή ανύψωση αυτή σταματά και ο αέρας μετακινείται βόρεια και νότια προς τους αντίστοιχους πόλους της γης.

Οι επιφανειακοί άνεμοι στη ζώνη αυτή είναι αδύνατοι και μεταβλητοί. Σε μια ζώνη μέχρι 30° Βόρειο και νότιο -γεωγραφικό πλάτος επικρατούν οι Αληγείς άνεμοι που δημιουργούνται από άνεμους επιφανειακούς που μετακινούνται από περιοχές υψηλής πίεσης για να αντικαταστήσουν τις μάζες του ανοδικού ρεύματος της προηγούμενης ζώνης. Η διεύθυνση τους επηρεασμένη από την περιστροφική κίνηση της γης είναι ΒΑ στο Βόρειο ημισφαίριο και ΝΑ στο νότιο. ΟΙ άνεμοι αυτοί είναι σταθεροί ειδικά πάνω στους Ωκεανούς και η έντασή τους χαρακτηρίζεται με 4-5 βαθμούς στην κλίμακα Beaufort (Μποφόρ) και η σημασία τους για τη ναυτιλία, ιδίως στα χρόνια της Ιστιοπλοΐας ήταν πολύ μεγάλη

**Μια συνδρομή της
"ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ"
είναι το καλύτερο δώρο
για τους φίλους μας**

Τα παιδικά μας τραγουδάκια

Του Θωμά Γαβριηλίδη
Φιλολόγου - Συγγραφέα

"Έναν καιρό κι ένα ζαμάνι", όταν ήμασταν μικρά παιδιά, κοιμόμασταν και ξυπνούσαμε και ο νους μας ήταν στο παιχνίδι, και οι μάνες μας, για να ησυχάσει το κεφάλι τους, μας τάζαν στα γρήγορα, παίρναμε και μια φέτα ψωμί πασαλειμμένο με λάδι ή λίγδα ή θρεψίνη (ανάλογα με την εποχή) και έξω από την πόρτα !

Αν έβρεχε ή χιόνιζε το διαλαλούσαμε με το τραγουδάκι μας

*Βρέχει χιονίζει,
τα μάμαρα ποτίζει,
η γάτα μαγειρεύει
κι' ο ποντικός χορεύει !*

Αν η βροχή εναλλασσόταν με σύντομες εμφανίσεις, τραγουδούσαμε:

*Ήλιος και βροχή
παντρεύοντ' οι φτωχοί
Ήλιος και φεγγάρι παντρεύντ' οι γαιδάροι.
ή παντρεύοντ' οι βουργάροι !*

Αν ο καιρός παραήταν απειλητικός και ήθελε να μας κλείσει μέσα στα σπίτια μας για να μη μπορέσουμε να βγούμε να παίξουμε, για να πάρουμε κουράγιο και να τον αιψηφίσουμε, τραγουδούσαμε:

*Λένε πως οι φτωχοί
δεν έχουνε ψυχή
κι' όμως εμάς δε μας τρομάζει
η μπόρα, το χαλάζι, και η βροχή !*

Επειδή τέτοιες μέρες τα χρονολογήματα έπαιρναν και έδιναν και οι μάνες μας μας έλεγαν να συμμαζευτούμε γρήγορα για να μην κρυώσουμε και μας πονέσει η κοιλιά μας, εμείς για να δεί-

ξουμε ότι δε φοβόμασταν εφόσον ήμασταν παλικάρια "της φακής" και όχι μπαμπούριες, λέγαμε το τραγουδάκι:

*Μια γοιά μπαμπογοιά
είχε πόνο στην κοιλιά
και της λέει ο γιατρός
"έχεις όρεξη να τρως;"
- Όταν έχω λίγη πείνα
τρώω και μια προβατίνα !
και της λέει ο γιατρός
"τον περίδρομο να τρως !".*

Όποιος έβγαινε απ' το σπίτι του πρώτος φώναζε για να κατέβει για παιχνίδι και ο πιο κοντινός του φίλος και μαζί αποφάσιζαν αν έπρεπε να καλέσουν κανέναν άλλο ή αν θα έπαιζαν μόνο οι δυο τους:

*Εμείς οι δυο φίλοι
που τρώμε το σταφύλι
κι' άλλοι δυο κουμπάροι
που τρώνε το κουράδι !*

όταν έβρεχε ή χιόνιζε παίζαμε μέσα στα χωματοστρωμένα κατώγια ή κάτω από τα υπόστεγα, αλλά επειδή κάναμε φασαρία, από παντού μας έδιωχναν και αναγκαζόμασταν να λουφάξουμε στη σάλα κάποιου από τα σπίτια μας, για να περάσουμε την ώρα μας φρόνιμα λέγοντας αινίγματα, μαγικές εικόνες ή παραμύθια που άρχιζαν με το τετράστιχο:

*Έναν καιρό και ένα ζαμάνι,
που είχαν οι Τούρκοι ραμαζάνι,
παίρν' ο σκύλος την κοντάλα
και τρουκουλίστηκε απ' τη σκάλα !*

Όταν ο καιρός το επέτρεπε μαζευόμασταν στο

προαύλιο του παρεκκλησιού της γειτονιάς μας της "Παπαντής" ή σε μια αλάνα που υπήρχε στη πίσω (νότια) πλευρά, δίπλα στην όχθη της Αρά-πιτσας, αλλά επειδή κι' από κει μας έδιωχνε μια γειτόνισσα, όταν ο γιος της κοιμόταν, επειδή ήταν νυχτερινός στο εργοστάσιο του Λαναρά, πηγαίναμε σε μια άλλη αλάνα, που ήταν απέναντι (βόρεια) από το σπίτι μου, στο Λόγγο, όπως τη λέγαμε. Στο Λόγγο γινόταν χαμός. Όσπου να μας διώξουν όμως κι' απ' αυτόν, προλαβαίναμε να γυμνάσουμε τις φωνητικές μας χορδές τραγουδώντας μονιασμένοι:

Όλοι μαζί
μεσ' το μαγαζί
φωνάζει η Μαριγώ
κασάτο παγωτό!

ή τα παρακάτω γουστόζικα τραγουδάκια που σήκωναν γέλιο:

Ο Τσιουρτσιουλιάνος

Σήμερα Σαββάτο, αύριο Κυριακή
Βγαίνει ο τσιουρτσιουλιάνος με κόκκινο βρακί.
Σηκώνει το ένα ποδάρι, κλάνει μια πορδή
σηκώνει τ' άλλο πόδι, πέφτει καταγή!

Τρεις σπανοί

Τρεις σπανοί από την Πόλη
πέντε τρίχες είχαν όλοι.
Ω! καλώς τον Πολυγένη,
από πούθεν κατεβαίνεις;
- Απ' την Πόλη κατεβαίνω
και στην Βενετιά πηγαίνω,
πάω ν' αγοράσω χτένια
γιατί μ' έπνιξαν τα γένια!

Κι' εκεί που παίζαμε όλοι μαζί καλά κι' αγαπημένα, το πειραχτήρι της παρέας σκουντώντας με τον αγκώνα συνωμοτικά τον διπλανό του και μουρμουρίζοντας κάτι στ' αυτιά του άρχιζε να πειράζει τον πιο ευερέθιστο, τον μυγιάγγιχτο της παρέας τραγουδώντας το κοροϊδευτικά το τραγουδάκι:

Του Κώτσιου το βρακί

κρέμεται στη φυλακή,
κι' όποιος πάει να το δει
δα πληρώσει μια δραχμή!
όποιος πάνει να το πάρει
δα πληρώσει ένα δεκάρι.

ή

Ο Κώτσιος το καλό παιδί
και τ' άξιο παλικάρι
γαϊδάρου κωλ... φίλησε
κι' επήρε ένα δεκάρι.
Και το δεκάρι τόδωσε,
Κι' αγόρασε ένα φέσι
και τό βαλε στον κώ.....του
και δεν μπορεί να χέ...!

Ο Κώτσιος φυσικά έμπαινε στην αντεπίθεση, αν είχε τα κότσια ή το έβαζε στα κλάματα και πήγαινε να πει τα παράπονα στη μάνα του ή στη γιαγιά του (Το όνομα Κώτσιος χρησιμοποιήθηκε σαν παράδειγμα. Ανάλογα με το πειραζόμενο πρόσωπο άλλαζε και το όνομα, αλλά γινόταν πάντοτε προσπάθεια το όνομα να προσαρμόζεται στο μέτρο του τραγουδιού, γιατί αλλιώς ο κοροϊδευμένος έμπαινε στην αντεπίθεση με το επιχείρημα "είδες το δικό μου το όνομα δεν ταιριάζει, ενώ το δικό σου έρχεται κουτί, και άρχιζε:

Ο Γιάγκος το καλό παιδί....")

Την Άνοιξη το ρεπερτόριό μας ήταν πλούσιο γιατί άρχιζαν να εμφανίζονται τα διάφορα ζώα (πουλιά, ερπετά, έντομα) που είτε ξυπνούσαν από την χειμωνιάτικη νάρκη ή γυρνούσαν μετά από τη χειμωνιάτικη αποδημία τους σε χώρες ξωτικές.

Όταν μετά από ανοιξιάτικη ή καλοκαιρινή βροχή βλέπαμε ένα σαλιγκάρι να περπατά με υψωμένες τις κεραίες του (τα κερατά του) ή κανένα βατραχάκι να πηδά για να πάει να μπει σε κάποια υγρή κρυψώνα, αρχίζαμε όλοι μαζί σα χορωδία:

Σάλιαγκα, μάλιαγκα
Βγάλ' τα κέρατά σου
πέθανε η μάνα σου
και κλαίνε τα παιδιά σου!
ή

ο μπάκακας απήδησε
από το παραθύρι
κι' η μάνα του τον φώναζε
που πας, αμπρέ Ζαφείρη;

Τα καημένα τα σαλιγκάρια που δεν μπορούσαν
όπως ο μπάκακας (βάτραχος) να φύγουν γρήγο-
ρα, βασανίζονταν, ώσπου να τα βαρεθούμε. Α-
κουμπούσαμε με το δάχτυλο τα κέρατά τους για
να δούμε πως τα μάζευαν και μόλις τα ξαναέβγα-
ζαν πάλι τα αγγίζαμε και τραγουδούσαμε. Πά-
ντως στο τέλος τα αφήναμε. Τα σαλιγκάρια της
γειτονιάς δεν τα τρώγαμε, μάλλον επειδή δεν τα
θεωρούσαν οι γονείς μας κατάλληλα για φάγω-
μα, όπως εκείνα που τα βρίσκαμε έξω απ' την
πόλη, στις όχθες των χωραφιών.

Όταν κόντευε το Πάσχα και ζέσταινε ο καιρός,
μόλις βράδιαζε, γέμιζε η γειτονιά μας και προ-
πάντων ο Λόγγος κωλοφωτιές (πυγολαμπίδες),
που εμείς τις λέγαμε λιουλιακάδια.

Μόλις πιάνανε ένα λιούλιακα μετά από αρκετό
συχνά κυνηγητό που συνοδευόταν κι' από το
τραγουδάκι

"Έλα έλα λιούλιακα,
να σε δώσω μέλι
μέλι και καρύδι
κι' ένα πορτοκάλι
πέτσα από γουμάρι!"

ή τον κλείναμε στη χούφτα μας για να τον
βλέπουμε πως προσπαθούσε να φύγει αναβο-
σβύνοντας "το λαμπάκι του" ή τον κολλούσαμε
στο μέτωπο ή στην μύτη μας για να φωσφορίζει
από εκεί, ώστε να μοιάζουμε με φαντάσματα.

Ο τελευταίος στίχος του τραγουδιού του λιού-
λιακα γινόταν αφορμή γέλιου και πειραγμάτων,
όταν κάποιος ή από άγνοια ή σκόπιμα αντί να πει
"πέτσα από γουμάρι" έλεγε "που.... από γουμά-
ρι!".

Με ιδιαίτερη χαρά υποδεχόμασταν την Άνοιξη
τα χελιδόνια και τους πελεκάνους (πελαργούς)

Για τα χελιδόνια, που τα νιώθαμε πολύ οικεία,
καθώς φώλιαζαν στα σπίτια μας (σε γωνιές πα-
ραθύρων, κάτω από τα μπαλκόνια και όπου αλ-

λού τα βόλευε) λέγαμε ένα τραγουδάκι, που το
μαθαίναμε από εκείνους που είχαν αρχίσει να
πηγαίνουν στο Σχολείο:

Χελιδόνι μου σπαθάτο
χελιδόνι του Μαρτιού
έλα λίγο παρακάτω
απ' τη στέγη του σπιτιού
να μου πεις και να σου πω
πάντα πόσο σ' αγαπώ.

Για τους πελεκάνους, που τους βλέπαμε με
κάποιο δέος, γιατί ήταν μεγάλοι και πετούσαν
ψηλά χτίζοντας και τις φωλιές τους όσο πιο ψηλά
μπορούσαν, συνήθως πάνω στα κεραμίδια των
λιακωτών ή των καμπαναριών τις κορυφές, γύρω
από τους σταυρούς, λέγαμε:

Πελεκάνε, βούργαρε, που' ν' τα χίλια πρόβατα;
να' τα δω, να' τα κει, πάει ο λύκος να τα βρει
μαρμαρώθηκ' ουδ' εκεί!

Αλλά στα τέλη του χειμώνα ή στις αρχές της
άνοιξης, ανάλογα με τη βαρυχειμωνιά μόλις έ-
λειωναν τα χιόνια και άρχιζαν οι λιακάδες, άνθι-
ζαν στις ρεματιές και στις όχθες των χωραφιών
"τα πρώτα ρόδα" (οι πρίμουλες) που εμείς τα
λέγαμε αγγίτσια (ενώ οι παλιοί οι Ναουσαίοι τα
έλεγαν "κάτσιουδοι" και τα ία, που εμείς στην
Παπαντή τα λέγαμε "λilά". Τότε κάναμε τις
πρώτες μας εξορμήσεις στις κοντινές εξοχές κα-
τά τον Αγιανικόλα, όλη η τσακαλαριά της Παπα-
ντής.

Μόλις βλέπαμε ανθισμένα τα "ρόδα και τα ία"
πρώτα πρώτα τρώγαμε κάμποσα ρόδα (αγγί-
τσια, κάτσιουδοι, πρίμουλες) και έπειτα αρχίζα-
με να μαζεύουμε λιλά, τα γαλάζια ευωδιαστά ία.
Αφού κάναμε ένα μικρό μπουκετάκι από αυτά,
έπειτα αρχίζαμε να μαζεύουμε τα κίτρινα ή ά-
σπρα αγγίτσια με το πολύ λεπτό άρωμα, τα οποία
βάζαμε γύρω γύρω από το μπουκετάκι των ίων.
Όταν το μπουκέτο μας συμπληρωνόταν, έμοιαζε
με ένα μάτι που η κόρη του ήταν γαλάζια. Στο
τέλος βάζαμε στις τρεις μεριές του μπουκέτου
μας τρία πράσινα φύλλα, τα πιο μεγάλα που
βρίσκαμε των αγγιτσιών, και τα δένουμε με κλω-
στή, που είχαμε φροντίσει να πάρουμε από τα
σπίτια μας, στην κορυφή μιας βέργας από κρα-

νιές ή βουζουκρανιές που αφθονούσαν στην περιοχή.

Όταν ήμασταν όλοι έτοιμοι, μπαίναμε στη σειρά ένας ένας ή δυο δυο, όσους χωρούσε ο αγροτικός δρόμος ή το μονοπάτι, και γυρνούσαμε στη γειτονιά μας τραγουδώντας και κρατώντας τις βέργες μας ψηλά::

*"Πάμε, πάμε λάχανα να φάμι
πίσω να γυρίσουμε, κορίτσια να φιλήσουμε"*

Αργότερα, όταν έκανα κάποια έρευνα σχετική με τα πρώτα ρόδα (πρίμουλες), είχα μάθει ότι είναι πολύ καλό φάρμακο για το δυνατό κρυολόγημα και ότι με τα φύλλα τους, που μοιάζουν με λαχανόφυλα (μαρουλόφυλα μάλλον) οι Ναουσαίοι έκαναν τους πρώιμους σαρμάδες !

Οι βέργες μας με το μπουκέτο ρόδων και ίων έμοιαζαν με το θύρσο του θεού Διόνυσου, που στις γιορτές του, διδάσκονταν στο θέατρο οι τραγωδίες και οι κωμωδίες.

Όταν νύχτωνε (γιατί δυστυχώς και στη γειτονιά

μας, την Παπαντή, νύχτωνε....) άρχιζαν οι μάνες μας να μας καλούν να συμμαζετούμε στα σπίτια μας, αλλά εμείς, επειδή τότε "το κρυφτό" βρισκόταν στο αποκορύφωμά του, απαντούσαμε παρακαλεστικά "λίγο ακόμα! λίγο ακόμα!", ώσπου άρχιζαν οι φοβέρες και αναγκαζόμασταν να σταματήσουμε το παιχνίδι, υποσχόμενοι ότι θα το συνεχίζαμε την άλλη μέρα. Αποχωριζόμενοι αντί για καληνύχτα λέγαμε:

*Κάθε ένας στο σπίτι του
κουτσουλιά στη μύτη του !*

Έτσι τελείωναν οι αξέχαστες μέρες των παιδικών μας χρόνων, τότε που το φεγγαράκι είχε και αυτό παιδικό χαμογελαστό πρόσωπο, κι' όταν σηκώναμε τα μάτια μας και το βλέπαμε, του μιλούσαμε και το παρακαλούσαμε:

*Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου να περπατώ,
να πηγαίνω στο Σχολειό,
να μαθαίνω γράμματα,
γράμματα σπονδάματα
του Θεού τα πράματα !*

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΑΟΥΣΑΣ
"ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ"

**Αρχαία
Μακεδονικού
Αγώνα
περιοχής Βερμίου**

Εκδόση: Αθήνα, Βιβλίο
Τέλη 2002

"...Η βαριά παρακαταθήκη που μας κληροδότησαν όλοι εκείνοι που αγωνίστηκαν για την εκπλήρωση των μεγάλων ιδανικών της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας επιτάσσει τη διεκδίκηση από μέρος μας της δικαίωσης της ιστορικής μνήμης του έθνους μας. Και αυτή την ανάγκη έρχεται να καλύψει το συγκεκριμένο βιβλίο..."

Κώστας Φωτιάδης
Καθηγητής της Ιστορίας
του Νεώτερου Ελληνισμού

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ:
-Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας (Δημοτική βιβλιοθήκη) τηλ. 2332024102
-Σαμαρά Λευκή τηλ. 2332022575

Ο ΝΕΚΡΟΖΩΝΤΑΝΟΣ

Κατερίνα Λυσιμάχου

Ο κυρ Φώτης ερχόταν συχνά στο μαγαζί του πατέρα μου . Στην αρχή σαν πελάτης και στη συνέχεια περισσότερο σαν φίλος .

Ο πατέρας μου που ήταν γλυκομίλητος και πάντα με το χαμόγελο στα χείλη, είχε το ευλογημένο χάρισμα ν' ακούει τους άλλους με υπομονή . Όντας νηφάλιος και ψύχραιμος , είχε αποκτήσει φανατικούς φίλους που πρόσφευγαν πολλές φορές στην κρίση του για να λύνουν τα καθημερινά τους προβλήματα , μικρά ή μεγάλα . Η δουλειά του ήταν ωρολογιοποιός, γεγονός πρόσφορο για εκμυστηρεύσεις και ατέλειωτες κουβέντες, μια κι εκείνος καθόταν μπροστά σ' ένα μπάγκο με πολλά εργαλεία από το πρωί ως το βράδυ.

Επισκευάζε κάθε λογής ρολόγια, μικροσκοπικά γυναικεία του λούσου, ξυπνητήρια, ρολόγια κούκους και μεγάλα ρολόγια του τοίχου _που είχαν οι εκκλησιές. Φορούσε στο δεξί του μάτι ένα μαύρο φακό και με μαγικές κινήσεις, με τα λεπτά του εργαλεία, έκανε φύλλο και φτερό τη μηχανή του ρολογιού που επισκευάζε . Έβαζε τα διάφορα κομμάτια της μηχανής μέσα σε καθαρή βενζίνη και τα καθάριζε με επιμέλεια με τη βοήθεια μικρών μαλακών βουρτσών. Ύστερα, εκεί που έλεγες τι θα έκανε με τα κάθε λογής μικροσκοπικά αξονάκια , τις βιδούλες , τις τρίχες , τα ελατήρια και τα ρουμπίνια του, με μαγικές κινήσεις τα μάζευε με προσοχή, ξανάχιζε τα κομματάκια μεταξύ τους κι εμφανιζόταν ως δια μαγείας ξανά το ρολόι, με τη διαφορά πως τώρα ακουγόταν το ρυθμικό τικ τακ του . Είχε βγάλει τη φήμη πως τίποτε δεν του ξέφευγε στην επιδιόρθωση των ρολογιών . Έτσι δεν ήταν λίγες οι φορές που ακόμη και μετανάστες "Αμερικάνοι" του έφερναν χαλασμένα ρολόγια , συνήθως τσέπης, που οι

συνάδελφοι του, του Νέου Κόσμου, τους είχαν συμβουλέψει απλούστατα ...να τα πετάξουν .. Αυτά όμως "νεκρανασταίνονταν" και δούλευαν θαυμάσια, γι αρκετά χρόνια ακόμα, χάρη στη "θαυματουργή" επέμβαση του .. Το σπουδαιότερο όμως ήταν που οι πελάτες του , γίνονταν φίλοι του και περνούσαν στην αρχή να του πούνε απλώς μια καλημέρα, αργότερα όμως κάθονταν με τις ώρες δίπλα στο πάγκο του, λέγοντας του ατέλειωτες ιστορίες , για τις οποίες οι δικοί τους δεν έδιναν δυάρα...

Ο κυρ Φώτης ήταν μετρίου αναστήματος, μάλλον παχύς , φαλακρός στο επάνω μέρος του κεφαλιού του, με τα υπόλοιπα γκριζα μαλλιά του κοντοκουρεμένα σαν στεφάνι . Η αλήθεια είναι πως τον θυμάμαι περισσότερο από την ιστορία του κι όχι τόσο απ' την εμφάνιση του. Όταν άρχισαν να πυκνώνουν οι επισκέψεις του κι ο χρόνος τους μεγάλωνε, προσέξαμε πως φερόταν παράξενα . Συνεχώς κουνιόταν στην καρέκλα του λες κι είχε σκουλήκια ή συχνά σηκώνόταν, έφευγε για λίγο και ξαναγύριζε πάλι, λες και δεν τον χωρούσε ο τόπος... Το παρατσούκλι που του δώσαμε κρυφά με τ' αδέρφια μου, ήταν ο "σκουληκαντέρας". Όταν μετά από καιρό αισθάνθηκε τον πατέρα μου πραγματικό του φίλο, του εκμυστηρεύθηκε πως αυτό που τον απασχολούσε ήταν πως , συχνά όλο και πιο συχνά τον τελευταίο καιρό , έπεφτε σε βαθύ ύπνο ακόμα και στην καρέκλα και δυσκολευόταν να ξυπνήσει μετά . Φοβόταν λοιπόν μη ντροπιαστεί καμιά ώρα κι αυτός ήταν ο λόγος που προσπαθούσε να μετακινείται συνεχώς . Για να κρατιέται ξύπνιος !! Έτσι λοιπόν εξηγούνταν ο συνεχής του εκνευρισμός ...και τα "σκουλήκια" στην καρέκλα του ... Ο

πατέρας μου του σύστησε να δει κάποιο γιατρό, αλλά αυτός του απήντησε πως ήδη είχε εξετασθεί από αρκετούς γιατρούς κι η διάγνωση ήταν αόριστα "ασθένεια ύπνου". Κάποιος μάλιστα απ' αυτούς, αφού πρώτα άνοιξε τα βιβλία του, του μίλησε για τη μύγα τσε-τσε και την αρρώστια του ύπνου στην Αφρική... Αλλά αυτός δεν ήξερε ούτε κατά πού έπεφτε η Αφρική. Έτσι έμενε να συνηθίσουμε την περιέργη κινητικότητα του.

Ένα απομεσήμερο καλοκαιριού, βρισκόμουν στο πατάρι του μαγαζιού μας και διάβαζα κρυφά θυμάμαι, τη "Μαύρη τουλίπα", αντί να βρίσκομαι ξαπλωμένη στο ωραίο μου κρεβάτι για την μεσημεριάτικη σιέστα. Αιτία ήταν η ανστηρή μητέρα μου, που θεωρούσε το βιβλίο αυτό απαγορευμένο κι όχι κατάλληλο για τη χριστιανική αγωγή με την οποία προσπαθούσε να μας μεγαλώσει, δεδομένου ότι το βιβλίο ήταν βασισμένο στην "άνομη" αγάπη ενός φυλακισμένου και της κόρης του δεσμοφύλακα... Αυτό το κακόμοιρο βιβλίο, μαζί με τον "Δόκτωρ Τζέκυλ - Μίστερ Χάιντ", που κρίθηκε ακατάλληλο επίσης για τις διαβολικές του μεταμορφώσεις, έπεσαν υπέρ πίστεως, σε μια πυρά της μεσαιωνικού τύπου, σαν τις πυρές του φανατικού Σαβορανόλα, όταν τ' ανακάλυψε δυστυχώς, κρυμμένα κάτω απ' το στρώμα μας, παρά τα δάκρυα και τις ικεσίες μας..

Στην αγορά δεν υπήρχε ψυχή εκείνη την ώρα. Ο πατέρας μου με κατεβασμένα τα σιδερένια δικτυωτά ρολά του, αλλά ανοικτή την πόρτα του μαγαζιού γιατί έκανε ζέστη, πάλευε με τις βιδούλες, τ' αξονάκια και τα ελατήρια του. Τότε εμφανίστηκε ο κυρ Φώτης και ζήτησε να περάσει μέσα. Σήκωσε ο πατέρας μου το ρολό και εκείνος ταραγμένος πέρασε μέσα. Αφού βεβαιώθηκε πως δεν υπήρχε ψυχή στο μαγαζί, εγώ ούτε που φαινόμουν στο πατάρι, κάθισε αναστενάζοντας βαθιά. Όρκισε τον πατέρα μου πως ότι κι αν άκουγε, δεν ήταν να ξαναειπωθεί. Ο πατέρας μου το έπραξε, ξεχνώντας το πιο πιθανό πως εγώ βρισκόμουν στο πατάρι του μαγαζιού. Συνήθως, όταν επρόκειτο για κάτι που εμείς τα παιδιά δεν έπρεπε να ακούσουμε, μας έστελνε σε "δουλειές" που ξέραμε πως δεν ήταν επείγουσες κι έπρεπε

να καθυστερήσουμε το γυρισμό μας. Χωρίς λοιπόν να το θέλει κανείς, έγινα μάρτυρας, μιας ιστορίας, που με έκανε να βλέπω επιφύλακτες στον ύπνο μου για πολύ καιρό.. Το πιο σωστό βέβαια ήταν να εμφανιστώ κι αφού χαιρετούσα τον κυρ Φώτη να φύγω. Λίγο γιατί με έβγαζαν οι μεγάλοι απ' την βολή μου, λίγο γιατί όλα έγιναν γρήγορα, δίστασα να εμφανιστώ και μοιραία έγινα αυτή-κοος μάρτυρας της ιστορίας του, χωρίς αυτός να το μάθει ποτέ... Και μια κι εγώ δεν ορκίστηκα να μη μιλήσω έχω το ελεύθερο να την διηγηθώ...

Η εξομολόγηση του κυρ Φώτη άρχισε κοιπιαστά περίπου έτσι: 'Σου είχα μιλήσει, φίλε μου, για την αρρώστια που με βασανίζει εδώ και πολύ καιρό... Φοβάμαι να κοιμηθώ, γιατί όταν κοιμηθώ δεν μπορώ να ξυπνήσω... Το αποτέλεσμα είναι να νοιώθω μονίμως κουρασμένος κι εκνευρισμένος... Οι δυο αδερφές μου το ξέρουν ευτυχώς και με φροντίζουν, αλλά η κατάσταση μου συνεχώς επιδεινώνεται... Προχτές για παράδειγμα, με πήρε ο ύπνος και μετά από ένα μερόνυχτο δεν μπορούσαν να με ξυπνήσουν με τίποτα... Έμοιαζα, λέει με πεθαμένο... Η Νίκη, η αδερφή μου, δεν ήξερε τι να πράξει. Φαντάσου που αναγκάστηκε να με ξυπνήσει με το ζόρι τρυπώντας τις πατούσες μου με βελόνες.. Είναι η πρώτη φορά που κοιμάμαι έτσι βαθιά τόσες ώρες... Και δεν υπάρχει φάρμακο... Φοβάμαι ξέρεις, μη με περάσουν για πεθαμένο καμιά ώρα και με θάψουν ζωντανό και ξυπνήσω χωρίς αέρα εκεί μέσα στο χώμα.... Νοιώθω τρομακτικό φόβο και στην ιδέα ακόμα πως θα μπορούσε να μου συμβεί κάτι τέτοιο..." Σταμάτησε για λίγο, λουσμένος στον ιδρώτα. Ήταν φανερό πως υπέφερε. Έστερα συνέχισε: " Σε παρακαλώ πολύ, σαν καλός φίλος που είσαι, αν ακούσεις πως πέθανα, να επιμείνεις να με αφήσουν άθαπτο τρία μερόνυχτα. Μήπως και κοιμάμαι βαθιά και μοιάζω για πεθαμένος χωρίς να είμαι... Το ξέρουν βέβαια και οι αδερφές μου, τώρα το ξέρεις και συ. Αυτό μόνο σε παρακαλώ. Μην αφήσεις να με θάψουν ζωντανό..."

Ήταν πραγματικά αναστατωμένος, όταν τα έλεγε αυτά. Ο πατέρας μου, άνθρωπος αισιόδο-

ξος και με έμφυτο χιούμορ, θεώρησε μάλλον υπερβολικά όσα του είπε ο κυρ Φώτης και προσπάθησε να ελαφρώσει την ατμόσφαιρα.. Του είπε λοιπόν : "Να σου πω Φώτη μου, εγώ αντίθετα από σένα, υποφέρω από αϋπνίες. θέλω να κοιμηθώ και δεν μπορώ. Να φανταστείς το όνειρο μου είναι να βρισκομαι κάπου ήσυχα και να κοιμάμαι και να μην ξυπνώ με τίποτα... Νομίζω πως ανησυχείς υπερβολικά. Φαίνεται πως το άγχος που έχεις να μη κοιμηθείς, δεν σε αφήνει να ησυχάσεις κι ύστερα έρχεται ο ευλογημένος ο ύπνος, χαλαρώνεις και πέφτεις σε βαθύ ύπνο ...και ξεκουράζεσαι..

Ο κυρ Φώτης, έμεινε για λίγο αναποφάσιτος. Ήταν φανερό πως πάλευε με κάτι. Τελικά άνοιξε το στόμα του κι είπε : " Μην προσπαθείς φίλε μου να μου δώσεις κουράγιο, είναι πολύ πιο σοβαρό απ' αυτό που νομίζεις ... Έχω βαρύ κρίμα καμωμένο στα νιάτα μου και ξέρω, πως αργά ή γρήγορα, θα έρθει η ώρα να το πληρώσω.. " Ο Φώτης έμοιαζε να έχει πυρετό, τα μάτια του γυάλιζαν και ρυτίδες αυλάκωναν το ιδρωμένο του πρόσωπο ... Στριφογύριζε στην καρέκλα του περισσότερο από ποτέ ... Ο πατέρας μου άφησε κάτω το μαύρο του φακό που έβαζε στο δεξί του μάτι, για να βλέπει τις βιδούλες του και τα αξονάκια του και τον κοίταξε με περιέργεια . Ο Φώτης συνέχισε ; " Ήταν στα νιάτα μου , θα ήμουν είκοσι ένα - είκοσι δυο χρονών παλικάρι . Τότε στην καταραμένη την Μικρασιατική καταστροφή .. Ήμουν στρατιώτης τότε . Στην υποχώρηση, μετά την καταστροφή του στρατού μας στο Σαγγάριο - να ξέρεις πως μας πρόδωσαν οι δικοί μας τότε , μην ακούς τι λένε επισήμως - ο λόχος μας οπισθοχωρώντας, προσπαθούσε να υποστηρίξει τα γυναικόπαιδα των Ελλήνων της Μικρασίας, που ξεριζώνονταν απ' τον τόπο τους κι έτρεχαν προς τη θάλασσα κυνηγημένα από τον εχθρό ... Στο δρόμο μας συναντήσαμε μεγάλες καταστροφές. Καμένα χωριά, σκοτωμένους άντρες, ξεκοιλιασμένες γυναίκες και παιδιά ... Και καραβάνια ατέλειωτα αλαλιασμένων προσφύγων που προσπαθούσαν να βρουν σωτηρία φεύγοντας δυτικά ... Κι εμείς να μη μπορούμε να κάνουμε τίποτα σχεδόν ... Η διαταγή μας ήταν

γρήγορη τακτική υποχώρηση ... Ίσως να ήμασταν οι τελευταίοι στρατιώτες που μπορούσαν να κάνουν κάτι τις για τ' αδέρφια μας ... Έτσι νόμιζα τότε... Τα μάτια μου είδαν τρομερά πράγματα ... Πράγματα που δεν τα χωράει ο νους του ανθρώπου. Που δεν τα εύχομαι ούτε στον χειρότερο μου εχθρό... Μα πιο πολύ θυμάμαι ένα μοναδικό γεγονός που δεν ξέρω γιατί με πείραξε περισσότερο απ' όλα αυτά . Ήταν μια γυναίκα. Μια γυναίκα με τρελό βλέμμα που κρατούσε στην αγκαλιά της ένα κοριτσάκι, θα ήταν δέκα - δώδεκα χρονώ . Το κακόμοιρο το είχαν βιάσει μια παρέα Τούρκων στρατιωτών κι επειδή το κορίτσι τσίριζε από τον πόνο και τους ενοχλούσε του έμπηξαν ένα μαχαίρι στην καρδιά μέχρι τη λαβή , Ένα μικρό κορμάκι ήταν όλο κι όλο κι εκείνο μ' ένα λυγμό γεμάτο παράπονο σιώπησε... Μας τα είπαν κάτι γυναικούλες που παραστέκονταν στη μάνα του . Η κακομοίρα κρατούσε το κορίτσι αγκαλιά μη πιστεύοντας πως ήταν πεθαμένο . Αυτό της είχε μείνει μόνο... Με τρελό βλέμμα μας κοίταζε σαν την παγιδευμένη αλεπού που την είχαν στριμώξει στη φωλιά της ... Δεν ξέρω τι ήταν αυτό που με συγκλόνισε περισσότερο . Το κοριτσάκι που έμοιαζε της μικρής μου αδερφής ή η απέραντη δυστυχία της μάνας ή πάλι η αδυναμία μας να προστατεύσουμε αυτούς τους ρημαγμένους ανθρώπους που πέθαιναν έτσι ατιμασμένοι, χωρίς να φταίνε καθόλου ...

Κυριεύτηκα από αμόκ . Γύριζα. σαν τρελός ανάμεσα στα χαλάσματα , μέχρι που ξετρύπωσα ένα φουκαρά γέρο Τούρκο, που σίγουρα φοβόταν περισσότερο από μένα .. Εγώ κυριευμένος από πρωτόγνωρα συναισθήματα, διψούσα για αίμα..., για εκδίκηση ... Χτυπώντας τον με τον υποκόπανο του όπλου μου, τον ανάγκασα , να βγει απ' την κρυψώνα του . Στο πρόσωπο του έβλεπα τα ανθρωπόμορφα θηρία που έσφαζαν και βίαζαν. Αυτός σε μια γλώσσα που δεν καταλάβαινα ήταν φανερό πως με παρακαλούσε κλαίγοντας να μη του κάνω κακό αλλ' αυτό με εξόργιζε περισσότερο.. Έξαλλος από οργή και μη ελέγχοντας τον εαυτό μου, τον έσπρωξα στο νεκροταφείο του χωριού, χωρίς ωστόσο να

ξέρω πώς θα καταλάγιαζε η ανεξέλεγκτη οργή που με είχε κυριεύσει., Σ' ένα τάφο που έχαινε δίπλα στην πόρτα του νεκροταφείου - φαίνεται πως τον είχαν ετοιμάσει για κάποιον που δεν πρόλαβαν να θάψουν - τον έσπρωξα με δύναμη. Αυτός έκλαιγε και με παρακαλούσε στη γλώσσα του, προσπαθούσε να σκαρφαλώσει κι εγώ λες και με είχαν καταλάβει τα τελώνια της οργής και της τρέλας, έσπρωχνα το βουναλάκι με το χώμα που ήταν δίπλα στον ανοιγμένο τάφο, με κοντακιές, με τα χέρια, με τα πόδια, πάνω στο γέρο σε ένα φρενήρη ρυθμό ...

Όταν κατάλαβα πως τον είχα πια σκεπάσει με το χώμα ολόκληρο, ένοιωσα ξαφνικά μια απέραντη κούραση ... Τα πόδια και τα χέρια μου ήταν βαριά σα μολύβι... Η οργή μου είχε εξατμισθεί... Ακούγοντας τα μουγκρητά του άλλου να αργοσβήνουν, ήθελα να τον ξεθάψω, να τον αφήσω να αναπνεύσει, αλλά ένοιωθα άδειος σαν σακίχωρίς περιεχόμενο, ανίκανος να κουνήσω χέρια- ή πόδια, λες κι είχα παραλύσει... Και τα μουγκρητά του γέρου σιγά-σιγά έσβησαν Νύχτα κατάφερα να φύγω απ' εκεί. Ήδη είχαν στείλει περίπολο για μένα.. Από τότε, ποτέ δεν ήμουνα όπως πριν... Λες κι έχασα την ψυχή μου σε κείνο το μικρό νεκροταφείο .. Δεν ήθελα να κοιμηθώ μην τύχει κι ονειρευτώ το γέρο που έσκασε μέσα στον ξένο τάφο του... Σαν άρχισε να εκδηλώνεται η αρρώστια του ύπνου, άρχισα να φοβάμαι πως θα μου συμβεί ακριβώς το ίδιο... Μήπως με θάψουν και μένα ζωντανό... Γιατί να ξέρεις όλα εδώ πληρώνονται..."

Μια παγωμένη σιωπή ακολούθησε την τελευταία του φράση .Ο πατέρας μου τον κοίταζε σιωπηλός, με λύπη. Ύστερα από λίγο, προσπάθησε να τον παρηγορήσει, λέγοντας του πως εν καιρώ πολέμου γίνονται φοβερά πράγματα. Έτσι ή αλλιώς υποχρεώνεται να τα κάνει κανείς, κυρίως από φόβο και οργή ... Στον πόλεμο μετράει "ο θάνατος σου, η ζωή μου ". Σίγουρα εκείνος ο Τούρκος αν μπορούσε, να ήταν σίγουρος ο Φώτης, θα τον έσφαζε σαν τραγί πέραν πάσης αμφιβολίας ... Ο Φώτης όμως δεν έδειχνε να καταλαγιάζει με αυτά που άκουσε . Είπε λοιπόν : " Αυτό

που έγινε μου χάλασε ολόκληρη τη ζωή μου . Είσαι ο πρώτος άνθρωπος που το μαθαίνει. Γύρισα απ' τον πόλεμο είκοσι τριών χρονών παλικάρι κι ένοιωθα σαν να ήμουν εκατό χρονών γέρος . Αν ήταν σωστό αυτό που έκανα δεν θα ένοιωθα έτσι. Δεν θέλησα να κάνω οικογένεια για να μην κριματίσω τα παιδιά που θα έφερνα στον κόσμο ..Να είναι καλά οι αδερφές μου που με φροντίζουν .. Η Ειρήνη, η μικρή, νομίζει πως δεν παντρεύτηκα εξ αιτίας της . Δεν ξέρει πως εκεί στη Μικρασία έθαψα μαζί με εκείνο το γέρο και τη δική μου τη ζωή..

Έτσι τέλειωσε τη διήγηση του ο Φώτης. Έμοιαζε ανακουφισμένος και ντροπιασμένος μαζί γιατί μετά τόσα χρόνια άνοιξε σε κάποιον την καρδιά του. Εξόρκισε πάλι τον πατέρα μου να έχει το νου του μην και τον θάψουν ζωντανό. Να τον αφήσουν μόνο, άταφο, τρία ολόκληρα μερόνυχτα ... Ήσυχος που πήρε τα μέτρα του, έφυγε από το μαγαζί... Εγώ λούφαξα για πολλή ώρα, μέχρι που ήρθαν πελάτες και ξεγλίστρησα έξω, για να μπω αμέσως μετά, δήθεν πως ερχόμουν εκείνη τη στιγμή και δεν υπήρξα μάρτυρας όσων είχαν ειπωθεί πιο πριν... Έτσι δεν μπορούσα να τα μοιραστώ με τον πατέρα μου κι αν τα έλεγα στ' αδέρφια μου, θα με κοροΐδευαν, γιατί είχα την φήμη παραμυθούς... Απλούστατα θα έλεγαν, πως έλεγα ξανά ψέματα και θα φύτρωναν στο κεφάλι μου αυτιά γαιδάρου...

Πέρασε αρκετός καιρός . Ο κυρ Φώτης αραιώσε αισθητά τις επισκέψεις του. Πιστεύω γιατί ντρεπόταν τον πατέρα μου, αλλά μπορεί να ήταν γιατί τον έπιανε η ασθένεια του ύπνου συχνότερα ... Όταν ερχόταν πάντως, εγώ εύρισμα προφάσεις να μην μένω στο μαγαζί μαζί του ... Και οι εφιάλτες που έβλεπα με γέρους που τους έθαβαν ζωντανούς, εφιάλτες ... Πέρασε καιρός ...

Κάποια μέρα που ο πατέρας μου έλειπε ταξίδι στην πρωτεύουσα - πήγαινε για παραγγελίες εμπορευμάτων, δεν υπήρχαν τότε τηλέφωνα ή φαξ - ακούσαμε την καμπάνα της εκκλησίας να κτυπάει πένθιμα ... Γρήγορα μάθαμε πως ο Φώτης μας είχε αφήσει χρόνους και πως η κηδεία του θα γινόταν νωρίς το απόγευμα. Με έπιασε

ξαφνικά μεγάλη αγωνία που ο πατέρας μου έλειπε εκείνη ακριβώς τη μέρα, ώστε έτρεξα να μάθω πότε πέθανε ο συχωρεμένος. Μέσα μου έγινε ξαφνικά πολύ βασικός ο χρόνος του θανάτου του ... Κι επειδή στα μικρά μέρη όλα μαθαίνονται γρήγορα, ακούστηκε πως ο Φώτης ήταν πεθαμένος με πιστοποιητικό γιατρού δυο μέρες πριν αλλ' οι αδερφές του τον κρατούσαν στο σπίτι άθαφτο. Τους είχε αφήσει, λέει, ευχή και κατάρα να περάσουν τρία μερόνυχτα πριν τον θάψουν. Επειδή όμως φάνταζε μακάβριο κι αφύσικο να κρατάει κανείς τον πεθαμένο στο σπίτι μέχρι... να σκουληκιάσει, τράβηξαν έξω οι γείτονες τις αδερφές του, που ωρύονταν και φώναζαν πως ήταν καλύτερα να τον έθαβαν την άλλη μέρα, για ν' αρχίσει το ξόδι. Εντάξει, μπορεί να τον αγαπούσαν, μοναδικός αδερφός τους ήταν άλλωστε, το μόνο τους στήριγμα, αλλά όχι κι έτσι ... Αυτά ήταν αφύσικα πράγματα,. Και σαν τις αρχαίες τραγωδίες ο χορός, που στην προκειμένη περίπτωση το ρόλο του είχαν οι γειτόνισσες και οι συγγενείς, συγκρατούσε την Ειρήνη και τη Νίκη που πήγαιναν πίσω απ' το φέρετρο σχεδόν μισολιπόθυμες, εν πομπή οδεύοντας προς την τελική πράξη, την κάθαρση..

Βλέποντας εγώ τη νεκρώσιμη πομπή που περνούσε μπροστά απ' το σπίτι μας, ήθελα να φωνάξω κι εγώ με τη σειρά μου, πως λόγος σοβαρός αλλά που δεν έπρεπε να ειπωθεί - πως να εξηγήσει κανείς την κατάσταση; - έπρεπε να εμποδίσει την ταφή για τουλάχιστον ακόμα μία μέρα .. Ήταν όμως αυτό δυνατό; Κι εγώ δεν ήμουν, παρά ένα εντεκάχρονο παιδί.. Παρακαλούσα να ερχόταν ο πατέρας μου πριν τον θάψουν - εκείνος ήξερε πάντα τι να κάνει και πώς. Αλλά η μοίρα που διαφεντεύει την πορεία του καθενός μας στη ζωή, είχε ήδη γράψει στο βιβλίο της για τον κυρ Φώτη "τέλος". Ήταν ας πούμε σαν την πέτρα που κάποιο χέρι αφήνει να πέσει στο πηγάδι και δεν μπορεί πια να τη σταματήσει κανείς. Κάνει "πλαφ" στο νερό πριν εκείνο τη σκεπάσει κι αυτή χαθεί για πάντα στον πάτο του πηγαδιού...

Τον Φώτη τον έθαψαν εκείνο το απόγευμα. Και

την άλλη μέρα τον ξέθαψαν. Αιτία ήταν οι δύο γεωργοί που γύριζαν απ' τα χωράφια τους αργά το βραδάκι και σηκώθηκαν όρθιες οι τριχες της κεφαλής τους, καθώς περνούσαν έξω απ' το νεκροταφείο. Ορκίζονταν πως άκουσαν υπόκωφα μουγκρητά, χτυπήματα και πνιχτές κραυγές από τα μνήματα, σαν να πάλευε, λέει, κάποιος ή κάτι με ...κάποιο τέρας... Ήταν και τα σκυλιά ξεσηκωμένα ένα γύρω και αλυχτούσαν σαν τρελά. Έτρεξαν στο νεκροθάφτη, αλλ' αυτός αφού σταυροκοπήθηκε τρεις φορές, αρνήθηκε να μπει βράδυ στο βασίλειο των πεθαμένων. Ο καθένας στην εργασία του, τους είπε, αλλά με το φως της μέρας. Αυτός "σεβόταν" το χώρο. Η αλήθεια όμως ήταν πως φοβόταν πολύ. Μπορεί, τους είπε, να ήταν δουλειά του διαβόλου κι αυτός δεν ήθελε να μπλέξει. Οι δύο χωρικοί πήγαν κατόπιν στον παπά Νικόλα κι αυτός, αφού πρώτα διάβασε το μεγάλο εξορκισμό, ξεκίνησε με τους δύο χριστιανούς και με όσους εν τω μεταξύ έμαθαν τα καθέκαστα, για το νεκροταφείο, κρατώντας στο ένα χέρι το σταυρό και στο άλλο το θυμιατήρι, ν' ακούσει με τ' αυτιά του, αυτό που αλάλιασε τους αγαθούς ανθρώπους ... Είχε περάσει στο μεταξύ κάπου μια ώρα από τότε που οι τελευταίοι είχαν ακούσει τους διαβολικούς θορύβους... Απέραντη σιγαλιά βασίλευε πια στο νεκροταφείο. Μόνο οι γρύλοι ακούγονταν με τα ατέλειωτα τρι-τρι τους ... Σταυροκοπήθηκαν όλοι και πήγαν στα σπίτια τους. Την άλλη μέρα όμως άνοιξαν το μνήμα του Φώτη, μια κι ήταν ο πιο φρέσκος πεθαμένος κι είχαν και τη συνείδηση τους βαριά όσοι φώναζαν την προηγούμενη μέρα πως έπρεπε να ενταφιαστεί, παρ' όλες τις αντιρρήσεις των αδερφών του ...

Βρήκαν το Φώτη μέσα στο φέρετρο του γυρισμένο μπρούμυτα, μπλαβιασμένο και με ματωμένα αυτιά, μύτη και μάτια ...

ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΜΑΧΑΛΑΔΕΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Απ' το Κιόσκι για τον Αι Γιώργη και τον Αγία Μηνά

της Λευκής Σαμαρά

Στου Άτση μπροστά, ανοίγεται "το τριώδι του Μίλη", το τέλος της ενότητας Βύρωνος και Β. Κωνσταντίνου που χόρευαν οι Γιαννίτσαροι, πριν κινήσουν, μέσω της Στεφάνου Δραγούμη, για τον Αγιώργη.

Απέναντι από του Άτση το γωνιακό το σπίτι και τον παιδικό σταθμό, ανατολικά είναι δυο σπίτια του Μίλη. Το ένα γωνιακό με μπακάλικο από κάτω και στο άλλο που κατέβαινε για την έξοδο από την πόλη είχε το μαγαζί του ο Τσάφης ο Βογιατζής με τα ανταλλακτικά αυτοκινήτων.

Συνέχεια εκεί που σήμερα είναι το Δημοτικό Θέατρο ήταν του Δημητριάδη ένα ωραιότατο σπίτι, το πατρικό της Ανθούλας Αντ. Πετρίδη.

Από το γωνιακό του Μίλη, μπαίνουμε, δεξιά κατεβαίνοντας για τον Αγιώργη στην Στεφάνου Δραγούμη, παλιό κεντρικό δρόμο. Κολλητά ακολουθούν του Κυράνου δυο σπίτια, του Τόπκα, οικόπεδο που αγόρασε ο Γιόκαλας και έχτισαν δυο σπίτια τα αδέρφια του Μουραφετλή, του Βέλα, του Θόδωρου Γκέσιου, του Βασίλη Καζαντή, του Σταύρη του Πέτσου (σημερινό Γουσόπουλου) γωνιακό και μπαίνουμε για την 1η

Πάροδο της Στεφ. Δραγούμη.

Μετά το γωνιακό, ήταν του Τζίσπαμ, του Δίδου, του Βανούλα, του Δάφνου, ανοίγει δεξιά άλλο μικρό στενό με του Γκέσιου, της Ευτέρπης του Λουκουβίτη που έμεινε η οικογένεια Σαλταπίδα, με την φιλόλογο για πολλά χρόνια στην Νάουσα Σοφία Σαλταπίδα, αυστηρή καθηγήτρια, σε αντίθεση με την γλυκιά και αεικίνητη αδελφή της Νία.

Απέναντι απλώνονταν άλλος παιδότοπος "το οικόπεδο της Χρυσούλους".

Εκεί συγκεντρώνονταν η "τσακαλαρία" του μαχαλά για όλες τις σκανδαλιές και τα παιγνίδια. "πάχα-πάνω" "σκλέντζα" - "σέγκια" - "κουτσό" - "αούα", και ο τόπος ησυχάζε όταν χτυπούσε εσπερινό η καμπάνα του Αγιώργη, που όλα μαζεύονταν στο σπίτι να φάνε κάνα τραχανά η κρασοπαπάρα η μπουκουβάλα.

Η αλάνα έβγαζε στα Πετρινδέικα, απέναντι, στην σημερινή Χριστοδούλου Πετρίδη..

"Εκεί παίζαμε μικρά και ήμασταν μπροστά, όταν σκότωσαν τον Χριστόδουλο Πετρίδη, τον Δήμαρχο το 1946" λέει η Θωμαή Μπάδρα-Σταματίου."

Εξω από τον παιδικό σταθμό στο κιάσι.

Σαν να τον βλέπω ακόμα, να περπατάει, κουβαλώντας ένα μάτσο πράσα και από την κάτω γωνία του σοκακιού να πέφτουν οι σφαίρες. Έπεσε στον τόπο μέσα στα αίματα".

Το οικοπέδο της Χρυσούλως έγινε μετά ο κινηματογράφος ΟΡΦΕΑΣ.

Απέναντι από το οικοπέδο ήταν του Μπλιάτκα το σπίτι και αναβαίνουμε για την Στεφάνου Δραγούμη πάλι, από του Ιτσου, του Σαλονικιά έως του Αρμασάνου.

Από εκεί άρχιζαν τα κελιά με γωνία του Κασάπη το σπίτι που το "έφαγε" ο δρόμος για να ανοιχτεί η σημερινή Ζαφειράκη. Συνέχεια του Γιώργη του Δαλανά, του Ζαφείρη του Γκότση με τις όμορφες θυγατέρες και το ποτάμι που περνούσε ανάμεσα από τα κελιά

Η Ολυμπία του Γκότση έφκιανε ένα ιλιάτσι, την χαλβαλοιοφή για τα χουλικά και την μοίραζε τζάμπα σε όποιον την χρειάζονταν.

Εκείνο τον καιρό τα χουλικά (μεγάλα σπυριά με πύον) ταιλαιπωρούσαν πολύ τον κόσμο. Η "χαλβαλοιοφή" τα καθάριζε και δεν άφηνε τρύπες στο δέρμα.

Ακολουθούσε του Καζαντζή που και αυτό το έκοψε ο δρόμος, μετά του Νικολάου, του Βαρβέρη του δάσκαλου της μουσικής σημερινό ΚΤΕΛ, τα κελιά του Βρούφτσια. και ο Αγιώργης με τον νταμπαχανά από πίσω..

Τα κελιά κοντά στο ποτάμι ήταν ιδιοκτησία της Φιλιούσκους του Μπίλη. Το ποτάμι περνούσε ανάμεσα από αυτά δια πάσαν.. χρήσιν.

Κάθε κελί, πολύχρωμα ασβεστωμένο μοβ, κιτριλί, άσπρο, μπλε, μπροστά στην πόρτα του είχε και ένα σκέπαστρο από λαμαρίνα η σανίδια όπου

Στου "Κανέλη" το τραινάκι. Ειρήνη Γκότση, Ζαφειρίς, Γρηγόρης Παναγιώτου, Αντώνης Βλάχος - Παν. Παναγιώτου, Διαμαντούλα Παναγιώτου.

άναβαν οι φωτιές για τα καζάνια της πλύσης, έμπαινε η πυρουστιά για το μαγείρεμα, γίνονταν τα απλώματα των ρούχων.

Τέρμα, ήταν η καρβουναποθήκη του Τσιώτη, μετά πάλι κελιά, έχουμε βγει στην Χριστοδούλου Πετρίδη το σπίτι της Μπέτης του Τσουκαλά, ένα του Γαλάνη, τα Μπιλέικα και κλώθει, πάλι, ως του Δημητριάδη Δημοτικό Θέατρο που αναφέραμε στην αρχή.

-Απέναντι από του Μίλη, πάλι στο Τριώδι του

Άτση, αρχίζει η αριστερή πλευρά της Στεφ, Δραγούμη κατεβαίνοντας πάντα για τον Αγιώργη, με το σπίτι του Φετλή, που διετέλεσε και αυτός δήμαρχος, του Τσιτσιμίχου, μετά του Κασίδα δύο σπίτια και στρίβει η αρχή να ανεβείς για την Μαλάμου. Η Μαλάμου αντάμωνε την Μιχαήλ Λογίου και ένωνε την νοτιοανατολική πλευρά της πόλης με το εμπορικό κέντρο, την Ζαφειράκη και τον Αγια-Μηνά.

Στην αρχή της Μαλάμου σε αυτό το τριώδι πίσω απ' τον Αγια-Μηνά, ήταν το γουμαροπάζαρο. Από εδώ αριστερά, κατέβαινε να συναντήσει την Στεφ. Δραγούμη με του Μπέρου το σπίτι, (της Φανής του Γουργουλιάτου) του Τσικουρλή, του Αλέξανδρου του Μπέρου, του Γιάννη του Ζέμου με τον φούρνο και το ονομαστό του φταζμίτικο, του Καρατάσιου, του Τσάφη του Βογιατζή του αυτοκινητιστή με το μαγαζί στον Μίλη που παντρεύτηκε την καλοπροαίρετη Μαριγούλου του Φειντάντη, του Καραματσούκη, του Ζώιου, του Μάντη του Διαμαντάκου και του Τσικουρλή.

Συνέχεια ήταν μπαξέδια, σήμερα πάροδος που ενώνει την Μαλάμου με την καινούργια Ζαφειράκη) ακολουθούσε του Παπαιωάννου, του Σακιάρη δυό σπίτια, του Δίδου άλλα δυο και σταματά στρίβοντας για την Στεφ, Δραγούμη, με το σπίτι του Φράγκη, του Τζιουμάνγκα, και του Θωμά του Μπάδρα που πέθανε από κρυοπαγήματα σε νοσοκομείο της Κορυτσάς στον Ελληνο-Αλβανικό πόλεμο.

Ο άτυχος Θωμάς άφησε κατάρριξη μέσα στην πείνα της κατοχής την γυναίκα του, την Ολυμπία του Ταούλα, απ' τα Μπατάνια, νέα χήρα με τέσσερα παιδιά και έγκυο στην Θωμαή, σή-

μερα κυρία Θωμαή Κ. Σταματίου που δεν γνώρισε ποτέ τον πατέρα της, αλλά πήρε το όνομά του, όταν γεννήθηκε...

Κολλητά ήταν του Τάση του Γκαραγκούνη, του Πέτρου του Αραμπατζή, του Ταρπαντώνη και του Διαμάντη το σπίτι με τα μπαξέδια του που πήρε ο δρόμος για να ανοίξει η σημερινή Ζαφειράκη και φτάσαμε στον Αγιώργη.

Ολυμπία Ταούλα - Μπάδρα,
Ανέζα Μπάδρα

Ο γάμος του Ζαφείρη Γκότση και της Βασιλικής Τσαρούχα.
Κουμπάρος ο Αλέξανδρος Χ"Μαλούσης.

-Η δεξιά πλευρά της Μαλάμου, που βγάζει στην Στεφάνου Δραγούμη, αρχίζει από την Μιχαήλ Λογίου και την είσοδο του 2ου Δημοτικού σχολείου, με πρώτο σπίτι του Σκούρτα του Μανόλη γωνιακό, ακολουθεί του Ζάλιου και του Στρίγκη από όπου ανοίγεται η Καραμπατάκη, με του Διαμάντη δύο σπίτια φάτσα στην Καραμπατάκη και άλλα δύο που έβγαιναν μπροστά και είχαν φάτσα στην Μιχαήλ Λογίου.

Δίπλα από του Σκούρτα επί της Μιχαήλ Λογίου, ήταν το πεταλωτήριο του Βάτσιου του Βεροιώτη που επικοινωνούσε με το μεγάλο χάνι που είχε είσοδο στην Καταμπατάκη.

Δίπλα ήταν η αλάνα της Καραμπατάκη που έπαιζαν από πέντε μέχρι είκοσι χρονών τα παιδιά της γειτονιάς θυμάται με νοσταλγία ο Τάσης Μπουρδάνος, "Εως εκεί ακούγαμε το ρυθμικό σφύριγμα του Βάτσιου που ακολουθούσε ακριβώς το χτύπημα του σφυριού πάνω στο πέταλο

Τάκ-τακ, τακατάκ. Το χάνι ήταν μεγάλο και έφτανε μέχρι του Στρίγκη το σπίτι, στην Μαλάμου".

Του Δημητρώ του Μπλιάτκα, του Βαϊνανίδη και του Μπαρουξή επικοινωνούσαν με του Θανάση του Καρατσιώλη στην Καραμπατάκη.

Απέναντι που σήμερα είναι του Μουραφετλή το γωνιακό και στέγαζε το καφεενεδάκι του Μπαμίχα, την (μικρή βουλή) ήταν μπαξέδια που έφταναν μέχρι την Μαλάμου.

Δίπλα από αυτό ήταν του Πιτάνιου, της Φιλιούσκους, του Αντώνη του Μπουρδάνου, του Αλέκου του Μπουρδάνου, του Πιτσάρου και το σοκάκι του Μπιλιτζιάγκα με δίπλα το οικόπεδο που αγόρασε ο παπα-Ράκας και έχτισε το σπίτι του, σήμερα Βενιζέλου και Κατσαούνη γωνία.

Από την Κατσαούνη, ανοίγει το σοκάκι για του Θανασούλη, η αλάνα του Βαϊνανίδη και το σπίτι του, του Τοπαρλάκου, του Σιπητάνου και του Ζιαμπάκα, φάτσα στην Μαλάμου.

Απέναντι από του παλα- Ράκα, σημερινό ζαχαροπλαστείο "ΟΝΤΕΟΝ" στην Κατσαούνη, ήταν το σπίτι του Λάζου του Φετλή, του Μανώλη του Φετλή, του Αντώνη του Φετλή, του Μπιντερλή και τελείωνε με του Τέσσα, στην Μαλάμου που έβγαινε μέχρι την Δραγούμη στα Κασιδείκα.

Σπίτια που επικοινωνούσαν το ένα με το άλλο, τα νταβάνια ήταν ενωμένα η βρύση στον μπαχτσέ κοινή για όλους και πολλά μονοπατάκια που τα ένωναν με όλους τους πιο κεντρικούς δρόμους. Τα σπίτια στην μεριά του Μουραφετλή ενώνονταν με τα μπαξέδια της παρόδου Μιχαήλ Λογίου κι έφταναν μέχρι του Βαρελά απέναντι. πριν τα κόψει ο δρόμος.

Μια που είμαστε σε αυτήν την γειτονιά, (τώρα Βενιζέλου.) πρέπει να πούμε πως κάτω, απέναντι από του Δημητριάδη το σπίτι, εκεί που ήταν το Μουσείο, υπήρχε το κινηματοθέατρο ΤΙΤΑΝΙΑ που γνώρισε τις πολύ μεγάλες δόξες της προπολεμικής Νάουσας.

Δίπλα από το Κιόσκι και τα ΤΙΤΑΝΙΑ, υπήρχε ένα μονοπάτι που κατέβαζε στον δρόμο για την Βεργιώτικη. Τα ΤΙΤΑΝΙΑ ανεγέρθησαν από χρήματα που έστειλαν οι Ναουσαίοι που δούλευαν στην Αμερική.

Κάηκαν, όπως και όλη σχεδόν η Νάουσα τον Γενάρη του 1949.

Μετά το κινηματοθέατρο ήταν οικόπεδο και ακολουθούσε η βίλα του Χριστόδουλου Πετρίδη, του Μήτσιου του Πετρίδη, του Πέτρου του Πετρίδη, ο μύλος του Ευαγγελίδη (σήμερα βενζινάδικο Λαδά) και τελείωναν τα κτίσματα με τους δυο μύλους του Μαγγανάρη.

Απέναντι, αρχή του μονοπατιού για την Παναγιωπούλα, ήταν το σπίτι που έμεναν οι εργάτες που δούλευαν στον στούμπο και τον μύλο του Λόγγου. Περνούσαν πάνω από το ποτάμι, απ' την γέφυρα της δέσης για να πάνε στην δουλειά τους.

Στον πλάτανο ήταν ο Φόρος, το Δημοτικό Φυλάκιο όπου εισπράττονταν τα Διαπύλια Τέλη, φόρος για ότι έμπαινε και έβγαινε από την πόλη και "το σπίτι του αμερικάνου".

Πίσω από τον πλάτανο ήταν του Ιωάννου Πασχάλη το σπίτι και οι μπαξέδες. Ο Πασχάλης ήταν υπεύθυνοι για το δάσος του Κανέλη.

-Η σημερινή Ζαφειράκη ήταν μπαξέδια της Μαλάμου και της παλιάς Ζαφειράκη και μετά το 1960.

Παρ' όλο που είχαν χτιστεί μερικά σπίτια, αφού υπήρχε η χάραξη του δρόμου από την πολεοδομία της Νάουσας. για αρκετά χρόνια, πηγαίναμε βεγγέρες στα καινούρια σπίτια, μέσα από τις βασιινιές και τα τακουνάκια γέμιζαν λάσπη...

Μετά το κάψιμο της πόλης όλα ήταν τάφα και δεν εμπόδιζε τίποτα να χαραχθούν οι νέοι δρόμοι που υπάρχουν σήμερα.

Κανείς, όμως δεν φρόντισε, μέσα στα τόσα μπαξέδια που χτίστηκαν, να μείνουν μπροστά κήποι και πίσω τα σπίτια. Ίσα- ίσα, αν γύρευες να

Ο Τσάφης Βογιατζής με παρέα στο "απάνω κιόσκι"

αφήσεις κήπο μπροστά στο σπίτι σου και να χτίσεις πιο μέσα, απαγορεύονταν αυστηρά για να μην χαλάσει(!) η οικοδομική γραμμή του απέραντου και πανάσχημου τσιμέντου.μας.

Από το Τριώδι του Αγιώργη ανηφορίζουμε την κεντρική αρτηρία της πόλης την οδό Ζαφειράκη, σημερινή Χ"Μαλούση.

Απέναντι ακριβώς από την εκκλησία ήταν μπαξέδια του Χατζημαλούση, που άρχιζαν απ' τον Αγιώργη και τελείωναν στην βόρεια πλευρά μέχρι την Παναγιά και το Λάτσιο.

Επί της Ζαφειράκη ήταν το σπίτι του, που υπάρχει και σήμερα. Αναφερόμαστε, φυσικά, στον ιδρυτή του πούπουλου του πρώτου εν Ελλάδι σοσιαλιστικού κόμματος, του Κωνσταντίνου Χατζημαλούση, που εκλέχτηκε δήμαρχος της Νάουσας δυο φορές και υποδέχτηκε τον Ελληνικό Στρατό το 1912.

Οι Ναουσαίοι τον ήξεραν Χατζηντόμνα από την δυναμική μάνα του την Ντόμνα που είχε πάει στο χατζηλήκι και έγινε Χατζούδα.

Ακολουθούσε το σπίτι του Γιάννη του Μπουράβλη που είχε από κάτω ένα μικρό μπακάλικο, οι Μπουλιώταδοι (Θανασούλη), του Γιάννη Τού-

που παντρεμένο με την Χρυσάνθη του Παλιά απ' την Πουλιάνα, του Γιώργου Ζαρκάδα, το μεγάλο διώροφο του Περισσοράτη, της Μαρίκας το σπίτι της δασκάλας, γωνιακό του Μπαξεβάνου (απέναντι από του Μπουτάρη-ΔΗΠΟΝ) και ανοίγει πάροδος με συνέχεια της Πανάγιως, το σπίτι, μετά του Άγρη, άλλο ένα σπίτι του Γκότση, του Ζαχαρία του Μπούρα, πολύ καλοντυμένου (τσιλημπί) πάντα με το μπαστούνι και το καβουράκι, του Κεραμάρη, του Μπουρδάνου του Γιώργη (Νάτσικα) του Κουρλίτη και με το γωνιακό του Μπουτάρη ξαναβγαίνουμε στην Ζαφειράκη παλι. Κολητά του Αλέκου Μάρα που είχε μπροστά άνοιγμα σαν αλάνα και τον μικρό καταρράκτη που σχημάτιζε το νερό όταν έπεφτε στο μεγάλο ποτάμι μπροστά στου Μπουτάρη.

Στην άκρη της αλάνας στην γωνία ήταν ο "πλάτανος του Μώκιου".ένα από τα ορόσημα της Νάουσας, μετά ήταν του Μώκιου του Δημήτρη γωνιακό, όπου ανοίγεται άλλο στενό με πρώτο δεξιά σπίτι του Θόδωρου του Μάρα .Συνέχεια του Τσουκαλά της Μάρως που υπήρχε και τροχός και φούρνος για τα τσουκάλια που έφτιαχναν, άλλο του Τσουκαλά που είχε κάρρα, του Γυρούση

Μια παραμυθένια νύφη.
Ο Γάμος του Μιχάλη Ξανθίδη και της Μαρίκας Μπιντερλή.

Ο Ευστάθιος Στουγιαννάκης καθηγητής στη Νάουσα με τους μαθητές του.

του Δημοσθένη, του Μελτζανή του Γόλη με τα πολλά αμπέλια που ήταν, όπως και σήμερα, πάντα οινοποιοί και διατηρούσαν κάβες την Καβα Μελτζανή και ήταν το τελευταίο σπίτι στο στενό αυτό.

Απέναντι ήταν της Μαριγώς του Πανταζή, του Ταμπακιάρη του Νίκου, του Εμβαλωματή του Γρηγόρη, του Τάση Εμβαλωματή, το γωνιακό οικόπεδο του Σαμαρά, (της Φανούλας του Οικονόμου) του Φασούλα του Γρηγόρη, του Διαμάντη του Γρηγόρη που είχε κάρο για μεταφορές, του Θανάση Ζαχαριάδη και η αίθουσα του κατηχητικού που ήταν πρώτα ένα κτίσμα παλιό του Μυλωνά.

Ακολουθούσε η εκκλησία του Προδρόμου, ο Μεγάλος Πρόδρομος, το σπίτι του Τάνου και το Λάμπειο. Γωνία Λάμπα και Προδρόμου ήταν οι Γκιάδες και μετά μπαξέδια..

Απέναντι από τον Πρόδρομο ήταν της Φλωρίκας το σπίτι, μετά του Παρίση που είχαν από κάτω την Παναγίτσα, του Τσιώμη, του Καψαλιάρη του Γιώργου και του Κώστα, πατρικό της μητέρας του νυν δημάρχου Τάσου Καραμπατζού, γωνιακό Προδρόμου και Ζαφειράκη του Μυλωνά με το σιδεράδικο του Γρηγόρη του Κύρκα από κάτω, του Γουργουλιάτου, του Πλαταρίδη, του Κράλη, πατρογονικό της πεθεράς μου της Γκίτσους Κράλη- Σαμαρά και του Φασούλα, όπου είχε τον φούρνο του ο Θύμιος ο Βλάχος.

-Ξαναγυρίζουμε στον Αγιώργη και παίρνουμε τα σπίτια με την σειρά απέναντι από του Χατζημαλούση, ανεβαίνοντας για τον Αγια-Μηνά από την δεξιά πλευρά του δρόμου.

Πρώτο ήταν το μπακάλικο του Καραμπέλκου

γωνιακό, ο μύλος του Κουτσουφλιάνου, και άνοιγε μια ούλτσα που έβγαζε στην Στεφ. Δραγούμη. Εκεί έμεναν ο Τσιάκος, τα αδέρφια Παπακώστα, σε ένα πολύ μεγάλο σπίτι, ο Βασάλας του Σιώτη το σπίτι με τον φούρνο του κάτω που μετά τον πήρε ο Κεμαλίδης.

Πιο πάνω από τον φούρνο ήταν της Ελένης του Περσοράτη, του Μπακάλη, του Παράσχη, του Καστανιώτη, που ήταν κρασάδες, μετά της Φανούλας του Λημπινιά με το μεγάλο αχούρι από κάτω που κρύβονταν όλοι οι κάτοικοι του μαχαλά.

Ακολουθούσε του Γιάννη του Παπαγιάννη που μετά πήρε ο Γεωργιάδης.

Ο παππούς της Μπέμπας, ο Παπαγιάννης, σπούδασε δάσκαλος στην Κωνσταντινούπολη, δίδασκε για λίγο στην Έδεσσα και μετά έφυγε πάλι για την Πόλη όπου τελείωσε φαρμακευτική σχολή. Μέσα σε αυτό το σπίτι, επί της Ζαφειράκη έφκιανε τα φάρμακα και λειτουργούσε το φαρμακείο του, έχοντας και ένα χώρο για πιο σοβαρές περιπτώσεις.

Ο Γιάννης Παπαγιάννης, τιμήθηκε και από τον Φαρμακευτικό Σύλλογο για την προσφορά του. Συνέχεια είναι του Τάση του Μώκιου ένα τεράστιο σπίτι με μπακάλικο από κάτω, το πρώτο της οδού Ζαφειράκη, με μεγάλο χάνι και ρακοκάζα-νο.

Ο Τάσης ο Μώκιος μαζί με τον αδελφό του Δημήτρη Μώκιο ήταν έμποροι οικοδομικών υλικών και κρασιών και διατηρούσαν κάβα στην Καμάρα στην Θεσσαλονίκη.

Το σπίτι του Δημήτρη Μώκιου ήταν στην συνέχεια. Η μοναχοκόρη του η Ευγενία παντρεύτηκε τον Σόλωνα Αντωνιάδη τον γυναικολόγο που είχε την κλινική Ευαγγελισμός στην Βέροια, μητέρα του Νίκου Αντωνιάδη

Κάτω από αυτό το σπίτι στεγάστηκε το ταχυδρομείο με προιστάμενο τον Σπουρέλα, μετά το κάψιμο των Τ.Τ.Τ. (Ταχυδρομείο, Τηλεφωνείο, Τηλεγραφείο).

Μετά το σπίτι της Κατίνας και του Δημήτρη Μώκιου, ήταν το σπίτι του Θωμά Σαμαρά που έφκιαναν σαμάρια, του Νάνου, του Τζίγκα του

Ο Γρηγόρης Κασίδας με την παρέα του στου "Ατση" το Καφενείο.

Οδός Αγρα. Αναμνηστική Φωτογραφία μπροστά στο σπίτι της Λισαβούδας Νοΐδη Εμβλωματή.

Επαμεινώνδα Σιαρένου, το σπίτι με τον κήπο μπροστά που έμεναν η Μαρούλα και η Ζάνα, του Θωμά και του Χριστόδουλου του Τσιώμη με τον μπαλωματή τον Μήτσο τον Παπαδόπουλο από κάτω, του Μιχάλη και του Γιώργη του Γουργουλιάτου και του Γρηγόρη του Χατζηδημήτρη γνωστικό που από κάτω ήταν οι γκαζόζες Τέρψη. Κάτω από του Γουργουλιάτου το σπίτι ήταν το βιβλιοπωλείο του Βρούτου. Πολύ ωραίο βιβλιοπωλείο με γυάλινες βιτρίνες και όχι ξύλινα κιουπέγκια, όπως συνηθίζονταν στα άλλα μαγαζιά. Ο Βρούτος σκοτώθηκε το 1949 από τους αντάρτες στον εμφύλιο, γιατί θεωρούνταν συνεργάτης της ασφάλειας που κατέδιδε τους αριστερούς. "Ήμουν έξω από το βιβλιοπωλείο στην αλάνα και παίζαμε, όταν πυροβόλησαν τον Βρούτο" θυμάται ο Πλάτων ο Μώκιος. "Οι πυροβολισμοί έσπασαν την τζαμαρία και ο Βρούτος έπεσε κάτω. Είδαμε και τις σφαίρες και αυτούς που πυροβόλησαν και τον σκοτωμένο. Μια εικόνα που δεν θα ξεχάσω ποτέ. Όπως ποτέ δεν θα ξεχάσω την βραδιά του 1949 που κατέβηκαν οι αντάρτες και

όλη η γειτονιά πάνω από εξήντα γυναικόπαιδα, μαζεύτηκε στην αποθήκη του Λημπινιά που ήταν μεγάλη."

Μαζί μας ήταν και η οικογένεια Χωνού που το σπίτι τους είχε καεί και έμεναν εδώ στις Κατίνες του Μώκιου, με τον δάσκαλο, πατέρα του Αλέκον, Σταύρο Χωνό.

Από σεβασμό στον Σταύρο Χωνό τον έβαλαν να κοιμηθεί μέσα σε ένα ζεστό παχνί που αυτός το ονόμασε "η ωραία Φάτνη των αλόγων" όταν ξάπλωσε να ξεκουραστεί

Ήταν ημέρα Παρασκευή. Ξαφνικά μπαίνει μέσα στην αποθήκη ο πατέρας του Γιώργου του Καστανιώτη και μας αναγγέλλει ότι οι αντάρτες πήραν το δικό του παιδί και τον Τάκο του Καστανιώτη. Καλά τον ρωτάμε, πως έγινε αυτό, αφού τα παιδιά ήταν κρυμμένα;

"Να, ήρθαν μέσα κάτι καλοντυμένοι στρατιώτες, με ρώτησαν αν είμαι καλά και μου είπαν πως έφυγαν οι αντάρτες και να φωνάξω τα παιδιά να βγουν. Τότε εγώ φώναξα τα παιδιά να κατέβουν απ' τον αμπατζιά, που είχαν καρκαλουθεί, κατέ-

Όλη η οικογένεια Τσουνκαλά. Η φωτο στάλθηκε από τον Σταθάκη του Θωμά στον Μήτσο Τσουνκαλά στην Ν. Υόρκη

βηκαν και αυτοί τα πήραν γιατί ήταν αντάρτες " Όλοι αναστατωθήκαμε. Σε μια στιγμή, γυρίζει ο Λαλάκος ο Καστανιώτης και μου ψιθυρίζει στο αυτί για να μην ακούσει κανένας, "Πάμε να βρούμε τον αδερφό μου που τον πήγαν οι αντάρτες; Μια και δυο κρυφά κινούμε μέσα από τον κεντρικό δρόμο μέσα από τα αποκαΐδια και τα χαλάσματα να ψάξουμε (!) για τον Τάκο, τόσο μυαλό είχαμε.

Πρώτη στάση στο σιδεράδικο να πάρουμε τρουκουλάδια σιδερένια, μετά στον Παράσχη το βιβλιοπωλείο να πάρουμε πένες.χι. Προχωρούσαμε χαζεύοντας ως την πλατεία του Αγια-Μηνά, όλο σκοτωμένους και κόπες από όπλα και ένα καμένο τζιπ.

Οι αντάρτες τους δικούς τους νεκρούς τους είχαν πάρει. Φρικτές εικόνες. Όλα τα μαγαζιά ρημαγμένα και άγνωστες φάτσες γυναικών φόρτωναν τσουβάλια, λεηλατώντας τα, μέχρι να αρχίσουν να κατεβαίνουν γύρω στις έντεκα οι ιδιοκτήτες τους να τα συμάσουν όσα απόμειναν.

Φτάσαμε μέχρι του Ηλία του καραμελά που ήταν κάτω από τον Κόκον (σήμερα σπίτι Αλέκου Χωνού) να βρούμε καμιά φούρλα και αργά μετά το μεσημέρι γυρίσαμε στον Λυμπινιά και φάγαμε το ξύλο της ζωής μας για το σκασιαρχείο.

Χαλάλι όμως γιατί ξήσαμε μια σπάνια εμπειρία ζωής. Εκείνο το βράδυ κοιμηθήκαμε όλοι στις γιαγιάς της Σωτηρώς, ακόμα και οι οικογένειες Αυξέντη που νοίκιαζαν στις Κατίνες της Μώκινας".

-Δίπλα από τον Αγια-Μηνά ήταν ο αυλόγυρος των σχολείων και μετά ήταν τα σπίτια των Γιοκαλαίων, του Γιώργη, του Βαγγέλη, του Γιάννη του Βασίλη και του Σεφερτζή που έφτανε μέχρι απάνω με μπαξέδια στην Ζαφειράκη. Απέναντι, για να ξαναβρούμε στον Αγια-Μηνά ήταν του Καρατσιώλη, του Τσαλπούρη, του Θόδωρη του Νταγκαλάκου και τελείωνε με δυο σπίτια του Χατζηγγιανάκη το ένα γωνιακό επί της Ζαφειράκη. Προς την μεριά της σημερινής πλατείας ήταν τα

Στο τσουνκαλάδικο. Στάθης Τσουνκαλάς, Φανούλα Τσουνκαλά,
Καίτη Δεληχρήστου, Αρτεμής Ήλκου

σπίτια του Στέργιου και του Δημήτρη του Ζηση-
μάνου, δυο του Πάπα, του Βαταντζή (Αγγελά-
κη), του Ζαφείρη και της Μαριγούλους του Γουρ-
γουλιάτου, (σήμερα Εθνική Τράπεζα) που είχαν
είσοδο από το στενό του Μέσκου Αυτό άρχιζε
από την Ζαφειράκη με τα σπίτια του Θοδώση και
Βασίλη Μέσκου, του Γιώργου Μέσκου, του Μα-
νώλη και πάλι Γιώργου Μέσκου όπου ανοίγο-
νταν μεγάλες αυλές με μπαξέδια και ήταν οι
είσοδοι των σπιτιών, προτού ανοίξει η πλατεία
Δίπλα απ' το γωνιακό του Χατζηγιαννάκη ήταν
του Παπακώτα, του Πεχλιβάνου, άνοιγε το στενό
του Μέσκου, συνέχεια ήταν του Τρόμπακα, άλλο
του Πάπα, του Κολτσάκη του Γιώργου και του
Κώστα δίπλα σε ένα άνοιγμα σαν πάροδο αδιέ-
ξοδη, συνέχεια του Φωκίωνα του Πεχλιβάνου,
του Ζάχου, του Λιάου και τεράστιο γωνιακό του
Σεφερτζή που ξεκινούσε όπως αναφέρθηκε από
κάτω και κόπηκε για να γίνει η σημερινή οδός
Θεοφίλου και μέρος της πλατείας.

Απέναντι από του Χατζηγιαννάκη στον Αγια-
Μηνά ήταν τα Χατζηδημητρεϊκα. τα οποία έ-
βγαιναν μέχρι τον μεγάλο Πρόδρομο καταλαμ-

βάνοντας όλη την δεξιά πλευρά της Κόκαρη που
οδηγούσε στο Λάμπειο.

Η Κόκαρη ήταν στενός δρόμος, όπως και οι
περισσότεροι στην Νάουσα, οι αστριχιές των
σπιτιών ήταν σχεδόν ενωμένες και όταν περνού-
σες με βροχή γινόσουν λούτσα

Οι Χατζηδημητρεϊκοί ήταν, ο Χρυσάφης, ο Θεο-
δόσης ο Νικολάκης η Λουίζα.

Απέναντι επί της Κόκαρη δίπλα από τον Μικρό
Πρόδρομο, πρώτο ήταν το σπίτι του Μαροκμπί-
τη του Φίλιππα, μετά του Τσαρνούχα, του Σταύ-
ρη του Γιαγκούλα, το άνοιγμα για της Χρυσού-
λους του Ρούσου, του Γούναρη, στην στροφή τα
Λαπαβιτσείκα. Εδώ συνέχεια της Μαρίγιας του
Χρήστου, μια αποθήκη ξυλείας, του Νικόλα του
Χαρούλη του Περικλή Χαρούλη, του Αντώνη
Χαρούλη, του Αντώνη του Περδικάρη, του Γιώρ-
γη του Αλντάκου, του Γιάννη του Κουκούλα
πατρικό του γνωστότατου γιατρού Γιώργου
Κουκούλα με το μαγαζί από κάτω που είχε τις
περίφημες βαφές για κάνουρες, του Δημοσθένη
του Κουκούλα και του Κωστάκη Κουκούλα. και
πάμε για τ' Αλώνια.

-Επί της Ζαφειράκη, μετά το άνοιγμα της Κόκαρη, ακολουθούσαν του Χατζηγηγοριάδη, τα Μπιλαίκα, του Δημήτρη Μπίλη με μεγάλο μπακάλικο από κάτω και του Διαμαντή Μπίλη, μετόχων και του εργοστασίου Μπίλη- Τσίτση, του Κωνσταντίνου Δανδάνη γωνιακό και του Γιώργου Δανδάνη, του Κώστα του Λυσιμάχου δυο σπίτια με φάτσα επί της 17ης Οκτωβρίου και της Κόκαρη που κολλούσε στου Χατζηγηγοριάδη και έκλεινε έτσι το "τρίγωνο του Νταντάνη"

Μπροστά στου Νταντάνη ανοίγονταν η πλατεία της ΟΜΟΝΟΙΑΣ του Ζαφείρη του Γουργουλιάτου.

Εκεί ήταν του Παπακώτα και του Κώστα της Νίκενας. Κολλητά στου Παπακώτα ήταν του Πλιατσούκα με ένα ακόμα απο την πίσω μεριά του Πλιατσούκα, κολλητά στις Νίκενας που συνόρευε πάλι από πίσω (17ης Οκτωβρίου) με του Σεφερτζή και του Κοντοτσέλιου Αυτά στην αγκαλιά τους κρατούσαν το καφενείο ΟΜΟΝΟΙΑ

μαζί με το σπίτι του Ζαφείρη του Γουργουλιάτου και της γυναίκας του της Σμαραγδούλας του Λυσιμάχου, που σίγουρα εκεί στον ουρανό που βρίσκεται θα είναι δίπλα σε Αγίους. Ήταν η προσωποποίηση της ανθρώπινης καλοσύνης. η Σμαραγδούλα Γουργουλιάτου.

Κολλητά, πλατεία Ομόνοιας και Ζαφειράκη ήταν του Μπίλα και του Χατζηνώτα. Εκεί άνοιγε και το στενό με τα Βαρβερέικα, οικογένεια ψαλτάδων και καρεκλοποιών, του Μπέρσου, τα Αρνέικα, πέντε σπίτια μαζί με του Θωμά Αρνή του Δήμαρχου και του Φίλιππα του Αρνή του φαρμακοποιού, που τελείωνε στου Πετρίδη το σπίτι το οποίο είχε την είσοδο του στον δρόμο του Δημαρχείου, την Β. Γεωργίου (Σβώλου). Του Κουμτζή δυο σπίτια πολύ όμορφα, εμπόρου μεταξιών, του Γρηγόρη Τσίτση- Ρούκαλη, των αδελφών Λαφάρα, του Στανίση και του Κύρση (τα σημερινά γωνιακά σπίτια Καραμπέλκου και Λυσιμάχου).

Η Δημαρχίας, από εδώ και πέρα ήταν μπαχτσέ-

Οικ. Μώκιου. Η ντούντου, ο Αναστάσης, η Σωτήρω, Ευγενία, Γιώργος, Γιάννης, Παρμενίων, Τόλης, Τέλης, Ελένη Σηπητάνου, Βούδα Μαγγανάρη

Αθηνά Τσίτση, Τίγκα Τσίτση, Χτζούδα Τσίτση (πεθερά όλων των γυναικών) Γούδα Τσίτση - Ρήνα Τσίτση, Μήτσα Τσίτση.

δια του Χατζηγιαννάκη και η είσοδος του Δημαρχείου ήταν από την σημερινή Σβώλου. Απέναντι από του Κύρση, ήταν το σπίτι του Οικονόμου, τέσσερα μεγάλα σπίτια με ωραίο κήπο, του Αντώνη, του Θωμά, του Φίλιππα και του Παντελή που πιάνανε φάτσα και την Ζαφειράκη. Ακολουθούσε του Γεωργιάδη και του Αγγελάκη, η σημερινή εμπορική τράπεζα, ένα εκπληκτικό αρχοντικό, που τα αποκαΐδια του φάνταζαν για πολλά χρόνια στη μέση της αγοράς με το μανάβικο του Ανανιάδη στα σκαλιά της εισόδου, δίπλα το περίφημο υφασματάδικο των Μουράτογλου - Ψωμάδη με την πάντα αεικίνητη Αννούλα να γλιστράει σαν χέλι ανάμεσα από τα τόπια για να τους εξυπηρετήσει όλους και μετά το ονομαστό μπακάλικο των Σαμαράδων απ' την Αγία - Τριάδα με τον καλύτερο μπάτσιο, κάτω από τα Βαλταδωραϊκά και το ξενοδοχείο της "Θείας Δοξίας" του Βαλταδώρου "Η Σμύρνη". Ακολουθούσε του

Τουρπόλη, σημερινή Δημοτική Βιβλιοθήκη. Συνέχεια ήταν το ωραιότατο νεοκλασικό του Πάξη με το ωρολογοποιείο και είδη κυνηγιού και ψαρέματος του Γιάννη Παπαγιάννη, τα Κολτσακαϊκά και το Χάνι του Μπάτζιου (Καράτζια) όπου άρχιζαν τα Καμμένα. Απέναντι του Κόκου και του Κολτσάνη μεγάλη "σφήνα". Λοξά ήταν του Γρέζιου το Ξενοδοχείο και μια ούλτσα έβγαζε προς την σημερινή πλατεία Καρατάσιου. Κολλητά στον Γρέζιου ήταν του Μπαντή, τα Παπαφιλιπαϊκά, με το πεταλουργείο του Σαράτση. Ακολουθούσε το Ξενοδοχείο του Παπαφίλιππα το "Εθνικόν" και του Βαϊνανίδη (Μπαϊνιάνου) τα Ολύμπια. Συνέχεια ο Παράδεισος καφενείο και κινηματογράφος των Αφων Αγοραστού τα Μπαμπασαϊκά, το αρχοντικό του Κόκκινου και τα μπαξέδια, σημερινή Θεοφίλου. Η οδός Ζαφειράκη αγκάλιαζε και όλο το εμπορικό κέντρο της πόλης.

Μπροστά στην ΟΜΟΝΟΙΑ. Απο αριστερά προς τα δεξιά, καθημένοι: Μαριγούλου Γουργουλιάτου, Ζαφείρης Γουργουλιάτος, Σμαραγδή Γουργουλιάτου. Ορθιοι: Φίλιππος Γουργουλιάτος, Στάυρος Γουργουλιάτος, Ευθυμούλα Γουργουλιάτου

Αρχίζοντας από την εκκλησία του Αι Γιώργη, περνούσε στον αριστοκρατικό Αγιά Μηνά και έριχνε " παρακλάδια" στον πρόδρομο τον Μεγάλο, τον Μικρό και στην Παναγιά. Η ενορία του Αγίου Μηνά έφτανε μέχρι τα προσφυγικά πάνω από το τζαμί. "Ζωίτσα βίνι αφέντη" φώναζε βλάχικα από την εξώπορτα ο αείμνηστος παπα Σαράτσης την μάνα μου, τότε στις καλές μέρες που ο παπάς της ενορίας μας ήξερε όλους με τα μικρά μας ονόματα.

Η Ελένη Αγγελάκη με την κόρη της Κατίνα και τα εγγόνια της

(Από το βιβλίο της Λευκής Σαμαρά
"Οι παλιοί μαχαλάδες της Νάουσας")

Το παλιό μας σπίτι

Της Ευθυμίας Μπαμπάτση - Τζερεφού

Το κάθε παλιό με συγκινεί, αγγίζει την καρδιά μου, αναπτερώνει την φαντασία μου, με μεταφέρει σε άλλες εποχές.

Περπατώντας σε παλιές γειτονιές, σ' αυτές τις ελάχιστες που απομείνανε και βλέποντας σπίτια αρχοντικά εγκαταλειμμένα, στέκομαι απέναντι τα κοιτάζω καλά και συγκινούμαι μπρος στο χάρισμα που έχουν να μιλούν σ' αυτούς που μπορούν να τα ακούσουν. Ατέλειωτες ιστορίες γράφτηκαν μέσα στους τοίχους αυτών των σπιτιών που μόνο η ζωή είναι ικανή να φτιάξει. Άλλες μαθεύτηκαν και άλλες θάφτηκαν. Τότε, μόνο τα καλά ήθελαν να τα μαθαίνει ο κόσμος, τα κακά μούγκα, κλειδοστόμιασμα.

Περνώντας από την Πουλιάνα, πώς να μην σταματήσεις να σηκώσεις το κεφάλι σου και να θαυμάσεις το αρχοντικό του Ματθαίου. Ξεκινώ από αυτό γιατί οι Μπαμπατσαίοι είχαν νουνούς τους Ματθαίουδους. Εκείνα τα χρόνια δεν ζουρίζονταν ούτε και για τα κουμπαριά τους. Άγραφος νόμος, Ματθαίος θα βάπτιζε Μπαμπατσόπουλο.

Θα ήθελα πάρα πολύ να μπω μέσα σ' αυτό το σπίτι, να δω τα σαλόνια, τα ανώγεια, τις καλές τις κάμαρες και να πλάσω στο μυαλό μου την όλη προετοιμασία για την βάπτιση του μπαμπα μου να μπω στο μαγειριό, ν' ακούσω το φαγί να καρκαρίζει να κατέβω στα πλυσταριά, να δω τα μπουργιασμένα χέρια που έπλυναν τα ρούχα, τη μυρωδιά του σαπουνιού, να μπω στο μύλο και ακούγοντας τα νερά της Αράπιτσας που τρέχουν να βλέπω που γίνεται αλεύρι το σιτάρι, μέγα δημιούργημα ?ο άρτος ημών ο επιούσιος?.

Ακριβώς στην Πουλιάνα στο τριώδι, το αρχοντικό του Μούγγρη. Φαντάζομαι πόσοι γάμοι στέριωσαν πόσα παιδιά γεννήθηκαν πόσοι από εκεί ξεπροβοδήθηκαν. Πιο κάτω στα Μπατάνια ο μύλος του Μάκη. Και ποιος δεν χτύπησε την πόρτα την καρένια για να αγοράσει κουλιάσια (ταχίνι), από την πάντα πρόθυμη κυρία Κλημε-

ντίνη.

Δίπλα το 4ο Δημοτική σχολείο, το σπίτι του Μανωλούση και ποιο κάτω το νεοκλασσικό του Χατζηπαράσχη. Σπίτια με παραθύρια, με μπαλκόνια, με ταράτσες, με μπαξέδες, με ήλιο, με φως, με αέρα, με αρχοντιά, με τα όλα τους.

Αν με ρωτήσετε όμως για το δικό μας σπίτι σημαδεύτηκε στην ψυχή μου.

Πάντα μπαίνοντας στο στενό ένοιωθα ασφάλεια, ήταν το σοκάκι μας, τα Μπαμπαταίικα (έτσι τόλεγαν) Στο τέρμα του δρόμου το σπίτι μας, πελώριο, παλιό μεταξουργείο, με ανώγεια, με κατώγεια, παρακέλια, κουζίνες πάνω-κάτω, με κάμαρες χειμωνιάτικες, καλές με τζάκια. Μη σας περνάει από το μυαλό πως περιγράψω κανέ-

ναν πύργο. ?Καραβάν Σαράι? τόλεγαν όλοι και η έρμη η μάνα μου συνέχεια με την κουρασάνη ανακατωμένη ήταν, για να κλείνει τις τρύπες απ? τα φουσκωμένα ντουβάρια που με το παραμικρό έπεφταν και από πάνω πασάλειμμα με πράσινη μπογιά από τον Κουκούλα κάθε τόσο.

Στη γιορτή του μπαμπά μου τα? Αγια-Αναστασίου 22 Ιανουαρίου, ψόφος κρύο, ξαφνικά πέφτει ένα τρανό κομμάτι ντουβάρι στο καλό το σαλόνι, που μόλις την προηγούμενη μέρα ήμασταν όλοι χαρούμενοι, γιατί ο μπαμπάς μου μετά από χρόνια παρακλήσεις της μάνας μου, αγόρασε πεντάφωτο. Άστραφτε το σαλόνι με το ζιλί το καλό, το δαμάσκο το τραπεζομάντηλο, αλλά το ντεκόρ το χαλνούσε η τρύπα και η μάνα μου δεν προλάβαινε να κάνει τίποτα, παρά μόνο να δουλέψει το μυαλό της. Οι γυναίκες απ? την εκκλησία ήταν ήδη μέσα στο στενό. Για πότε κάρφωσε ένα καρφί πάνω από την τρύπα και κρέμασε το καλό παλτό του μπαμπά μου, και εντολή σε όλους ?μην πειράξει κανένας το παλτό γιατί θα σας ξεσκίσω? Υπάκουοι όλοι μας.

Τα? Αγια-Ανάργυροι? πάλι, 1η Ιουλίου στη γιορτή του αδελφού μου, πιάνει μια καλοκαιρινή μπόρα, το σπίτι γεμάτο κόσμος, να στάζει σ? ?λες τις μεριές. Αμέσως επιστρατεύτηκαν όλα τα ταψιά οι κατσαρόλες, οι κουπάνες, οι γαλατιέρες μέχρι και τα γιαμάκια βγήκαν στη φόρα για να σώσουν την κατάσταση.

Τα μαλλιά μας απ? το κομμωτήριο, μούσκεμα ακουλούσαν απ? τη λακ. Οι γυναίκες πήγαν με τις καρέκλες τους σε μέρος που δεν βρέχονταν και όλα ήταν φυσικά. Αρκετό γάλιο βέβαια γιατί δεν υπήρχε πρόβλημα.

Μπροστά στο σπίτι η αυλή, στη μέση ένα αγώγι ανοιχτό, πρώτα περνούσε απ? όλα τα χαλέδια (με συμπαθάτε) του μπαλά και ύστερα πήγαινε στα επόμενα. Αποχετευτικό Α! Α!. Αριστερά το πλυσταριό. Κάθε Δευτέρα που έβαζε καζάνι για πλύσιμο η μάνα μου ντουμάνιαζε η κάπνα την καλή την κάμαρη της Κατίνας τα Πίπινας, που δεν την κακοφαίνονταν γιατί και το δικό της το καζάνι κάπνιζε το σπίτι της. Όλα καλά. Το ξέβγαλμα των ρούχων στο πουστάβι και πάντα καμιά κάλτσα ή κανένα μυξομάντηλο χάνονταν και το εψαχνάμε στο μπαξέ της θειας της Κρουστάλως.

Χαρά θεού τη μέρα που έκαιγαν τον φούρνο για το ψωμί. Πανακότες, μπλε καρό τραπεζομάντηλα υφαντέ ξύλινα φτυάρια για το φούρνισμα και η παρτάλω η πάνα μαυρισμένη όρθια δίπλα στο μπαξεδάκι που είχε αγιάσμα, μακεδονήσι, ντάλιες για τους πεθαμένους, κρουμμυδούλια όλα ανακατωμένα, όλα χρειαζύμενα και όλα δίπλα όπως και ο απόπατος.

Απέναντι από το σπίτι, με την εξωτερική ξύλινη παμπάλαια σκάλα, σκεπασμένη με μια λαμαρίνα για να μην βρέχεται, δίπλα η μεγάλη πόρτα που παρ? όλα που είχε σίδηρο από πίσω δεν την κλείναμε ποτέ παρά βάζαμε μια άδεια όρθια κλούβα τη νύχτα και ύπνο ελαφρύ. Τα παραθύρια χωρίς κανάτια με μπλε κόλλες χάρτινες στην καλή την κάμαρη άιντε και στην κρεβατοκάμαρη τα ντουβάρια ξεφλισμένα φαίνονταν απ? όξου οι μπουλουμέδες και όλο αυτό το σκηνικό που δύσκολα θα μπορούσε να συλλάβει και ο ποιο ευφάνταστος σκηνοθέτης αντιπροσώπευε την μετεμφυλιακή περίοδο της Νάουσας. Αν όχι όλα τα περισσότερα σπίτια έτσι ήταν.

Το διαφορετικό όμως σε κάθε σπίτι, είναι οι διαφορετικοί του άνθρωποι.

Ο νόνης μου ο Γιαννάκης με την ηρεμία του και την γλυκύτητα του και έχοτα σύντροφο τη Μήτσα τη Δημούληνα μια γυναίκα με δυνατή προσωπικότητα, αρχοντιά και επιβολή, κάνανε τέσσερα κορίτσια, δύο αγόρια και ένα που πέθανε σύνολο επτά, τελείως διαφορετικά το ένα από το άλλο, όπως όλα τα αδέρφια, αλλά πολύ αγαπημένα. Πέθαινε ο ένας για τον άλλο και όταν κάποια άσχημα χρόνια χρειάστηκαν προστασία οι αδελφές, γύρισαν όλες στο σπίτι χωρίς δεύτερη κουβέντα. Μόνο η Άννα η μικρότερη καλοπαντρεύτηκε στη Σαλονίκη και στήριξε και αυτή από μακριά τα αδέρφια της. Ο Βασιλάκης, κομμουνιστής, το σπίτι μας αρχηγείο του ΕΛΑΣ, όλοι στον αγώνα.

Αυτές οι ιστορίες όμως θέλαν κότσια. Κάποια στιγμή το σπίτι ερήμωσε, σκορπιστήκαμε στους τέσσερις ανέμους, άλλοι φυλακή και άλλοι εξορία.

Έμεινε το σπίτι μόνο, μόνο και απροστάτευτο. Διέταξαν να καγεί. Γιατί να καγεί; Τόλμησε να πει ένας απλός άνθρωπος και έτσι σε κάθε κάμαρη σε κάθε παρακέλι βρέθηκαν οικογένειες από

τα γύρω χωριά οι πυροπαθείς, και όταν γυρίσαμε από τη Σαλονίκη τέλει του 1950 να ξαναρχίσουμε τη ζωή μας στο σπίτι μας βρήκαμε έναν νταμπαχανά! Η Αγόρω με τη μάνα της τη θειάτσα τη Στεργιάνου στην πέρα την απάνω την καλή τη κάμαρη, Η Ρήνα η βλάχα και Ο Μήτσος νεοπαντρεμένοι, με το Στεργιάκο χρονιάρικο στο παρακέλι απέναντ, γιομάτο βελέντζες απ' όλα τα χρώματα. Οι Ναπουλαιοί στην κάτω την χειμωνιάτικη την κάμαρη. Στην άλλη τη χειμωνιάτικη την ποιο παλιά οι Καραϊσκουδοι και απέναντι οι Πίττουδοι, ου Μπάρμπας ου Χρήστος, ου Γάκας η Δημπούσια. Κάθε κάμαρη και ιστορία, κάθε εξώπορτα και από μια κουπάνα λαμαρινιένια για πλύσιμο.

Η γιαγιά μου η Μήτσα η Μπαμπάτσaina που δεν σήκωνε μύγα στο σπαθί της, νταμπλώθηκε, άρχισε να χτυπάει το μπασιτούνι στο πάτωμα, που ήταν γεμάτο φυράδες απ' τα λατούργια που έριχναν κατά γης. Που να φανταστεί ότι το σπίτι της το νοίκιαζαν ο οδοντογιατρός ο Τζαβέλας, ο γυμνασιάρχης ο Τζιμετίκας, η Κεραμούζου η Άννα η μοδίστρα, που ράβονταν οι καλύτερες Ναουσαίες, θα καταντούσε έτσι.

Αμάν ?αμάν να την ηρεμήσουν.

Η μάνα μου πάλι που έζησε και αυτή στην Σαλονίκης τα υπόγεια και δεν την νοίκιαζαν εύκολα σπίτι γιατί είχε δυο παιδιά και ένα στην κοιλιά και ο άντρας της μόλις βγήκε από την φυλακή αγκάλιασε όλους αυτούς τους ανθρώπους, τους κατατρεγμένους και ζήσανε καλά, αγαπημένοι σαν μια οικογένεια, και η γιαγιά μου σιγά-σιγά τους πόνεσε. Άνθρωποι καλοί, φτωχοί, φιλότιμοι, ακόμη και τώρα όσοι απομεινάμε, μιλάμε, θυμούμαστε γελάμε. Τώρα όλοι είναι μια χαρά με τις οικογένειές τους, με τα ωραία σπίτια τους με τα καλά παιδιά τους, νοικοκυραίοι και κυρίως όχι αχάριστοι.

Περνούσαν τα χρόνια και ένας-ένας έφευγε και πήγαινε σπίτι του, ευχές από την πλευρά μας, ευχές από τη δική τους.

Ανεβήκαμε στο πάνω πάτωμα, μια-μια κάμαρη την ασβεστώναμε, τζάμια στα παραθύρια, γιατί τα περισσότερα είχαν χαρτόνια, λαμαρίνες, μαξιλάρια, στο πάτωμα της κουζίνας μουςαμά πολύχρωμο και λαδομπογιατισμένες πόρτες. Μόνο οι φυράδες στο σφουγγαρισμένο και αλειμμένο με

κίτρινη μπογιά ανώγι δεν έκλεισαν ποτέ πληγές ανοιχτές. Με βόλεψε, γιατί όταν σκούπιζα δεν χρειαζόταν φαράσι για να μαζέψω τα σκουπίδια, έπεφταν στο κάτω πάτωμα.

Στο κάτω πάτωμα ε! και ποιος δεν κάθισε. Όλοι οι ταλαιπωρημένοι, οι αστεφάνωτοι, οι ανάπηροι, οι μεθούκλαδοι, οι ψυχοπαθείς, οι ξένοι μουζικάντηδες, κάτι περιφερόμενοι θεατρίνοι απ' τα μπουλούκια όλοι στο σπίτι μας. Η μάνα μου έλεγε. Κρίμα είναι και τους στέγαζε και αυτοί έδιναν ότι είχαν και ότι ήθελαν. Τους έδινε κουβέρτες, κουρελούδεςκαμιά γκαζιέρα, ξύλα για το τζάκι, ψωμί ζεστό που ζύμωνε, και λίγο φαγί πάρα πάνω που μαγείρευε δεν ήταν τίποτα για τον φτωχό ενοικιαστή.

Όλα τα παιδιά που ζούσαμε στο ίδιο σπίτι το χειμώνα, παιδική χαρά ήταν τα κελάρια, τα αχούρια, οι αποθήκες, τα κουμάσια από τις κότες και από τα κουνέλια, ακόμα και τα ποντίκια δεν μας τρώμαζαν γιατί ήταν δικά μας. Δικές μας ήταν οι γάτες που τα έτρωγαν, δικά μας και τα βαένια που μπαίναμε μέσα και παίζαμε κρυφτό. Χρόνια αχρησιμοποίητα και ακόμη μύριζαν κρασίλα. Αργότερα, όταν πουλήθηκαν, για να τα βγάλουν έξω γκρεμίστηκε ένα ολόκληρο ντουβάρι.

Το σπίτι πάλιωνε, εμείς μεγαλώναμε, θέλαμε να αρραβωνιαστούμε, να δεχτούμε συμπεθέρια, δε μας άρεζε, αρχίσαμε να το συμμαζεύουμε, να διορθώνουμε, πάλι από την αρχή αμπαλώνεις τα ραφτικά σου χάνεις και τότε παρθηκε η μεγάλη απόφαση. Αντιπαροχή. Στη θέση του μαζί με το σπίτι του θείου μου του Περικλή, εδώ και είκοσι χρόνια υπάρχει μια τεράστια πολυκατοικία, που από τότε σταμάτησε ο Χρόνος για μένα και δεν έχω να πω τίποτα.

Έχουν όμως τα μάτια μου τη δύναμη και το θησαυρό η καρδιά μου μπαίνοντας στο σοκάκι μας, στα Μπαμπατσαίικα εγώ να μη βλέπω τίποτα από τα καινούργια σπίτια.. Βλέπω την ελιά του Πάσχου, την πόρτα την παλιά του θείου μου του Γιάννη, το παραθύρι με την θεία την Κρουστάλλω του Μπατζικό, το θείο μου τον Μηνά στην πέτρινη αυλή του, το άσπρο άλογο του θείου μου του Περικλή και προπαντός την πασχαλιά μας στην δική μας την αυλή, με το αγώγι, το φούρνο και το πλυσταριό.

Στα μάτια μου και στην ψυχή μου δεν υπάρχει

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΜΗΝΑ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΟΣ

Απόσπασμα από τη "Μυθολογία της Γεωργίας"
του Αλεξάνδρου Λέτσα, έκδοση 1952

1. Ὁ Διόνυσος (κατ' εξαίρεσιν Διώνυσος καὶ Δεύνυσος), ὁ νεώτερος ἀλλὰ καὶ θορυβωδέστερος καὶ δημοτικώτερος τῶν θεῶν τοῦ Ὀλ.μπού, κατέλαβε θέσιν εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια παρὰ τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Περσεφόνην καὶ ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος θεός. Εἰθεωρεῖτο καὶ αὐτὸς θεὸς τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως, ἥτις γονιμοποιεῖ τὴν φύσιν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῆς λατρείας τοῦ παρήχθησαν ἀπειρα πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς διανοήσεως.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

2. Περί τῆς καταγωγῆς τοῦ ἐπιδρομέως αὐτοῦ θεοῦ ὑπάρχουν πλείσται συγκεχυμένοι καὶ αντιφατικαὶ παραδόσεις, λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἀπορρέουν. Ἐντεῦθεν Διόδωρος δ Σικελιώτης (III, (352) γράφει: «Τῶν δὲ παλαιῶν μυθογράφων καὶ ποιητῶν περὶ Διόνυσου γεγραφῶτων ἀλλήλοις ἀσύμφωνα, καὶ πολλοὺς καὶ τερατώδεις λόγους καταβεβλημένων, δυσχερὲς ἐστὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ θεοῦ τούτου καὶ τῶν πράξεων εἰπεῖν».

3. Γενικῶς ὁμως ὅλοι σχεδὸν αἱ περὶ Διόνυσου παραδόσεις παρουσιάζουν τὸν θεὸν τούτον ἀρχικῶς ξένον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθῃ ἡ λατρεία τοῦ ὑπὸ διαφόρους περιστάσεις. Οὕτω, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸ ὄνομα τοῦ Διόνυσου ἤκουσαν, πολὺ βραδύτερον ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων θεῶν, οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ Πελασγοί, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐτέλουν θυσίας ἐν Δωδώνῃ εἰς τοὺς θεοὺς ἀνωνύμως, βραδύτερον δὲ ἔλαβον παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων ἤρχισαν νὰ κάμουν χρήσιν, κατόπιν ἀδείας τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ μόνου ὑπάρχοντος τότε μαντείου τῆς Δωδώνης.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ

Ἡροδότου, ἔχομεν δύο παραδόσεις. Κατὰ τὴν πρώτην, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Πausανίου, τὸ εὐρεθὲν ἐν Λέσβῳ ὑπὸ Μεθυμναίων ἀλιέων ἐξ ελαίας ξόανον τοῦ Διόνυσου δὲν ὁμοίαζε κατὰ τὴν μορφήν μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν.

Κατὰ τὴν δευτέραν παράδοσιν, ἥτις μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ εἶναι ἡ ἀρχαιότατη καὶ πρώτη περὶ Διόνυσου παράδοσις, τὸν ξένον ἀκόμῃ πρὸς τὴν Ἑλλάδα θεὸν ἢ ἥρωα Διόνυσον καταδιώκει ὁ υἱὸς τοῦ Δρύαντος καὶ βασιλεὺς τῶν Ἡδονῶν Λυκούργος.

"Καὶ ὁ τρομερὸς Λυκούργος, τοῦ Δρύαντος ὁ γόνος ἐφιλονεῖ καὶ μεθεὶς, ἀλλ' ἐξῆσεν ὀλίγο,

ποῦ ἕναν καιρὸν τοῦ μανικοῦ Διόνυσον ταῖς βυζαστραις

σκόρπισε 'ς τὰ πανάγια βουνὰ τοῦ Νυσηίου

με βούκεντρο? ὁ Λυκούργος ταῖς ἐπλήττε ὁ φονέας,

ὥστε τοὺς κλάδους ἐρριξαν, καὶ ὁ Διόνυσος 'ς τὰ βάθη

τῆς θάλασσης ἐβύθισε, καὶ ἡ Θέτις 'ς τὴν ἀγκάλην
τὸν δέχθηκε ποῦ ἐτρόμαζεν, ἀκόμῃ ἀπ' τὴν βοήν
τοῦ".

(Ὀμ. Ἰλ. Ζ. 130-187).

5. Ἐκτὸς τῶν ἀνω μαρτυριῶν, ὑπάρχουν καὶ παραδόσεις περὶ τῆς γεννήσεως καὶ δράσεως τοῦ πράγματι περιπετειώδους θεοῦ, αἵτινες ομιλοῦν περὶ τῆς ξενικῆς καταγωγῆς τοῦ Διόνυσου.

Ἐν πρώτοις, ὑπάρχει τόσῳ στενῇ σχέσιν τοῦ Διόνυσου μετὰ τὸν βεδικὸν θεὸν Soma, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσωμεν τὸν Διόνυσον ὡς τὴν ἐλληνικὴν μορφήν τοῦ θεοῦ τούτου, ὡς ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων ἀντικειμένων τῆς λατρείας τῶν ἀριανῶν πληθυσμῶν. Ὑπὸ τὴν σχέσιν ταύτην, καὶ χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζουν, οἱ μεταγενέστεροι τοῦ Μ. Αλεξάνδρου Ἕλληνες εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅταν ἔλεγον ὅτι ὁ Ἰνδὸς Βάκχος, δηλ. ὁ θεός

της Ινδίας τον οποίον συνεταύτιζον προς τον ιδιόν των Βάκχον, ο Soma, μεταφερθείς εις την χώραν ταύτην υπ' άλλων Αρίων, ήτο ο αρχαιότερος Διόνυσος. Αι θρακο - πελασγικά φυλαί, αίτινες διετήρησαν την λατρείαν του αρχαίου τούτου θεού της άρίας φυλής, μεταμορφούσαι αυτόν εις Διόνυσον, ήσαν πιστότεροι εις την παράδοσιν των πρώτων πατέρων των, παρά εκείναι αίτινες τον εγκατέλειψαν και άφησαν την ανάμνησιν να εκλείψει. Αι φυλαί εκείναι επροπαγάνδισαν βραδύτερον μεταξύ των άλλων λαών της Ελλάδος την λατρείαν ταύτην αφού την εκράτησαν επί μακρόν ως ιδιαιτέραν κληρονομίαν και ούτως ο Διόνυσος, όστις διετήρησεν όλα τα χαρακτηριστικά ενός των πρώτων -θεών των λατρευθέντων υπό της άρίας φυλής προ του διασκορπισμού της, απέβη ο νεώτερος των ελληνικών θεών.

Η ουσιώδης άλλως τε ύπόστασις του Διονύσου και του βεδικού Soma είναι πράγματι ή ίδια. Ο Διόνυσος εν Ελλάδι είναι προ παντός ο θεός του οίνου, του οποίου προσωποποιεί την ενέργειαν και τα αποτελέσματα. Παρά τοις αρχαιότεροις Αρίοις, το soma, χυμός του φυτού *Asclerias acida* ή *Sarcostemma viminalis*, το όποιον εχρησίμευεν εις τας σπονδάς προς τους θεούς, προσωποποιείται εις ένα μεσάζοντα θεόν. Διαπεραιωθέντες εις την Μ. Ασίαν και την Ελλάδα οι απόγονοι των, μετέφερον εις τον χυμόν της σταφυλής τας αρχικώς εις το soma. αποδιδόμενας ιδέας. Ο Maury συμπληρώνει τελικώς την συνταύτισιν ταύτην με την των κυριωτέρων χαρακτηριστικών της ελληνικής και της βεδικής παραδόσεως. Ινδική παράδοσις λέγει ότι ο Soma. εφιλοξενήθη εντός του μηρού του Indra ο ίδιος δε μύθος ελέγετο υπό των Ελλήνων διά τον Διόνυσόν των. Ο βεδικός θεός επωνομάσθη *Giri-schthh* δηλ. "εκείνος όστις διαμένει εις τα όρη", αλλά και εις τον Διόνυσον εδίδετο το επώνυμον Όρειος. Η θαυματοποιός γέννησις τον θεού της Νύσης, αποσπασθέντος υπό του θείου πατρός του από τους κόλπους της κεραυνωθείσης ιητρός του είναι ιδέα ινδικής πηγής. Το soma, άλλως ονομαζόμενον η προσωποποιημένη λαιβή, γεννάται εκ του *manthanam*, δηλαδή εκ της παραγωγής του θείου πυρός. Εξήχθη εκ της φλογός της θυσίας και μετεμορφώθη

Ο Θεός Διόνυσος σε πάνθηρα, Πέλλα, 4ος αι. π.χ.

έπειτα εις τους ουρανούς δια των εκκλήσεων των ιερέων. Η διπλή αυτή γέννησις παρέσχεν εις την βεδικήν θεότητα το επώνυμον του Dwidjamman, "δισ γέννηθείς" ή "γεννηθείς υπό δύο μορφάς", τουθ' όπερ αντιστοιχεί προς τα επίθετα *Διθύραμβος* και *Διμήτωρ*, τα οποία απέδωκεν εις τον Διόνυσον η διπλή γέννησίς του. Ο βεδικός και ο ελληνικός θεός λαμβάνουν επίσης το όνομα του ?ταύρου?, προς συμβολισμόν της ρώμης και της ισχύος των. Τέλος, ο χαρακτήρ της καταχθόνιας θεότητας, όστις αποδίδεται εις τον κρητικόν καταγωγής Διόνυσον (*Ζαγραίος*) και αναπτύσσεται προ πάντων εις τα μυστήρια, έχει επίσης την ρίζαν του εις τας βεδικάς παραδόσεις. Ο Agni Soma συγγέεται τελικώς με τον Varouna, τον ήλιον της νυκτός, όστις προ?σταται των υδρατμών και της υγρασίας και υπό την ιδιότητα ταύτην μεταμορφούται, ως ο ελληνικός θεός, εις θεότητα των νεκρών και της νυκτός. Ο Soma, όστις, εις τας Βέδας, είναι άλλως τε θεός όστις αποθνήσκει και ανασταίνεται ισχυρότερον, όστις υφίσταται εν πάθος, διότι συντρίβουν το φυτόν του soma δια να εξαγάγουν εξ αυτού τον σακχαρώδη και ζωογόνον χυμόν. θα ίδωμεν και εις τον θηβαϊκόν Διόνυσον, περισσότερον δε εις τον κρητικόν Ζαγραίον, ίχνη του φαινομένου τούτου.

6. Περί της καταγωγής του Διονύσου εκ της Ινδίας έχομεν και την μαρτυρίαν του Διόδωρου

Σικελιώτου, (III, 63), όστις αναφέρει δια τίνα Διόνυσον γεννηθέντα εν Ινδία και θεωρούμενον τον αρχαιότατον των γνωστών Διονύσων :

?Και φασί, τον μεν αρχαιότατον Ινδόν γεγονέναι, και της χώρας αυτομάτως δια την ευκρασίαν φερούσης πολλήν άμπελον, πρώτον τούτον αποθλίψαι βότρυας, και την χρείαν της περί τον οίνον φύσεως επινοήσαι ομοίως δε και την των σύκων και των άλλων ακροδρύων την καθήκουσαν επιμέλειαν και παράδοσιν ποιήσασθαι, και καθόλοντα προς την συγκομιδήν τούτων των καρπών επινοήσαι διό και Ληναίον ονομασθηναι. Τον αυτον δε και Καταπώγωνα λέγουσι, δια το τοις Ινδοίς νόμιμον είναι, μέχρι της τελευταίας επιμελώς ανατρέφειν τους πώγωνας.

Τον δ' ουν Διόνυσον επελθόντα μετά στρατοπέδου πάσαν την οικουμένην, διδάξαι την τε φυτείαν της αμπέλου, και την εν ταις ληνοίς απόθλιψιν τών βοτρυών αφ' ου Ληναίον αυτόν ονομασθηναι.

Ομοίως δε και των άλλων ευρημάτων μεταδόντα πάσι, τυχείν αυτόν μετά την εξ άνθρωπων μετάστασιν αθανάτου τιμίως παρά τοις ευπαθούσιν. Δείκνυσι δε παρ' Ινδοίς μέχρι του νυν τοντε τόπον, ενωσυνέβη γενέσθαι τον θεόν, και προοσηγορίας πόλεων υπ' αυτού κατά την των εγχωρίων διάλεκτον και πολλά έτερα διαμένειν αξιόλογα τεκμήρια της παρ' Ινδοίς γενέσεως, περί των μακρόν αν είη γράφειν?.

7. Κατ' άλλην όμως παράδοσιν, ο Διόνυσος ήτο υιός του βασιλέως της Λιβύης Άμμωνος και της ερωμένης αυτού Αμαλθείας. Φοβούμενος ο Άμμων την σύζυγόν του Ρέα, μετέβη μυστικώς μετά του τέκνου του εις την εις τα ενδότερα της χώρας ευρισκομένην πόλιν Νύσαν, και εκεί αφήκε το βρέφος ν' ανατραφεί, διορίσας τροφόν την θυγατέρα του Αρισταίου Νύσαν, επιστάτην αυτόν τον Αρισταίον, άνδρα πεπαιδευμένον και συνετώτατον, και φύλακα κατά των επιβουλών της Ρέας την Αθηνάν, ήτις είχε γεννηθεί εκεί ολίγον πρότερον και διέτρωβε περί τον Τρίτωνα ποταμόν.

Έκειτο δε ή πόλις Νύσα εις τίνα νήσον του Τρίτωνος ποταμού, περίκρημνον και μόνον μίαν είσοδον έχουσαν, τάς Ν υ σ ί α ς π ύ λ α ς. Ήτο όμως ή νήσος εκείνη εύφορος και χαριεστάτη, έχουσα λειμώνας, κήπους, παντός είδους καρποφόρα δένδρα, αυτοφυείς αμπέλους, τας πλείστας

αναδενδράδας, ύδατα πολλά και καλά και κλίμα υγιεινότατον διό και οι κάτοικοι ήσαν μακροβιώτατοι. Εις ταύτην την νήσον υπήρχε και κυκλοτερές σπήλαιον, απεριγράπτου ωραιότητος και καλλονής απ' έξω περιεκοσμείτο από πολύχρωμους λίθους παρά την είσοδον υψούντο δένδρα αειθαλή, καρποφόρα και θαυμαστά, επί των κλάδων των όποιων εφώλευον διάφορά μελωδικώτατα πτηνά, και εις το εσωτερικόν εφύοντο διάφορα ευωδέστατα άνθη και απαλαί φυσικαί στρωμναί των νυμφών θεοπρεπώς καλωπισμένα. Ο ήλιος έλαμπε διανγέστατα και φύλλον δεν απήντα επί της γης, δια την ακονίαν ευκρασίαν και το αειθαλές των δένδρων.

8. Ανατρεφόμενος εις το θεοπρεπέστατον αυτό άντρον και διδασκόμενος ο Διόνυσος, έγινε ωραιότατος, αγχινούστατος, πολλών επιτηδεύμάτων κάτοχος, φιλότεχνος και εφευρετικός. Παις έτι ων επενόησε την οينوποιάν και χρήσιν του οίνου, θλίψας σταφυλās εκ των αυτοφυών αμπέλων, εν συνεχεία δε εφεύρε την αμπελοφυτείαν και αμπελουργίαν και πάντα τα λοιπά προς τούτο αναγκαία. Διανοείτο όθεν να περιέλθει την οικουμένην, δια να διδάξει αυτά πανταχού, νομίζων ότι οι άνθρωποι ήθελον τον τιμήσει ως θεόν, δια την ευεργεσίαν ταύτην.

Διεφημίσθη όμως ή δόξα και ή αρετή του και έμαθεν η Ρέα ότι ήτο υιός του Άμμωνα. Προσεπάθησε όθεν να τον συλλάβει, μη δυνηθείσα όμως, κατέφυγε προς τους αδελφούς της Τιτάνας, και έλαβε σύζυγον τον αδελφόν της Κρόνον, τον οποίον διήγειρε κατά του Άμμωνος. Ηττηθείς δ' Άμμων εις την εκστρατείαν του Κρόνου και της Ρέας και αναγκασθείς υπό της σιτοδείας, κατέφυγεν εις την Κρήτην, και, συζευχθείς την Κ ρ ή τ η ν, θυγατέρα των τότε βασιλευόντων εκεί Κουρητών, έλαβε και την βασιλείαν της νήσου, ονομάσας αυτήν από της γυναικός του Κ ρ ή τ η ν, πρότερον καλουμένην Ι δ α ί α ν. Ό δε Κρόνος, κυριεύσας τους τόπους του Άμμωνος εν τη Λιβύη, εξεστράτευσε προς την Νύσαν με μεγάλην δύναμιν κατά του Διόνυσου.

Μαθών ο Διόνυσος την δυστυχίαν του πατρός του και την κατ' αυτού εκστρατείαν του Κρόνου και των Τιτάνων, συνέλεξε στράτευμα εκ διακοσίων νέων, ανδρείων και πιστών συντρόφων του

και εκ περισσοτέρων ανδρών της πλησιοχώρου Λιβύης, ως και τας λιβυκάς Αμαζόνες, και αναλαβών την αρχηγίαν των ανδρών, αναθέσας δε την των γυναικών εις την Αθηνάν, εξήλθεν εις συνάντησιν των επιδρομέων και κατετρόπωσεν αυτούς, πληρωθέντος μεταξύ άλλων και του Κρόνου. Εκ των Τιτάνων, οι μεν διαφυγόντες απεσύρθησαν εις τους Αμμωνίους τόπους οι δε συλληφθέντες αιχμάλωτοι, θαυμάσαντες την γενναιοψυχίαν του Διονύσου, τον προσεκύνησαν ως θεόν. Αυτός δε έδωκεν εις όλους σπονδήν οίνου και τους εξώρκισε να μείνουν πιστοί. Εντεύθεν λέγεται ότι παρέμεινεν ύστερον ή συνήθεια να ονομάζουν σπονδάς την ειρήνην μετά τον πόλεμον.

Παρασκευαζόμενος ο Διόνυσος να εκστρατεύσει κατά του Κρόνου, παρέλαβε και τους ευγενέστατους της Νύσης, τους καλουμένους Σιληνούς από του πρώτου βασιλέως αυτών Σιληνού. Όταν το στράτευμα εξήρχετο εκ της Νύσης, ο Αρισταίος εθυσίασεν εις τον Διόνυσον, ως εις θεόν λέγεται δ? ότι αύτη υπήρξεν η πρώτη θυσία, ήτις απενεμήθη εις άνθρωπον. Διελθών δε πολλήν χώραν της Λιβύης έρημον και άνυδρον, εστρατοπέδευσε εις την πόλιν Ζάρβιναν, όπου εφόνευσε τό θηρίον Κάμπην, μέγਾਲως τιμηθεις παρά τοις εγχωρίοις. Αναζεύξας δ' εκείθεν έδραμε κατά του Κρόνου, τον οποίον ενίκησε και συλλαβών αιχμαλώτους αυτόν τε και την Ρέαν τους μετεχειρίσθη ως γονείς δια την συγγένειαν. Αφού δε ίδρυσεν εν Λιβύει το χρηστήριον του πατρός του Άμμωνος, εξεστράτευσε κατά της Αιγύπτου, και κυριεύσας αυτήν διώρισε βασιλέα της χώρας τον υιόν του Κρόνου και της Ρέας Δία, νέον έτι όντα.

Αφού εδίδαξεν εις τους ΑΙγυπτίους την αμπελουργίαν, την οινοποιίαν και την χρήσιν των ακροδρύων και άλλων καρπών, περιήλθε και εξημέρωσεν όλην την οικουμένην και όπου δεν εδέχετο η χώρα την αμπελουργίαν, εδίδαξε την κατασκευήν του ζύθου εκ της κριθής.

Διατρέχων ούτω την οικουμένην ο Διόνυσος, επέστρεψεν εκ της Ινδίας δια θαλάσσης εις την Αίγυπτο. Τότε ακριβώς είχαν διαπεραίωση οι Τιτάνες μετά μεγάλης δυνάμεως εις την Κρήτην και επετέθησαν κατά του Άμμωνος, προς βοήθειαν του οποίου είχε σπεύσει και ο Ζευς. Και ενώ ακόμη εμάχοντο, έσπευσεν ο Διόνυσος με την Αθηνάν και άλλους τινάς συμμάχους θεούς και

εξωλόθρευσε όλους τους Τιτάνες. Αργότερον απέθανον ο Άμμων και ο Διόνυσος και παρέμεινε κυρίαρχος του Κόσμου ο Ζευς, του Διονύσου τιμηθέντος πανταχού ως θεού δια τας προς την οικουμένην ευεργεσίας του.

9. Καθ' ετέραν παράδοσιν, ο Όσιρις των Αιγυπτίων ήτο ο Διόνυσος των Ελλήνων. Γεννηθείς και ανατραφείς εις την ευδαίμονα Αραβίαν και ειδικώς εις την εκεί πόλιν Νύσαν, και ων φιλόπονος και φίλεργος, επενόησε την φυτείαν της αμπέλου και την κατασκευήν του οίνου, άτινα ήσαν πρότερον άγνωστα, διότι η άμπελος εφύετο και ηϋξανε μεταξύ των άλλων αγρίων φυτών. Τότε, λέγεται, εφύτρωσαν εκεί τα αρωματώδη φυτά και παρήχθησαν πολλά προϊόντα, εξ ων ή χώρα εκείνη ωνομάσθη ευδαίμων.

Η ΕΙΣΑΓΟΓΗ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

10. Σχετικώς με την εις την Ελλάδα εισαγωγήν της λατρείας του Διονύσου επικρατέστερα είναι ή γνώμη, ότι αυτή προήλθεν εκ της Θράκης, τουθ' όπερ παραδέχεται και ο Otfried Miller

Κατά την παράδοσιν ταύτην, καλουμένην θηβαϊκή ν, αι θρακικαι φυλαί, αφού διέμειναν εν Πιερία (της Μακεδονίας) και Θεσσαλία, μετηνάστευσαν και εγκατεστάθησαν εις την Φωκίδα και Βοιωτίαν, όπου έφερον μαζί των και την λατρείαν του Βάκχου. Από τους πρόποδας του Παρνασσού και τας κοιλάδας του Ελικώνος, η λατρεία αύτη διεδόθη εντός ολίγου μεταξύ όλων των αιολικών φυλών της χώρας. Αι φυλαί δε αύται, όχι μόνον υιοθέτησαν την λατρείαν του Βάκχου, αλλά και την με-τεμόρφωσαν εις βαθμόν, ώστε εκ του κράματος των θρακικών και αιολικών σχετικών παραδόσεων εγεννήθη η θηβαϊκή μυθική παράδοσις περί του Βάκχου, ήτις είναι ο κατ' εξοχήν ελληνικός και ο σπουδαιότερος και επικρατέστερος όλων των περί της γενέσεως του Διονύσου μύθων .

Θρακοφυργικής καταγωγής φαίνεται άλλως τε ότι είναι και το έτερον όνομα του θεού "Β ά κ χ ο ς" το οποίον επεκράτησε παρά τοις τραγικοίς, προελθόν από το επίθετον του θεού Σαβαζίου

ΤΟ ΙΣΝΑΦΙ ΤΩΝ ΤΕΚΤΟΝΩΝ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ (1887)

Αφορμή για το σημείωμα αυτό έδωσε ένα δωρητήριο της συντεχνίας των τεκτόνων της Νάουσας προς τα εκπαιδευτικά καταστήματά της και είναι καταχωρημένο σε κώδικα¹ της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας.

Οι Ναουσαίοι εκμεταλλεύτηκαν κάθε αδυναμία του δυνάστη και κάθε ευνοϊκή ευκαιρία που τους παρουσιάστηκε, κι έτσι κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ξεχωριστή πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή. Ξεπέρασαν τις μεγάλες δυσκολίες του τουρκικού ζυγού και να επιζήσουν μέσα στις δύσκολες συνθήκες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι διάφοροι επαγγελματίες² Ναουσαίοι ενώθηκαν σε συντεχνίες με σκοπό να διεκδικήσουν τα ατομικά τους συμφέροντα και να προάγουν αυτά, αλλά και να προσφέρουν στο συνάνθρωπό τους, ομόθρησκο και ομοεθνή και γενικά στην κοινή εθνική υπόθεση.

Οι συντεχνίες αυτές ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για την εκκλησία και την εκπαίδευση.

Τόνωσαν τις ηθικές αρχές και εξευγένισαν τα ήθη των μελών τους και ανέπτυξαν αδελφικούς δεσμούς μεταξύ τους.

Επειδή δεν έχει εξερευνηθεί το θέμα των συντεχνιών της Νάουσας και της προσφοράς των, θεώρησαν σκόπιμο να δημοσιεύσω το δωρητήριο έγγραφο της συντεχνίας των τεκτόνων προς τα εκπαιδευτικά καταστήματα Νάουσας, με σκοπό ο ειδικός να ασχοληθεί με το θέμα αυτό.

Το δωρητήριο των τεκτόνων (που δημοσιεύτηκε από το Μ. Βαλασαμίδη, στο βιβλίο του "Η παιδεία στη Νάουσα"), δημοσιεύτηκε ως έχει:

Παρατηρήσεις

Δωρητήριο

Σήμερα 15 9/βρίου 1887 ημέρα Κυριακή συνελθόντες/ εν συνελεύσει, η τε Συντεχνία των Τεκτόνων και η Εφορεία / των εκπαιδευτικών καταστημάτων Ναούσης, μετά / τινας διαμειφθέντας λόγους απεφάσισαν τα εξής /

α. Η συντεχνία των τεκτόνων κοινή γνώμη και / αποφάσει διαθέτει την περιουσίαν της Συντεχνίας / συνισταμένην εξ ομολόγων, και ανερχομένων εις το ποσόν των υπέρ των εκπαιδευτικών καταστημάτων προς ανακούφισιν αυτών, / ευχομένη συνάμα, όπου το παράδειγμα αυτών / μιμηθώσι και αι λοιπαί συντεχνίαι. /

β. Κατά καιρούς εφορίαι υποχρεούνται να / εκτελώσι συλλεΐτουργον κατ' έτος επί τη εορτή των ταξιαρχών υπέρ της συντεχνίας, όπως μνημονεύονται τα / ονόματα των δωρητών συνάμα δε υποχρεούται η εφορία, όπως δίδη κατ' έτος γρ. πενήντα Αριθ. 50 εις / τον πρωτομάστορα της συντεχνίας. /

Διο συνετάχθη το παρόν και υπεγράφη υπό τε των / μελών της Συντεχνίας και της εφορίας των εκπαιδευτικών καταστημάτων.

Οι έφοροι

Χρ. Πεردικάρης

Δ. Μ. Κόκκινος

Διαμαντής Ρ. Μπέλλος

Τα μέλη της Συντεχνίας

Γεώργιος Χ" ναούμι

Χρήστος Δημητρίου

Αντώνης Τζίτζου

- Ν. Μπαήσις

Λάζος Ιουάνου Κούλη

Δημήτριος ήτζιου μάστορα

Γιαννάκης Κωσταντίνου

Μηνάς Στεργίου

Διμίτρις ο ντος (;)

Νικόλας Κωσταντίνου και Γιουβάνος

1. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1887 συγκεντρώθηκαν η συντεχνία των Τεκτόνων και η εφορεία των εκπαιδευτικών καταστημάτων Νάουσας και αποφασίστηκε “κοινή γνώμη και αποφάσεις των μελών της συντεχνίας των Τεκτόνων να διατεθεί η περιουσία της υπέρ των σχολείων Νάουσας προς ανακούφισίν των, και συνάμα από το παράδειγμά τους να παραδειγματισθούν και οι άλλες συντεχνίες.

2. Στην Νάουσα την εποχή αυτή έχουμε πολλές συντεχνίες (των Ζευγάδων, Σαγιανάδων, Μπαντζιδών, παπουτσάδων και πολλές άλλες). Σχεδόν όλες οι συντεχνίες βοηθούσαν οικονομικά τα σχολεία της Νάουσας (π.χ. η συντεχνία των παπουτζίδων³ αποφάσισε να δίνει, κάθε χρόνο, στα σχολεία της Νάουσας 3 λίρες τουρκικές).

3. Σύμφωνα με το δωρητήριο της συντεχνίας των Τεκτόνων, οι κατά καιρούς εφορεία των σχολών Νάουσας υποχρεούται κάθε χρόνο, να τελούν συλλεϊτουργό στη γιορτή των Ταξιαρχών (προστάτου της συντεχνίας των Τεκτόνων) υπέρ της συντεχνίας και να μνημονεύονται τα ονόματα των δωρητών.

4. Ακόμη, αποφασίστηκε η εφορεία, κάθε χρόνο, να δίδει 50 γρόσια στον πρωτομάστορα της Συντεχνίας.

5. Έφοροι των εκπαιδευτικών καταστημάτων Νάουσας την περίοδο αυτή ήταν οι: Χρ. Περδικάρης, Δ.Μ. Κόκκινος και Διαμαντής Ρ. Μπέλλος.

6. Τα παρόντα μέλη της συντεχνίας των Τεκτόνων για τη σύνταξη του δωρητηρίου ήταν: Γεώργιος Χ΄'ναούμι, Χρήστος Δημητρίου, Αντώνης Τζίτζου, - Ν. Μπαϊστής, Λάζος Ιωάννου Κούλης, Δημήτριος Ίτζιου Μάστορας, Ιωάννης - Κωσταντίνου, Μηνάς Στεργίου, Δημήτριος Όντος (;) Νικόλαος Κωνσταντίνου και Γιουβανός -.

Εναπόκειται στον ειδικό να ασχοληθεί ευρύτερα με το θέμα των συντεχνιών και να παρουσιάσει ολοκληρωμένη εργασία για τα ισνάφια της Νάουσας.

Παραπομπές - βοηθήματα

1 Ο κώδικας αυτός διαστάσεων 23 χ 36 ύψος είναι χαρτόδετος και στη ράχη πανόδετος. Έχει 172 σελίδες. Βρίσκεται στα αρχεία της Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας. Φέρει τον τίτλο “Κώδιξ των Ναουσαϊκών Σχολών”. Στην σελίδα 89 είναι καταχωρημένο το δωρητήριο των Τεκτόνων.

2 Παρέβαλε, Η ίδρυση του Ισναφιού των Μπαντζιήδων στη Νάουσα κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας (Παύλου Πυρινού), Νάουστα Τεύχος 25 (1983).

3 “Κώδιξ των Ναουσαϊκών Σχολών” ό.π., σ. 168.

Η "Νιάουστα" στηρίζεται στην αγάπη σας.

**Παρακαλούμε να μεριμνήσετε
για την τακτοποίηση της συνδρομής σας**

Ποιός ήταν ο Νικόλαος Κων. Κωστόπουλος μέσα από τις γραμμές μιας υπηρεσιακής έκθεσης του 1960

Ο Νίκος Κωστόπουλος, με καταγωγή από τα Καλάβρυτα, ήρθε στην Νάουσα σαν δασάρχης-δημόσιος δικαστής για δασικά θέματα το 1945. Εμεινε στην πόλη, γιατί την αγάπησε πολύ, όπως και αγαπήθηκε, όπου μεγάλωσε και τα τέσσερα παιδιά του, έως ότου πήρε την σύνταξή του. Σπούδασε δασονόμος στην σχολή δασονομίας της Αγινιάς, πρωτοδιορίστηκε στο Άγιο Όρος, και ήρθε στην Νάουσα με μετάθεση από τα Γρεβενά. Η προσωπικότητα και το κύρος του Νίκου Κωστόπουλου καταγράφεται καθαρά στην παρακάτω υπηρεσιακή έκθεση που μας παραχώρησε η κόρη του Καλομοίρα.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΔΑΣΑΡΧΕΙΟΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
Αριθ, Πρωτ.

Έκθεσις υπηρεσιακής ικανότητος του Νικολάου Κωνσταντίνου Κωστοπούλου, Δασονόμου Γ'. Επί βαθμώ 6ω Β'. Κατηγορίας.

Δια το χρονικόν διάστημα από 1/1/39 έως 31/12/59

Συνταχθείσα υπό του Χριστοφόρου Λώλου, Δασάρχου Α'. Προϊσταμένου του Δασαρχείου Ναούσης.

Ο κρινόμενος κατά το ως άνω διάστημα υπηρέτησεν εις το Δασαρχείον Ναούσης, και δη εις την εσωτερικήν υπηρεσίαν τούτου, ως Προϊστάμενος Δασικού Γραφείου και Δημοσίου Κατηγόρου και εις άπαντα τα Δασικά Τμήματα και Δασικούς Σταθμούς της δικαιοδοσίας του Δασαρχείου Ναούσης και απησχολήθη με την έγκαιρον διεκπεραίωσιν της εσωτερικής υπηρεσίας του

Δασαρχείου, ως και με εξωτερικήν υπηρεσίαν εξελέγξεων δασικών Προϊόντων, καταστολήν παρανομιών, αυτοψίαν επί αιτήσεων δι' υλοτομίας εντός αγροκτημάτων κ.λ.π.

Ι Θεμελιώδη καθήκοντα και περιορισμοί υπαλλήλου.

Κατά το ως άνω χρονικόν διάστημα επέδειξε διαγωγήν νομιμόφρονος πολίτου και προσηλωμένου προς τα Εθνικά ιδεώδη. Πρόθυμος εις την ταχείαν και αποτελεσματικήν εξυπηρέτησιν των πολιτών. Έχει πλήρως το συναίσθημα της ευθύνης, ευπειθής προς τους προϊσταμένους του, πλέον

ΗΜΑΘΙΑ

*ταξίδι στην ιστορία, στον πολιτισμό,
στην ομορφιά της φύσης και της ζωής...*

Με σημαντικές αρχαιότητες, ανεπτυγμένη τουριστική, πολιτισμική και αθλητική υποδομή, πανέμορφα τοπία, εξαιρετικά τοπικά προϊόντα, ζωντανή παράδοση και ζεστή φιλοξενία, η Ημαθία είναι ιδανικός προορισμός ολόκληρο το χρόνο.

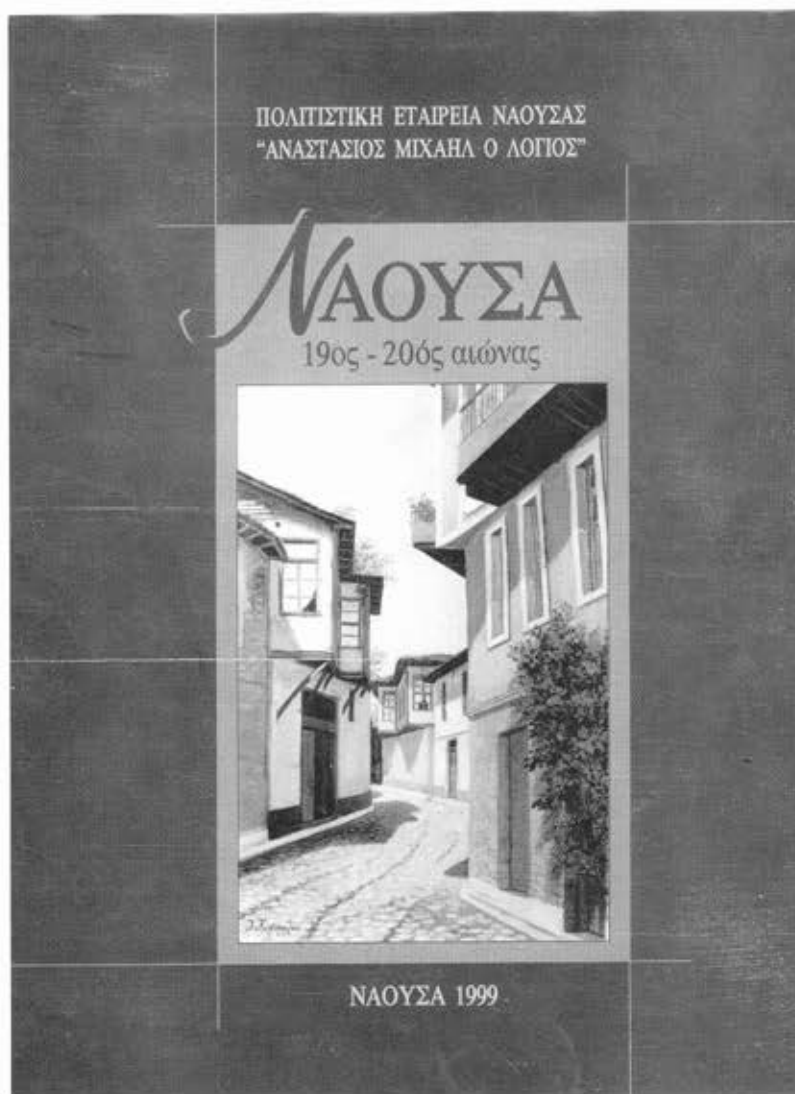
Ένα ταξίδι που μόλις τελειώσετε, θα θέλετε να το αρχίσετε ξανά!

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΗΜΑΘΙΑΣ
Μητροπόλεως 44, Τ.Κ. 59100, Βέροια, Τηλ: 23310 22310, 23310 25000

artstudio

"Νάουσα 19ος - 20ος αιώνας" ...

*...ένα βιβλίο που δεν πρέπει να λείπει
από την βιβλιοθήκη σας*

ΔΙΑΘΕΣΗ: Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας (Δημοτική βιβλιοθήκη)
τηλ. 23320 24102

Σαμαρά Λευκή τηλ. 23320 22.575